

12262

In plin razboiu

de General Ion Manolescu

Ankara - Istanbul - Sofia - Salonic - Atena

GENERAL ION MANOLESCU

BIBLIOTECA C. C. P. R.
U 27302

IN PLIN RĂZBOI

61285099

prin ANKARA
ISTAMBUL
SOFIA
SALONIC
ATENA

~~Dno 168874/65~~
~~40202/69~~

BUCUREȘTI

1944

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

BUCUREȘTI

COTA

4311 734

B.C.U. Bucuresti

C20046569

1064/04

IN PLIN RĂZBOI

Cartea poștală Nr. 1

Ca să realizezi ceva, trebuie să gândești mai întâi, să simți emoția și să ai pasiune pentru ideia gândită, să hotărăști, apoi să execuți, în legătură cu voința și puterea de care dispui.

Eu am gândit asupra călătoriei de studii pe care o întreprind acum în aceste trei țări și am trecut prin fazele de mai sus până am început executarea. Această călătorie face parte din cele cinci călătorii de studii în plin război prin alte țări, și este a patra pe care o execut acum. Rămâne să mai întreprind pe a cincea în vara aceasta, prin Elveția, Franța, Spania, Portugalia dacă va vrea Dumnezeu și dacă nu se vor opune împrejurările de război.

Proectasem să plec încă din Noembrie trecut, dar vorba românului: socoteala de acasă nu se potrivește cu cea din târg.

Când toate formalitățile și vizele de pasport erau gata, plecarea fixată, biletele de călătorie cumpărate, intervine un inponderabil și-mi amână plecarea până în Februarie a. c.

Inponderabilele acestea au în viața omului și în desfășurarea istorică a popoarelor, roluri neașteptat de mari. Eu însă scriind aci numai impresiuni de călătorie

nu mă opresc asupra rolului inponderabilelor în general, mai ales că voi trata această chestiune într'un capitol special din filosofia războiului și evoluția lui, lucrare pe care sper să o public în curând.

Pe lângă preocupările mele din primele trei călătorii în plin război, mă voi ocupa în această a patra călătorie de problema macedo-românilor pe care o cunosc câtva, atât din cele citite cât și prin legăturile mele de rudenie și prietenii cu mulți macedo-români.

Legățiunile țărilor respective și forurile noastre superioare, mi-au dat sprijinul moral ca să pot întreprinde această călătorie, în condițiuni bune, și sper că o voi termina cu bine și cu folos.

Dar pentru a realiza ceva în viață, mai trebuie, pe lângă gândire, hotărîre, pasiune, voință și putere de executare, încă un element: cunoaștere, cunoaștere și iar cunoaștere.

Călătoriile mele în plin război prin alte țări, au explicația tocmai în nevoia cunoașterii problemelor respective, și în faptul că, cei mai mulți nu reușesc în viață, fie că nu au cunoștințe complete, fie că se cred prea cunoscători, sau cum se zice sunt prea plini de ei însăși.

— Așa dar, dragă Iancule, îmi spune un prieten, care a citit această carte poștală în manuscris, tu neglijezi principalul. Faci călătoriile acestea ca să cauți cunoașterea, cunoașterea și iar cunoașterea, în loc să cauți bani, bani și iar bani. Ori ai bani destui, ori ești naiv.

— Se va vedea odată dragul meu că, n'am nici bani destui, nu sunt nici naiv. Baniii nu au fost niciodată scopul principal pentru mine. Mie mi-a rentat întotdeauna iubirea de adevăr și de oameni, delicateța, energia și prestigiul moral; iar în ce privește naivitatea, eu

n'am crezut niciodată că m'a adus barza pe pământ, dar mi-a plăcut povestea și îmi place cum își îngrijește barza puii ei, cum ține ea la casa care îi ocrotește cuibul pe acoperiș, cum se mulțumește numai cu ce-i trebuie ei, cum nu păgubește pe nimeni și cum nu face altora ceea ce nu-i place să-i facă ei alții. Se zice însă că barza dă foc la casa ai căror copii le strică cuibul.

Cartea poștală Nr. 2

La ora 6,50 plecam din gara de Nord pentru Giurgiuport.

Domnul Vice Consul Tatos, dela Rusciuc, care aștepta aci pe doamna dela București, împărția amabilitatea și cu mine. Anunțasem consulatul că sosesc.

Il cunoșteam și îl prețuiam din anii trecuți când m'a primit tot aci, cu aceeași amabilitate. Sunt de atunci vreo cinci ani, în care timp el a trecut vice consul pe la Varna, Bitolia, etc.

Ce bine prind cunoștințele și prietenii dacă știm să le prețuim, să nu abuzăm de ele, și, când se ivesc ocaziunile, să le probăm prietenia noastră.

Domnul Consul Naum Ionescu, îl rugase să mă primească la gară și să mă invite la consulat unde are domnia-sa și domiciliul. La rândul lui, domnul consul fusese anunțat de alt prieten al meu Hrisicu, un bun cunoscător al problemelor balcanice, fost consilier la Istambul, neînțeleș un timp oarecare, de către anume autorități, în ultima perioadă de timp.

Doamna Ionescu — ca și soțul său — amabili și prietenoși — m'au socotit ca părintele lor, mai ales că, din vorbă în vorbă, am descoperit că ne cunoaștem de mult.

Nu vă mai plângeți de oameni și de viață, căci nu sunt altfel decât suntem toți, dar trebuie să știm a extrage mierea din sufletul lor, fără a-i turbura sau vătăma, nici a-i socoti numai după ceea ce nu este miere în ei, căci nu există nimic în viață și în lume care să nu aibă un rol și să nu aducă un folos.

Consulul, de origină macedonean, și vice consulul, moldovean buni cunoscători ai problemelor macedonene, mi-au dat prețioase informațiuni și deslușiri. Mai ales că domnul Tatos, venise dela Bitolia numai de câteva săptămâni. Despre acestea voi vorbi în alte cărți poștale.

Deocamdată, iată câteva impresiuni din această zi petrecută între Giurgiu și Rusciuk.

Portul Giurgiu, curat și îngrijit, se prezintă foarte bine ca organizare și funcționare, cu toate că ne găsim în plin război.

Portul Rusciuk deși bine construit pare mai deranjat de starea actuală de război. Cum ploua și ninge și cum salele dela portul Rusciuk nu erau încălzite, impresiunile mele desavantajau acest port față de portul Giurgiu, care, acum cinci ani, când am trecut la expoziția dela Filipopole, nu făcea impresiune bună ca cel dela Rusciuk.

Am trecut dela Giurgiu la Rusciuk cu un mic vapoaraș. Ferry-boot-ul nu circulă, fiind în reparație. Din această cauză vagonul de dormit pentru Sofia nu pornește dela București ci dela Rusciuk. Dealtfel dela bombardarea Sofiei până mai zilele trecute, n'a existat vagon de dormit nici între Rusciuk și Sofia.

Populația bulgară din port și din oraș nu pare impresionată de război dar se observă ușor că îndură lipsuri, judecând după vitrine, după hrana la restaurante și după piață. Ciorba de fasole și iahnia de cartofi formează fondul listelor de mâncare.

Din cele șase țări vizitate până astăzi, prima impresiune de aci, mă face să cred că în Bulgaria sunt cele mai pronunțate lipsuri, mult mai pronunțate decât în Germania, care n'a fost niciodată lipsită de pâine albă, și 4—5 feluri de mâncare la restaurante, cum am văzut astăzi la Rusciuk și cum probabil este în toată Bulgaria. Voi mai verifica aceste prime impresiuni.

Cartea poștală Nr. 3

În seara de 14 Februarie am plecat dela Rusciuk la Sofia. Vagonul de dormit complet. Dar eu am avut cabina reținută. Ploae și viforniță.

Munții Balcani nu prea încărcăți de zăpadă. Pe dealuri și platouri puțină zăpadă.

Nu cred să fi greșit că am plecat cu pălărie și demipalton, mai ales că pun preț pe flanelele și puloverele luate. M'a tras inima mai mult să am și un pardesiu decât o blană sau un palton. Pălăria am căptușit-o cu un base de lână.

Dar prevederea cea mai bună a fost valiza cu merinde. La vagonul de dormit nu s'a putut servi nici măcar apă minerală, așa că valiza a intrat imediat în funcțiune înainte de a mă culca; iar dimineața la ora 7 am mâncat și băut din valiză ca la un ospăț.

În asemenea împrejurări, și mai ales prin comparație cu sărăcia de aci, mi-am dat seama odată mai mult, ce țară blagoslovită este România noastră. Dece o fi zicând unii că, nu știm să organizăm bogăția țării noastre. Dacă în țările organizate nu găsești mai nimic acum pe timp de război, cum se explică faptul că la noi este atât de mult?

Cred că se va isprăvi odată cu astfel de ponosuri ce se pun pe noi, cum s'a isprăvit și cu cele despre tăgăduirea originii noastre Geto-Traco-Latină, sau alte ponoase și meșteșuguri propagandiste în care ne întrec alții fiindcă nu ne pot ajunge în ceea ce avem noi superior lor: sinceritate, bunătate, energie, inteligență și eroism născut iar nu făcut.

La 9,30 eram în gara Sofia. Aci domnul Consul Simion Dumitrescu strigă în dreptul vagonului de dormit: domnul general Manolescu. Prezent răspund eu. Acest moment mi-a reamintit pe cele din țările prin care am călătorit anul trecut când am fost primit și ajutat cu aceeași amabilitate de cunoștii depe acolo.

Nu cunoșteam pe domnul consul Dumitrescu dar din prima clipă am înțeles sufletul și amabilitatea acestui om. Imi pare rău că la plecare nu l-am văzut.

Ce popor bun avem și ce tineret promițător are acest popor? Cu cât călătorese mai mult cu atât constat bogăția de suflet și de energie a poporului nostru, calități pe care nu le văd la neamuri pline de ele însăși.

În drumul dela gară la Legațiune am trecut prin cartierele bombardate. Pare să fie distruse circa 200 clădiri mari, ceea ce ar reprezenta cam 10% din totalul clădirilor mari și mici ale Sofiei.

Afară de distrugerile răslețe pare că s'a urmărit câteva centre, unde pe cât mi s'a spus se găseau anume comandamente și unități urmărite de aliați.

S'ar părea că nu s'a urmărit centrele vitale și economice ale Bulgariei, cât s'a urmărit interesele adversarilor pe deoparte, și avertizarea poporului pe de altă parte. Cred că 70% din geamurile Sofiei sunt sparte.

Cartea poștală Nr. 4

Trenul pentru Istambul pleacă din Sofia la ora 23, dar la gară a trebuit să aștept dela ora 19, ne mai fiind permisă circulația pe strade dela această oră până la ora 6 dimineața.

La gară n'a fost tocmai ușoară așteptarea de cinci ore mai ales că, nu există decât o sală de așteptare comună. Restaurantul gării s'a închis la ora 19.

Dar orice rău cu binele lui. Am văzut și învățat multe în această claie peste grămadă de cinci ore. M'am gândit de câteva ori ce greșală aș fi făcut să iau și pe soția mea, cum ar fi dorit ea și cum ar fi fost plăcut și pentru mine.

Vremea urită cu ploaie, viforniță și frig. Dacă va fi tot așa până la Istambul, s'a isprăvit cu credința mea că voi găsi aci primăvara.

În gară am cunoscut un student persan care se înapoia dela Berlin unde studiase ingineria șase ani. M'a invitat să merg la Teheran unde părinții lui vor fi bucuroși să mă primească. I-am mulțumit și i-am spus că trecerea prin alte țări decât cele pentru care am agrementul țării mele ar însemna aventură nu studiu.

Am cunoscut și o doamnă de origină caucaziană, măritată la Berlin cu un negustor de aceeași origină. Se înapoia la părinții ei către Adana, înapăimântată de bombardament care distrusese și apartamentul lor.

Cele nouă valize ale ei, destul de luxoase și bine umplute, cereau multă atenție și energie așa că, făcea impresiunea unei eroine moderne, în stare să facă moarte de om pentru aceste valize și lucrurile prețioase ce ar fi avut în ele.

Studentul, deasemenea energic, atent și delicat față de doamna, i-a fost de mult folos, a ajutat-o mult la așe-

zarea valizelor în vagonul de dormit, la revizuirea lor la vamă, la schimbarea în alt vagon de dormit, la trecerea din Bulgaria în Turcia (Swillingrad) și la descărcarea lor la Istambul.

Doamna, ca și mine, stăteam mereu cu mâna în buzunar pentru bacșișuri. Ce să faci: obiceiul e obicei, oricât ai lupta să-l schimbi.

În vagon am început gustarea, așa că abia la ora 24 am putut să ne culcăm. Ne întreceam oferindu-ne reciproc din alimentele ce aveam.

Doamna avea multe lucruri bune și rare la Berlin, fără ajutorul bursei negre. Vorbind în termeni sportivi, România a bătut Berlinul cu 10 la 4 în ce privește lucrurile bune și gustoase.

În ce privește somnul, după aceste gustări, tot România a bătut Istambulul cu 6 la 2.

Dar în fumat Berlinul a bătut România cu 20 la 2, întrucât eu nu fumez decât două țigarete înainte de culcare.

— Văd că fumați circa 50 țigări pe zi, întreb eu pe doamna. Cum le procurați căci în Germania nu puteți avea legal decât trei țigări pe zi?

— Vă înșelați! Doamnele au numai trei țigări la două zile.

— Sunt așa dar și alte mijloace de procurat țigări. În afară de cunoștințele ce veți fi având, cum ar fi de pildă bursa neagră.

— Înțelegeți cum credeți, răspunse doamna, totul e să ai ce-ți trebuie și să nu calci legea, care este destul de aspră în Germania, când sunt probe că s'a călcat.

Cartea poștală Nr. 5

Dela Sofia până la Est de Filipopoli (Plovdiv) munții, platourile, dealurile și șesurile sunt acoperite de zăpadă, nu prea groasă.

De aci către Adrianopoli și până la Istambul zăpada se rărește și dispăre complet spre terminus.

Ploaia și vifornița continuă toată noaptea și toată ziua la Istambul. Mușcatele din parcuri și alte câteva plante mediteraneene, pare că spun: nu vă temeți de zăpada dela noi. Trece și asta ca multe altele.

La ora 7 dimineața intrăm în gara dela Istambul. Aproape o jumătate de oră trenul a defilat înainte de sosire printre fabrici, localități și diferite șosele luminate electric.

Cum perdusem din vedere să mă informez dacă prietenii mei dela Sofia au telegrafiat la Istambul pentru cameră la hotel, rugasem pe șeful poliției din Swillingrad să mă ajute să anunț consulatul dela Istambul.

Polițaiul de aci, un om foarte simpatic, vorbea românește ca un român, se numește Nikolaef, bulgar dinspre Ruseciuk. Vă închipuiți ce noroc am avut și câtă bucurie mi-a făcut această întâmplare.

La sosirea în gara Istambul, un curier dela Parc-Hotel venise să mă anunțe că mi se rezervase o cameră. Cum însă un hamal tânăr și abil s'a băgat în vorbă pe nepoftite, m'a convins că e mai bine, întâi, să mergem la telefon să întrebăm consulatul.

Curierul dela hotel se ținea după noi, dar tot nu explica el bine de ce a venit la gară. Abia când am sosit la taxi, șmecherul de hamal a cedat pasul curierului dela hotel, pe care l-am înțeles, abia acum, că, venise

special pentru mine, și că domnul Bibescu, dela consulat, îmi reținuse camera.

Astfel a câștigat șmecherul două lire turcești (destul de mult, grație obrăzniciei și abilității lui), trei lire am dat curierului care m'a însoțit la hotel; iar la taxi am plătit circa 1200 lei, socotind lira la valuta legală, sau, de cel puțin patru ori mai mult, la bursa neagră, care circulă aci, în mod normal. Domnule Munteanu Frasin, bine mi-au prins cele treizeci lire turcești pe care mi le-ai dat la București.

Puteți să înțelegeți, iubiți cetitori, cât costă impresiile acestea scrise la fața locului; dar, ce vreți, pasiunea e pasiune și tot e mai plăcut să ai pasiunea călătoriilor decât altele care nu ridică pe om, fie chiar pasiunea vânătoarei, care, spre bătrânețe dă reumatisme, și a politicii care la bătrânețe aduce ridicolul și deziluzia, chiar dacă ai făcut sau n'ai făcut avere din politică. Iar dacă ai pierdut averea pe care o aveai înainte de a începe politica, rămâi și cu ponosul de idealist și naiv. Asta este soarta sfinților în timpurile de astăzi.

Cartea poștală Nr. 6

Park-Hotel este situat pe marginea Bosforului și are vedere spre malurile Asiei care se văd foarte bine, iar noaptea, zecile de mii de lumini electrice fac un tablou feeric de neuitat.

La ora 19 am sosit la hotel. Cameră caldă cu vedere la mare. De bucurie că după patru zile am sosit aci, n'am putut dormi.

Dimineața am scris cărțile poștale Nr. 4 și 5 până la ora 10. Eram gata să plec spre consulat, când telefonul de cameră mă cheamă să vorbesc cu domnul Consilier.

delegație Paul Negulescu, pe care nu-l cunoșteam personal, dar mi se spusese de câțiva prieteni că este un tânăr cult și amabil.

Se interesa de starea mea și dorea să ne vedem.

La ora 11 eram la Consulat. În ora cât am stat de vorbă cu domnia-sa nu mă mai săturam. Mă gândeam chiar că-mi va părea rău să mă despart, când domnia-sa mă invită să luăm masa împreună.

În acest moment îl cheamă la telefon Ankara. Este băiatul meu, îmi spusese domnia-sa. Mă roagă să-i trimit hainele negre pentru un ceai la care este invitat. Așa dar descoper că tânărul consilier de delegație este însurat și are un copil care merge la ceaiuri, deci student.

Când intrăm la masă, ne întâmpină doamna Negulescu o tânără distinsă și deosebit de amabilă, care se bucură de veștile bune dela băiat, în aceiași măsură ca și de musafirul venit dela București.

Au trecut două ore pe nesimțite. Mai ales, uitasem că sunt la Istanbul, și mi se părea că sunt în țară în casa unor tineri pe care îi cunoșteam de mult. Când s'au adus fructele la masă, am luat automat o portocală. Atunci m'am recules că sunt la Istanbul. La București nu mai văzusem portocale de un an.

Deodată trecu prin mintea mea două tablouri. Mai întâi dece cred eu că familiile intelectualilor noștri nu voesc să aibă copii, și al doilea dece popoarele se despart prin războaie și ură, tocmai acum când tehnica le pune la dispoziție cele mai sigure mijloace ca să se înfrățescă și să se bucure de toate bunătățile pământului?!

Cea dintâi credință mi-o voi schimba, dacă nu este întemeiată. Soluția la cea de a doua întrebare nu cred să întârzie prea mult, fiindcă timpurile de astăzi se

aseamănă ca două picături de apă cu cele când s'a zis:
„și iarăși va să vie să judece vii și morții“!

Cartea poștală Nr. 7

La ora 15 când eșiam dela masa la care mă invitase domnul consilier de legație Negulescu, întâlnesc pe sala consulatului pe d-l Celea. Avusese multe lucrări de expediat. M'a bucurat mult această întâmplare, mai ales că aveam dela București pentru domnia-sa câteva scrisori. Sunt prieten cu tatăl său, macedonean întreprinzător.

În această prima zi a șederii mele la Istambul am avut plăcerea să cunosc mulți tineri dela consulatul nostru. În general fac impresiunea unui corp select și solidar, ceea ce în corpurile închise se întâmplă mai rar.

Cum o bună parte dintre ei sunt macedoneni, și cum de aci voi pleca într'acolo, am discutat multe chestiuni privitoare la Macedonia.

Am cunoscut aci și pe doi tineri lectori, d-l Decei și d-l Brânzeu, ambii ardeleni. Tot aci am cunoscut pe doamna Macarie, o energică ardeleancă, care, păcat că nu are copii, că prea e rasă de luptătoare, cum ne trebuie nouă astăzi când unii trag hăis și alții cea, și când toți trebuie să fim una, indiferent că suntem din Ardeal sau din Regat.

A doua zi, am întâlnit în alt local al consulatului pe d-l Barbu și pe d-l Buescu, dela secția comercială, alți doi tineri care completeau buchetul consulatului. Tot în această zi am cunoscut pe d-l consul general Bibescu, pe d-l comandor Economu, pe d-l Vlădescu Olt și pe tânărul Mihăilescu toți contribuind prin modul lor de

a fi și a se prezenta, la afirmarea prestigiului consulatului.

Astfel am ajuns să verific încă odată încrederea mea în viitorul neamului nostru, care trece acum prin grele încercări. Ce sunt aceștia toți pe care i-am întâlnit aci, decât forțe noi și bine pregătite să intre în lupta afirmării neamului românesc printre celelalte neamuri?

Câteodată întâmplările pun pe om pe calea bună. Așa s'a întâmplat cu mine în fața întrebărilor de mai sus. Cineva dela consulat, mi-a dat să citesc romanul social al părintelui Agârbiceanu „Vremuri și Oameni“ roman pe care nu-l cunoșteam, deși citesc cu plăcere pe autor.

Este vorba de părintele pensionar Dragomir Andrei, din satul ardelenesc *Curmătura* „urmat la amvon de tânărul preot Cornel Dragomir“, fiul bătrânului preot, care mai avea un fiu judecător la oraș.

Preotul cel tânăr făcea politică și critica toată ziua; iar judecătorul nu putea face dreptate după lege din cauza politicei.

Așa părintele pensionar care trăise vremurile de pregătire ale unirei, nu s'a liniștit până nu l'a desbărat pe preotul cel tânăr de politică și nu l-a convins pe judecător că se poate face dreptate chiar fără voia acelor care n'au dreptul a se amesteca în ale dreptății. Și așa bătrânul preot pensionar a lucrat ca să dea țării doi oameni de nădejde.

Se poate zice dar că, unde nu sunt tineri cu respect pentru părinți și iubire pentru neam lipsește ceva la părinții lor.

Și se poate constata că, la noi, starea generală, din acest punct de vedere, se prezintă cu 7 la 3. Așa dar suntem în drept să credem, să sperăm și să luptăm pentru afirmarea acestui neam.

Cartea poștală Nr. 8

Nevoile trecătoare ale vieții nu trebuiesc confundate cu ceea ce este permanent și veșnic în viață.

Când a zis Eliade, „scrieți băeți scrieți“ era o nevoie trecătoare a timpului. Când suntem obligați acum să zicem astăzi „călătoriți băeți, călătoriți“ sau „învățați și iar învățați limbi străine“ sau „faceți și iar faceți sport băeți“ sunt toate nevoi trecătoare ale vieții, și au valoare numai atât cât ele contribuiesc la ameliorarea vieții și îmbunătățirea lumii, două din permanențele vieții.

Se pune însă întrebarea dacă existența națională face parte din permanențele vieții sau din cele trecătoare?

Nu este locul, în aceste impresiuni de călătorie să căutăm răspunsul, dar fiindcă ne găsim în Turcia naționalistă de astăzi, încadrată în frontiere mai mult sau mai puțin naționale și perfect separate de islamismul mahomedan de până mai eri, nici nu putem ignora problema, atât cât este în legătură cu impresiunile de călătorie și chiar cu filosofia războiului de care mă ocup, în special, în această călătorie.

Așa fiind se înțelege că am profitat de orice ocaziune ca să am explicațiuni respective.

— Dar ce crezi dumneata, întreb eu pe un istoriograf, vaful islamic nu va veni odată din afară peste naționalismul turec, sau, invers, nu va porni de aci, odată și odată, un curent de imperialism islamico-național în felul arianismului german de astăzi.

— Deocamdată nu cred într'un asemenea pericol. Naționalismul turec atât de pătruns în generațiunile tinere, este în plină dezvoltare așa că nu-l poate influența nici curentele de afară și nici nu există asemenea curente înăuntru.

Alți doi trei cărora le-am pus această chestiune mi-au răspuns cam la fel.

Dar istoricește și psihologic gândind eu cred că, problema se pune și că naționalismul turec va avea odată de lucru cu rezolvarea ei.

Din cele patru mistice și panrasisme de pe glob — judaism, budhism, slavism și islamism —, acesta din urmă are asemănări de rezistență cu iudaismul, fjindeă nu trăește și nu se afirmă prin conștiința națională, ci numai prin spiritualitatea mistică și de rasă pe deasupra frontierelor naționale.

Abd-El-Krim când a spus că „cele două sute cincizeci milioane de musulmani, răspândiți în toată lumea, au nevoie de un șef spiritual“ a prevăzut acest pericol.

Astăzi pericolul panslavismului a abătut oarecum atenția dela problema viitoare a misticei islamice, dar nu o înlătură, mai ales că, și înțelepciunea și progresele științifice ce vor urma de pe urma acestui război, au încă multe de admirat și de descoperit în cultura arabă de altădată.

Dealtfel câteva luni înaintea plecării mele spre Turcia, d-l Batzaria într'un articol publicat în Universul (28 Octombrie) pune perfect la punct această chestiune în articolul său despre „Secretele unui succes“ în care arată cum s'a produs minunea naționalismului turec, și, negreșit, fără a o fi spus domnia-sa trebuie să înțelegem cum se va lucra ca să se mențină această minune. Domnia-sa spune între altele următoarele:

„In două decenii de regim republican, Turcia a realizat progrese pe care nu le putuse înfăptui în două secole de regim al sultanilor. In această afirmație nu intră vreo exagerare. Se cere însă explicată. Căror cauze se datorește un succes atât de uimitor, uimitor chiar și pentru noi cei ce pretindem că, oarecum, cunoaștem stă-

rile de lucruri din Turcia? (Bine ai zis d-le Batzaria că ne pretindem, căci e mult până să o cunoaştem).

„Dintre răspunsuri trebuie înlăturat tocmai acela care s'ar părea mai indicat, sau, în tot cazul, care ar veni mai întâi în minte.

„Nu rămâne mai puţin adevărat că, fără schimbarea de regim înfăptuită acum douăzeci de ani de Adunarea Naţională dela Ankara în urma cererii lui Kemal Atatürk, Turcia ar fi continuat să trăiască sau, mai bine zis, să se sbată în spasmele unei vieţi ce nu promitea a fi de lungă durată.

„Motivul de căpetenie este că Turcia sultanilor continua să stăruie, în caracterul ei de stat medieval, să n'aibă o concepţie naţională proprie, deci să stea pe baze perimate şi şubrede.

„Aşa, dată fiind calitatea sultanului, fosta împărăţie turcească era un stat teocratic. Mai mult decât un suveran temporar, sultanul era „calif“ cuvânt care înseamnă „urmaş“ — urmaşul proorocului Mahomed, deci şeful religios al tuturor musulmanilor pe pământ.

„Deşi statul era un stat turcesc, cuvintele „Turcia“ şi „Turc“ nu figurau în nici un act oficial. Faptul constitue o ciudăţenie. Totuşi este cât se poate de adevărat.

„Turcia“ sau „Imperiul turcesc“ erau nume întrebuiţate de străini. Denumirea oficială turcească era „Țările imperiale“ (Memaliki Şahane) sau „Țările ocrotite“ — de Dumnezeu — şi mai rar „Țările Otomane“ (Memaliki Osmanie). Precum vedem, cuvântul „Turcia“ care să amintească elementul naţional predominant, nu figura câtuşi de puţin.

„Acelaş lucru şi pentru cuvântul „Turc“. Bunăoară, creştinii supuşi turci isbutiră în bună parte ca, în actele de stare civilă să li se treacă şi naţionalitatea sau, cum am spune astăzi, origina lor etnică. Inşă, în aceleaşi acte

turcii erau trecuți numai ca „musulmani“, așa cum erau trecuți și Arabii și Curzii și alte elemente ce aparțineau religiei mahomedane.

„Începând în mod mai timid cu Turcia junilor turci — Kemal Atatürk a fost el însuși unul din frunțașii mișcării june-turce — și realizându-se integral sub regimul republican, Turcia a fost așezată pe baze naționale. Această formă radicală a impus înlăturarea regimului, ale cărui concepții în materie erau cu totul opuse“.

Plecând de aci, putem observa că, în războiul intercontinental de astăzi, popoarele găsindu-se într'o situație analoagă de înlăturare a unui regim și înlocuirea cu altul, ca în Turcia naționalistă, se impune suprimarea regimului contrariu adică a susținătorilor lui. Dar tocmai de aci pornește nenorocirea continuă a omenirii a cărei viață și morală nu stă în suprimarea de regimuri ci în perfecționarea lor prin evoluție dela bine la mai bine.

Cartea poștală Nr. 9

Spuneam că, din prima zi a sosirii mele la Istambul, la masa dela d-l atașat de legăție Negulescu, am luat aproape automat o portocală.

Dar povestea nu s'a terminat aci. Am rugat pe un cunoscut dela legăție să-mi cumpere pentru seară vreo șase portocale. Până dimineața le-am mâncat pe toate.

Această stare de lăcomie, am mai povestit-o în impresiile mele de călătorie când, după 15 zile de lipsă de pâine bună și lipsă de bere în Italia, am mâncat în gara dela Insbruck patru chifle albe și am băut o halbă de bere pe nerăsuflete. De altfel mi s'a mai întâmplat toamna trecută în țară, când a început să se vândă cornuri, chifle și pâine albă că am mâncat atâta pâine până

aproape de Crăciun, încât nu cred să mai fi făcut în viața mea asemenea abuz. Unii spun că-i semn de sănătate. Eu totuși cred că este un punct slab în modul meu de a fi, dacă n'o fi chiar în modul de a fi al tuturor oamenilor.

Sunt patru zile de când mă găsesc la Istanbul în care timp cred că am mâncat peste treizeci de portocale.

Sunt aci multe portocale, grepfruit, banane, fisticuri, alune, lămâi, trufandale, smochine, duche uscate, stafide și năut. Mere și pere sunt, dar mai scumpe. Piața de carne, pește și zarzavaturi destul de bogată. Deosebit de vânzătorii ambulanți, mai toți cu un car încărcat cu zarzavaturi și fructe, cari circulă pe toate străzile Istanbulului.

Vitrinele prăvăliilor destul de încărcate. Drogherii de asemenea, mi-au făcut impresia însă că nu au lucruri de calitate. Săpun mult și chiar de calitate.

Lânuri, mătăsuri, ciorapi și altele cari privesc îmbrăcăminte și moda, sunt multe și bune dar enorm de scumpe, dacă socotim lira la 4—500 lei cota bursei negre.

Celofibra nu este răspândită, desigur sosind aci mai scump decât se oferă pe loc lână, mătasea și bumbacul. Cânepa și inul, destul, dar scumpe.

Restaurantele foarte bune. Se poate mânca dela 3—10 lire după rangul restaurantelor. Dacă socotim lira la bursa neagră costă o masă dela 1500 la 5000 lei. Așa dar nu se poate zice ca la noi „scump dar face“. Cel mult putem zice: „bun dar scump“.

M'am întrebat de ce nu vom fi având noi lire în țară la cursul oficial adică 100—110 lei, dar cum nu sunt specialist și nu-mi place să mă amestec unde nu-mi fierbe oala, rămâne să aflați dela alții.

Deocamdată eu m'am mulțumit cu 63 lire pentru suta de franci elvețieni din care nu am prea mulți, așa că, de

voi rămâne dator pe aci comtez că Ministerul Economiei Naționale îmi va mai acorda cel puțin o mie de franci elvețieni cu valuta legală, cum mi s'a promis când am plecat. Altfel voi fi falimentar, sau va trebui să renunț la călătoria în Grecia unde viața este tot așa de scumpă. Nu cred însă să fiu în stare să renunț având în vedere, pedeparte, că, lăcomia de cunoaștere la fața locului, este la mine tot așa de pronunțată ca lăcomia de portocale, iar pe de altă parte că, prin această lăcomie de cunoaștere nu se păgubește cu nimic statul, din contra se aduce folos direct țării și tuturor acelor cari se interesează de aceste probleme.

Cartea poștală Nr. 10

Park-Hotelul în care locuiesc eu este o clădire nouă și modernă, așa cum îi plăcea lui Ataturk, mai ales prin locurile pe unde gusta el viața.

Era aci, pe locul unde s'a construit acest hotel, un restaurant vechi la care petrecea câteodată Ataturk.

Despre aceste petreceri ale lui se povestesc multe așa că ar trebui volume întregi pentru culegerea lor.

Restaurantul hotelului, ca și hotelul, par să fie cele mai luxoase din Istambul.

Cum însă eu am venit aci ca să văd viața turcă în plin război și prin toate fețele de manifestări ale ei, am mâncat până acum la Iordan, un restaurant bulgăresc, mic, dar foarte curat și bine servit, la Hikmet Abdulah, un restaurant turcesc de oarecare ținută în felul restaurantelor zise Gêmitlich din Viena, și la Panteli Lokantasi din Istambulul vechi, un restaurant de strictă tradiție în ce privește clădirea și cu mare renume pentru bucătăria specială și aleasă de aci.

La acesta din urmă nu mai știi cu ce să începi și cu ce să termini mâncarea, dar, în orice caz după ce te crezi săturat și satisfăcut de gustul mâncărilor, patronul stăruie să guști și ceva din dulciurile pregătite de el. Eu care țin mai mult la murături decât la dulciuri, l'am refuzat la început, dar după ce am gustat din ele, m'am pomenit că le-am mâncat pe toate șase, câte erau în acea farfurioară. Nu vă speriați, erau foarte mici.

Regret că nu pot să dau lista de bucate de acolo. Ați găsi în ea, domnilor filologi multe influențe turcești în vocabularul bucătăriei noastre; dar dumnea-voastră domnilor gurmanzi faceți tot posibilul să mergeți pentru câteva zile la Istanbul, dacă în casă nu puteți pregăti asemenea bunătăți.

Vă previn însă că nu veți fi mulțumiți cu vinul de aci ce pare că a ajuns la un fel de standardizare. Berea însă și vutca turcească sunt foarte bune.

— De aci ne-am înapoiat la Pera cu un taxi care a înregistrat două lire. Taxiuri sunt destule. Am întrebat dacă se găsesc automobile de vânzare și mi s'a spus că se găsesc foarte rar cam cu circa 20.000 lire fără cauciucuri (un milion lei) și cam de cinci ori atâtea lire cu cinci cauciucuri.

Așa dar trebuie să așteptăm alte timpuri cu alte prețuri. Față de mijloacele noastre nu poate fi vorba de cumpărat acum automobile. Și poate că nimeni n'ar avea mijloace astăzi ca să-și cumpere automobile, dacă războiul n'ar îmbogăți pe unii cari au mai mult noroc sau abilitate mai multă decât alții.

Cartea poștală Nr. 11

Am spus undeva în lucrările mele de psiho-pedagogie

că, tehnica și aparatele științifice omoară puterea instinctivă a omului de orientare și de înțelegere a naturii.

Ca exemplu am dat chiar cazul meu care aveam în copilărie un simț extraordinar de orientare, și cu toate astea, în școala superioară de război m'am rătăcit pe malurile Mangaliei pe dată ce am pierdut contactul cu Marea, și nici busola nu mi-a folosit la nimic.

Aceasta nu înseamnă că tăgăduesc valoarea științei, dar mă întreb cum se face că, acum două și trei mii de ani, popoarele cutreerău pământul fără hărți și fără aparate științifice de orientare?

Întrebarea aceasta se impune mai ales, pe dată ce omul ia cunoștință direct cu Istanbulul, de unde gândurile îl poartă către toate continentele și în tot spațiul dintre cer și pământ.

Pe dată ce am ajuns aci, au sburat gândurile mele ca păsărelele scăpate dintr'o colivie, așa că nici nu mai vedeam trei continente, adică Asia, Europa și Africa, ci vedeam un singur continent pe care l-aș numi Eurafriasiopole, având în mijlocul lui un lac mare numit Mediterana care deschide drumul acestui mare continent către porturile și polurile globului.

Cât privește celelalte Mări închise ale acestui mare continent îmi apăreau acum în minte ca niște băltoace mici formate din ploi, iar fluviile lui, ca niște artere pe care abia le prinde medicul ca să facă omenirii vreo injecție oarecare.

Vedeți dar cât de grea este (dacă nu imposibilă) meseria de medic și chirurg al omenirii!?

Cu astfel de puncte cardinale în lumea imaginației mele, am pornit cu tinerii consilieri dela consulat să vizităm Bizanțul vechi în care cele două mii șase sute de ani, de când istoria vorbește de el, au depus aci, sub fel de fel de exteriorizări materiale concepțiile

timpului, cu credința însă că ei pun aci secretele permanente, spirituale și culturale ale vieții, dar ajung tocmai la contrariu, atât de bine exprimat de turci prin „Trece și asta“.

Una peste alta au trecut epocile și perioadele istorice care și-au înscris aci numele prin diferite realizări, cum își înscriu turiștii numele pe stâncile munților pe unde trec, cu gândul să știe viitorul că ei au trecut pe acolo, dar timpul le șterge și viitorul tot nu știe mai mult decât știau acei turiști.

Am văzut pe dinafară cele mai multe palate, moschee, muzee, etc., — fiindcă nu aveam timp — iar cele mai multe erau închise așa că nici nu se puteau vizita înăuntru.

Apeductul de ape (cam în felul celui dela Roma); Bazarul turcesc și Bazarul egiptean (modernizat de actuala primărie); Castelul celor șapte turnuri, Cisternele Yere-Batan și Bin-bir-Batab, Coloana lui Constantin și Serpentina (în parte căzută), Bisericile Sf. Irene, Sf. Ioan (Imrahor-Djami), Sf. Salvator în Chora (Kehre-Djami) Sf-ta Sofia, (n'a fost o sfântă, ci înseamnă „înțelepciune“). Fântâna lui Ahmed III, Fântâna lui Wilhelm II, Hypodromul (aduceți-vă aminte de sguduitorul film Behn-Uhr).

Am mai văzut moscheele: Bayazid, Fatih, Rustem-Pacha, Ahmed și Suleimanie. Rustem are cele mai interesante mozaicuri.

Tot de aci se văd și se merge direct la Muzeul de antichități, muzeul Ienicerilor și muzeul Militar, toate închise actualmente.

În curtea acestora din urmă existau doi platani mari de unde Ienicerii porneau la lupte sau porneau revolta. Unul din platani a dispărut.

În fine, de aci se vede mormântul lui Selim II și al lui Suleiman, precum și Turnul Galata.

Despre unele dintre acestea voi da câteva deslușiri în cele ce vor urma.

Dar pentru ca cetitorii să aibă o noțiune cât mai completă despre aspectul general al acestui centru în care se oglindește istoria lumii, completez notele mele cu următoarele pe care le rezumez din marile dispărut N. Iorga.

Imprejurimile Constantinopolului sunt înșirate în jurul Fanarului ca lanțul de aur pe pieptul unui mare demnitar.

Malul Istambulului este decorat cu cupole înalte și minunate, care nu-și pot arăta frumusețea lor din cauza Fanarului murdar și a pânzelor întinse ale pescarilor.

În schimb apare Eiub cu geamuri albe printre cimitire neîngrijite dar chiparoși frumoși.

Nu departe de aci se vede palatul lui Abdul Hamid omorît în bae în preajma războiului din 1877.

În apropiere, alt palat alb, ceva mai vechi, e Cerağanul, în care a murit sultanul Murad Han al douăzeci și optulea și ultimul împărat al otomanilor.

Palatul mamei sultanului cu o frumoasă grădină.

Palatul Șeicului islamului păstrător al datinelor împărăției pe lângă Padișah.

Pe coastele dela Pera, se vede o altă Dolma-Bagee. Din această strălucită clădire porneau iradelele Sultanelui așteptate zile întregi cu mare nerăbdare. De aci se trece la moscheea de alături de unde sultanii coborau printre lungi rânduri de curteni.

Două aripi de ziduri se întind spre Mare: Rumeli-Hisar, Anadoli-Hisar. De aci se vede un șir de sate pe ambele maluri ale Bosforului în care își făceau case și unii dintre demnitarii turci ca să poată trăi mai la o

parte. Mi s'a spus că sunt acolo bisericuțe ce mai păstrează morminte din familiile domnitorilor noștri.

Aci pe malul de nord sunt și localitățile Terapia și Buiuc-Dere unde vin vara mulți diplomați.

De aci se vede dincolo peste limba de Mare, coasta înaltă a Asiei cu verdeață rară, cu sate mici și puține.

Insulele Antigone și Chalke, locul de surghiun al patriarhilor și spre capăt, Marea face aci un colț încântător numit Prinkipo.

Mai dincolo sunt două localități legate la un loc: Cadichioi, „satul judecătorului“ și Haidar-Pașa, pe care l'a stăpânit odată. Cadichioi are strade frumoase, prăvălii și destule vile de vară, cu oleandri și alee. Asumpționiștii au aci un vechi Chalkedon de discuții teologice ale sinoadelor lor.

La Haidar-Pașa au germanii un uriaș palat. La Maltepe, a fost odată stația luntrelor elegante ca niște gondole din Veneția. Astăzi sunt mai rare.

Intr'un ceas, cu aceste gondole, ajungi la Prinkipo. In față strâmtoarea Mării desparte de Chalki unde se văd coperișurile seminarului patriarhal. Insula Chalki are berării și hotele, vile, așezate în cea mai bogată verdeață din lume, cu tufe și lămâi, cu pini mărunți, care miros a rășină, cu puține floricele semănate pe stâncă.

Iar de sus se vede până la Bosfor și Dardanéle, peste șirul ostroavelor stâncoase și minunate. Marea albastră și soarele puternic trimite gândul oamenilor mai mult spre reverie decât spre război și turburare.

Cartea poștală Nr. 12

A treia zi după sosirea mea la Istambul, dimineața la ora 8, sună telefonul de cameră.

Cine să fie? Știam că după ora 9 începe serviciul pe la instituții.

— Aci Principesa Marta Bibescu.

— Gând la gând cu bucurie doamnă. Auzisem că sunteți la Pera-Palace, și gândiam să trec astăzi să vă las o carte de vizită. Mi-ați luat înainte!

— Am auzit dela niște prieteni că sunteți aci, și vă închipuiți câtă plăcere am să întâlnesc un Prahovean.

— Eu voi avea plăcerea și onoarea să vă pot vedea. Aștept numai ordinul când pot veni.

— Dumneavoastră militarii nu vă despărțiți de cuvântul „ordin“. Eu vă aștept cu plăcere astăzi la ora 17.

Aceeași figură distinsă, luminată de strălucirea ochilor ei. Părea mai înaltă. Poate și din cauza doliului ce poartă. Acelaș surâs mai deschis decât altădată, poate provocat de bucuria că întâlnea un prahovean.

— Aveți vreo misiune oficială aci, domnule general?

— Nu doamnă! deși nu voi fi scutit de asemenea presupunere.

Pe mine m'a adus dorul de cunoaștere și de adevăr la fața locului. Dar ca să nu fiu prea vag, adaog că lucrez la Filosofia războiului și țin să verific problemele, și prin stările psihologice în care se găsesc astăzi popoarele din cauza actualului război.

Mai țin să desbrac știința militară de tot ce nu-i aparține. Așa de pildă, a susține că anume principii din filosofia vieții ca economia de timp, de spațiu, de forțe, principiul acțiunii și reacțiunii, presiune și rezistență, etc., sunt principii de bază și proprii ale științei mili-

tare, pe când în realitate acestea le-a împrumutat dela filosofia vieții, este a face din știința militară un secret profesional și a depărta poporul de ea.

— Frumoasă temă tratați domnule general. Vă urez să reușiți, ca să se lămurească odată lumea asupra legăturii dintre legile firei, legile vieții de toate zilele și legile războiului.

Înainte de orice, războiul trebuie să aibă la bază o justificare de etică superioară, căci altfel nu s'ar deosebi cu nimic de nenorocirile provocate de cutremure, inundații, cum este considerat actualul război.

Sper doamnă, să aduc o lumină cât de mică, măcar atât cât poate aduce o feștilă față de întunericul în care ne-a coborât acest război.

Cartea poștală Nr. 13

În legătură cu exagerata mea imaginație despre noul continent tripartit pe care l'am numit „Europafricasio-pole“ și cu ideea pe care am stabilit-o în Filosofia războiului că, trecem dela strategia suprafețelor mici de continent la strategia viitoare a sferelor, înregistrez aci vorba înțeleaptă a unui țăran, vorbă pe care am auzit-o dela d-l consilier de legație Negulescu, și dela care voi privi, ca depe o moviliță mică a problemelor particulare, ca să vedem mai bine câmpul problemelor războiului și ale filosofiei lui.

Pe drumul spre Rucăr, între Moeciu și Giuvala, a avut domnia-sa o pană de automobil. Când șoferul lucra la reparație, un sătean întreabă?

— Aveți nevoie de ajutorul meu?

— Nu avem nevoie, dar te rog fii bun și dă-mi unele deslușiri despre regiunea aceasta.

— Bucuros, domnule dragă, numai întreabă-mă ce vrei.

— După oarecare răspunsuri, săteanul întreabă la rândul lui?

— Cum văd eu n'o să întârziati mult aci.

— În câteva minute suntem gata să plecăm.

— Pă, că, rău domnule, că nu mai întârziati măcar de silă, că prea vă place să stați sub coperiș.

— Cum stăm sub acoperiș? De trei zile mergem cu automobilul și mai avem încă vre-o patru zile până la Banat unde mergem.

— Apoi tot sub coperiș mergeți și în automobil, că doar el merge nu dumneavoastră.

— Păi dumitale nu ți-ar place să stai sub acoperișul unui automobil?

— De, domnule, știu eu ce să zic, nici sub coviltir nu-mi place decât pe ploae că, dacă mă împușcă cineva nu știu de unde a venit glonțul.

— Dar despre împușcăturile din războiul asta ce crezi dumneata?

— Ce să cred domnule. Este tot o zăpăceală a oamenilor. Stau prea mult sub coperiș, și când ies afară în lume aruncă vina pe altul dacă se rățăcesc¹⁾.

— Pofțiți în automobil. Suntem gata, zise șoferul.

Și astfel se termină convorbirea cu sfătosul sătean, care făcea filosofie și spunea vorbe înțelepte, fără să le fi cetit în vreo carte.

Dar tot eu mi-am zis în gând. El a trăit din moși strămoși în legile firei și nu se abate dela ele, pe când noi cu cât citim mai mult cu atât credem că putem răsturna legile firei.

Când spuneam unui prieten această întâmplare, el

1) Vezi într'o c. p. următoare dela Atena, cele spuse de D. Stănilă.

zice: dar o asemenea interpretare a legilor firei duce spre fatalism.

Sunt în orient. Poate mă va ajuta această întâmplare să deosibesc mistica fatalistă de ceea ce aparține legilor firii în cadrul cărora trebuie să se manifesteze toată libertatea creativă a omului.

Cartea poștală Nr. 14

Ceea ce deduci imediat din vizitarea Istambulului este faptul că, alături de moscheele turcești construite după ocuparea Constantinopolului (1453) de către turci, găsești biserici creștine construite atât înainte de această ocupație, cât și după, prin urmare constați că, turcii nu impuneau religiunea lor ca ocupatori, ci respectau credințele și obiceiurile popoarelor ocupate.

Este ceva din metodele moderne ale englezilor față de dominiioanele lor. Este, cu alte cuvinte, un oarecare respect pentru legile firei, ceea ce pare că nu au înțeles și nu înțeleg unele popoare moderne, cu toate că se întrebă ele singure de ce nu sunt înțelese de lume. Răspunsul nu-l găsesc, fiindcă ei socotindu-se popoare superioare, omenirea cu bunul ei simț nu înțelege această deosebire. Sufletul neavând dimensiuni ca materia, nici gradații calitative și cantitative, nu duce la calificări de tari și slabi, nici de superior și inferior ci duce numai la înțelegerea intuitivă a afinității părților cu totul care nu există acolo unde părțile se cataloghează ele singure ca predestinate să conducă omenirea.

Dar să revenim la toleranța religioasă a turcilor.

Am fost însoțit în audiența dela Patriarhul Ecumenic din Constantinopol, de profesorul Decei.

Voi vorbi în cartea poștală următoare de vizita la Patriarhul Ecumenic. Iată însă un fapt în legătură cu toleranța religioasă a turcilor, pe care am aflat-o dela d-l Decei.

Sultanul Mehmet II ocupatorul Constantinopolului, orașul ortodox al imperiului roman de răsărit, după ce lăsă liber jaful trei zile, îl oprește prin măsuri severe și se așează pe organizare serioasă, urmărind în special să stabilească bune relațiuni între cuceriiți și cuceritori.

Observând că, patriarhul ortodox nu vine să i se închine, află că a fost desființat câteva zile înainte și că patriarhul a părăsit Constantinopolul.

Atunci Mehmet II își propune să înființeze patriarhatul și să aleagă un alt patriarh creștin. Fiindcă transformase sfânta Sofia în moschee a dat patriarhului ortodox, la început, mănăstirea care fusese clădită tot de Justinian, apoi, mai târziu a trecut la Mănăstirea Sfânta Fecioară dela Cornul de Aur din Fanar unde se află și astăzi.

Înainte de stabilirea statutului juridic al comunității creștine în cadrul statutului musulman, Mehmet a cerut să i se prezinte un memoriu scurt asupra religiei creștine. Acest memoriu, cunoscut sub numele de „Omologia lui Ghenadie“ conține douăzeci paragrafe.

O copie după acest memoriu se află la Berlin în Staatsbibliothek după care d-l Decei a făcut o traducere în românește pentru prima oară în 1940.

Iată pentru ce am eu atâta încredere în tineretul românesc care vine în luptă după noi, pentru afirmarea neamului românesc printre celelalte neamuri.

D-l Decei și alt coleg al său, tot ardelean, d-l Brânzeu, au învățat turcește și cercetează serios bibliotecile din Istambul, ca să aducă aportul lor viitor în această afirmare a neamului. În această luptă toți tinerii noștri

mai au și datoria morală de a stârpi vanitatea care bântue la noi printre tineri ca și printre bătrâni. Să nu mai avem „plini de ei însăși“ ci să avem „plini de energie și de înțelepciune românească“.

Cartea poștală Nr. 15

Mi s'a întâmplat de multe ori în viață, să nu pot exterioriza nimic din preocupările mele sufletești, față de oamenii, în sufletul cărora, nu găsesc nici o rezonanță gândirile și pasiunile mele. Și invers, am fost în multe cazuri când, găsind această rezonanță, descoperiam atâtea gânduri bune în mine, de care mă minunam eu însumi.

Nu cumva vorbia atunci ancestralitatea din mine, în locul meu? Cred că „da“. Tot așa cred că supra sensibilitatea pe care am constatat-o cu ocaziunea audienței mele la Patriarhul Ecumenic creștin dela Constantinopole, are explicația în acenstralitatea sa greacă caracterizată prin cultul pentru idei, frumos și moral.

Ce căutam eu aci?

I. P. S. S. Patriarhul Nicodem știind că merg la Constantinopole, Salonic și Atena, mi-a dat câte o scrisoare către capii respectivi ai Bisericii Creștine, în care, în rezumat spunea că: trimite prin mine frățești salutări către frații întru Domnul Isus Hristos; mulțumea pentru felicitările ce primise de anul nou și mă prezenta pe mine ca pe un fiu credincios al bisericii, plecând în călătorie pentru studiul sufletului omenesc în timp de război.

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, când a văzut că nu interese politice sau materiale, ci dorul de iubire creștinească și adevăr m'a adus pe aci, a fost cuprins

de o bucurie divină, care făcea ca anii săi peste optzeci, să pară readuși la vârsta puterii de mișcare și exprimare, pe care fatal nu o mai au bătrânii.

Mai ales când a auzit că mă interesează filosofia războiului, mi-a spus câteva gânduri din Eurepide de care voi ține seamă în lucrarea mea.

Eram însoțit de d-l Decei, consilier cultural. Aproape o oră cât a ținut audiența. Și-a adus aminte de foștii Mitropoliți ai noștri, a întrebat de P. S. S. Mitropolitul Bălan, vorbea cu multă admirație de fostul nostru ministru Telemac, și, în special, vorbea cu admirație de cultură și iubire de cultură a poporului nostru. Cu această ocazie s'a vorbit și de d-l consilier de legăție Negulescu despre ale cărui lucrări tipărite în versuri auzise dela Prea Sfinția Sa Mitropolitul Heliopolisului, om de mare cultură, dela părintele director al patriarhiei și dela d-l Dragoman Melides al eparhiei, care vorbeau multe limbi și cunoștea bine România.

Adevărat cine a zis: multe învață omul dela drum.

Cartea poștală Nr. 16

În primele șapte zile cât am stat la Istambul am luat masa de trei ori la d-l consilier Negulescu. Fiindcă de fiecare dată am descoperit câte o față nouă în lumea sufletului său și în paradisul familiei sale, încerc să redau aceste luminoase fețe, „cu lungi perfecții de culori elementare“ vorbind în stilul frumoaselor sale versuri din „Drumul către Paradis pe trepte de osmoză către soare“.

Primele clipe ale întâlnirii mele cu domnia-sa, descrise în cartea poștală Nr. 6, mi-au făcut impresiunea unui tânăr de viitor. Dar dupăce am avut onoarea să

cunosc și pe doamna, tânără, amabilă și comunicativă și după ce am aflat că va veni a doua zi celălalt fiu care se afla student la București, am corectat prima impresie în sensul că mă găseam în fața a doi soți tineri stăpâni pe viitor, mai ales că aveau și doi copii, datorie de care — cum am spus în alte impresiuni de călătorie ale mele — fug familiile intelectualilor noștri.

La masă descopăr că doamna era perfect stăpână pe menaj, că toată casa, destul de mare, era condusă de domnia-sa cu două ajutoare, că ținea seama de toate obligațiile sociale, că era în curent cu toate mișcările culturale și artistice, că nu era străină de prețurile pieței, că nu era nici indiferentă la vitrine și moda timpului. Mai ales, am descoperit discreția ce pune față de toate aceste îndatoriri ale zilei, fără a căuta reliefa. Am descoperit toate acestea din mersul normal al discuțiilor ce pot avea loc la un dejun fără protocol. Un dejun ideal a cărui durată nu trecea de o jumătate de oră, dar timpul dinainte de masă și după masă la cafea, în salonaș, într'o atmosferă de discuții „spre un orizont rotund și fără fund“ în care cercul vicios al jugului de materie nu putea să împiedice „închipuirea despre Dumnezeu“, era profitabil și prețios.

În astfel de momente în care nu trăisem ca să mâncăm, ci trăiam pentrucă mâncasem, și ca „altădată în vechiul paradis abia deschis, speranțelor puterii creatoare, în lungi perfecții de culori elementare“, am descoperit că, acești soți tineri, stăpâni pe viitor, mai au un al treilea copil la București, că doamna este o pictoriță de linie mare, că domnia-sa a lucrat portretul soțului său și aquarelele din volumul de mai sus, iar soțul la rândul lui a lucrat din lut capul soției sale căruia i-a redat în mod artistic lumina ochilor și seninătatea privirii sale feminine, încât mi se părea că o

aud zicându-i soțului „ai înțeles porunca tăcerilor divine și ai priceput că raiul s'a tupilat în mine“.

Iar viața, cu ecourile ei ca malul sunător dela Bezdead, reproducea versurile soțului care spuneau „semințe și dureri, speranțe și plăceri le-am spulberat prin vânt, stăpâne pe pământ“.

Cartea poștală Nr. 17

La ora 17, vin la Park-Hotel să vă iau și să vă conduc la vaporul cu care plecați pentru gara Haidar Pașa, pe malul Asiatic, de unde pornește trenul pentru Ankara, mă anunță telefonic tânărul consul Celea.

Știam din experiență că, la prețul notei pentru hotel, în care se cuprinde și serviciul, trebuie socotit un plus de circa 20% bacșișuri, hamali, etc. Mai știam că este practic să cobori toate valizele și să trimiți pe un cunoscut să le ia, el nefiind obligat să dea bacșișuri mari, nici la toți cari așteaptă pe sălile hotelului și la eșire, ca martorii de ocazie depe sălile judecătoriilor.

N'am întrebuințat acest al doilea sistem pentru că fiind vremea foarte urâtă, nu aveam cum să ies în oraș. De altfel nu l-am întrebuințat și pentru că, țineam să văd cum stă chestiunea bacșișurilor în Turcia și cum știu eu să ies din situațiuni noi.

Am văzut cum stă această chestiune în Turcia și am constatat la mine oarecare slăbiciune față de acești solicitori de bacșișuri, cari, poate trăesc numai din ele. M'a costat hotelul pentru șapte zile, nouăzeci și cinci lire inclusiv serviciul; iar bacșișurile la peste zece solicitori s'au ridicat peste patruzeci lire.

Poate sunt și eu cam mână spartă, dar rămâne stabilit că, sunt prea slab în fața nevoilor de existență ale oa-

menilor, și sunt oarecum stăpânit de credința că de unde dai, Dumnezeu îți dă.

M'a condus la gară, și un tânăr Mihăilescu, venit numai de câteva luni la consulat, fost cercetaș, care simțea plăcere să-mi fie de folos și care mi-a făcut plăcere să constat că tinerii noștri se simt bine pe lângă bătrâni, când bătrânii îi iubesc și călăuzesc bine.

M'a mai condus și un om de serviciu, foarte simpatic, care m'a rugat să transmit anume mesagii unui prieten al lui la Ankara și unui frate al lui dela consulatul din Atena. Adaog că mă obișnuisem atât de mult cu acest om încât ajunsesem să-l consult pentru orice.

La ora 18, porneam cu trenul din Haidar Pașa către Ankara. Erau trei vagoane de dormit, toate ocupate. La ora 19 s'a sunat masa pentru vagonul restaurant, care, cum am spus în impresiunile din celelalte călătorii, nu mai circula regulat pe toate liniile din Europa, excepție făcând România, Suedia și Turcia.

Cu trei lire și optzeci piastri am mâncat cinci feluri, toate bine pregătite, inclusiv o banană, un măr și o cafea.

Dacă socotim valuta normală ar fi circa patru sute lei, cum însă lira se procură aci cu patru sute lei, masa costă o mie două sute lei.

A doua zi la ora 9,40 eram în gara Ankara. Tânărul secretar de legație d-l Popescu, pe care îl văzusem anul trecut la Berlin, m'a întâmpinat cu zâmbetul său plăcut și m'a condus la Park-Hotel, anunțându-mă în acelaș timp că a doua zi sunt invitat la d-l ministru Crețeanu la dejun. La ora 11 eram la legație unde am făcut multe și plăcute cunoștințe, odată cu vizita făcută la d-l ministru Crețeanu și colonelul Teodorescu, atașatul nostru militar.

Despre toate aceste momente plăcute și folositoare, voi mai scrie câte ceva în cărțile poștale ce urmează.

Cartea poștală Nr. 18

Trenul dela Istambul la Ankara merge circa 80 km. pe coastele Mării de Marmara, până la Izmir. Cam până aci a ținut și lumina zilei, așa că n'am putut vedea frumusețea acestei coaste. O regiune de vile, grădini de pomi și culturi diferite, conturate, în bună parte, de ploi înalți, chiparoși și alte câteva specii de pomi ai regiunii dintre care nu lipsesc dafinii și măslinii, așa că face plăcere călătorului.

Ca să fiu bine orientat m'am uitat și pe hartă, și am văzut că, în afară de zonele de coastă ale Anatoliei, late între 30—100 km., terenul acestei regiuni și al actualei Turcii naționaliste din Asia, este vulcanic, cu aspecte topografice de platouri, dealuri și munți care se văd din depărtare, și care variază dela 300 m. până la 3000 m., cu râuri nu prea mari, cu păduri mai rare și cu terenuri agricole nu prea întinse, din cauza terenului vulcanic.

Zăpada în Anatolia, mi-a făcut impresia făinei depe hainele morarului. Pe vârfulurile munților se zărea însă mai multă zăpadă.

Albul iernelor grele dela noi, este eclipsat aci de cenușiul pietrelor vulcanice și de verdele trufandalelor, în care excelează Turcia. Iarna coboară rar sub zero grade.

În drumul către Ankara am văzut multe grădini de zarzavaturi cu roate de ridicat apa din lacuri și băltoace, de unde am dedus că apa nu-i la adâncime mare. Prea mult nu am putut vedea, nici deduce căci trenul nu

merge pe lumină decât o oră la plecare și trei ore la sosire, din care numai în două am văzut case de zid. Cele mai multe sunt de pământ fără nici un aspect atrăgător.

Populația pare îngrijorată și lipsită de cele necesare vieții. Copii mi-au părut că nu au destulă veselie și nici mișcări reflexe provocate din prisos de energie. Femeia, fără multe grații m'a făcut să văd mai bine puterea propagandelor care face alb din negru, și roșu din verde. Așa au făcut romanele din femeia turcă o ființă frumoasă ca în poveștile despre rai, ceea ce credeam și eu înainte de a trece pe aci.

La Ankara se întrezărește însă bine copilul, tineretul și femeia turcă a viitorului pe care îl pregătesc naționaliștii Turciei de astăzi. Va întrece desigur pe multe națiuni și se va zice atunci că, în adevăr: acele națiuni au sărit masa; iar Turcia naționalistă a sărit casa.

Dar să cunoaște-ți puțin Ankara. Este și ea situată între multe coline ca Roma, însă lipsită de verdeața grădinilor, plantațiilor și arborilor seculari ai Romei. Râul care străbate prin Ankara este un afluent neînsemnat al fluviului Kizik tot neînsemnat, care se varsă în Marea Neagră.

Ankara are o lungime de circa 8 km. adică un kilometru mai puțin decât Breaza, satul meu natal (îndrăzneată comparație dar conține în ea o viziune viitoare a Brezei). Imediat după războiul contra Greciei Kemal Pașa (Ataturk) a început construirea acestei capitale a Turciei naționaliste în centrul Anatoliei, pe lângă vechea cetate Angora, despre care știam mai mult că are pisici frumoase cu ochi ceakâri, decât că a jucat important rol istoric cu circa 1500 ani înainte de Kristus, mai ales în invazia turcilor din Turania către actuala Turcie.

Orașul nou se impune prin occidentalismul lui de stil variat, între urbanismul actual de blocuri și cel clasic de case izolate cu grădini; prin edilitate îngrijită și prevederi de dezvoltare în viitor, apă, canalizare, electrică, investiții, spitale, organizări sportive, hypodrom, arene și bazine pentru tineret. Există oarecare compromis între periferia tradițională de Nord-Est, și cartierele noi de Sud, Est și Vest. Sus pe înălțimile vulcanice dela Nord-Vest am vizitat zidurile cetății vechi care conțin urme de circa 3500 ani, completate ulterior de Caracala, August și alți împărați romani. Aci mai târziu a fost marea bătălie între Tamerlan și Bayazid la care se susține că ar fi luat parte și românii dela Dunăre.

În cărțile poștale ce urmează voi mai da unele amănunte despre cele văzute și auzite aci, grație amabilității personalităților dela legațiunea noastră.

Cartea poștală Nr. 19

Mi-aduc aminte, domnule general, de tema care ne-ați dat-o la școala de război care a provocat discuțiuni foarte interesante, îmi spunea d-l colonel Teodorescu. Și eu îmi aduc aminte cu plăcere de distinsa promoție din care faceți parte, mai ales că astăzi întâlnesc în călătoriile mele pe cei mai mulți și distinși ofițeri din această promoție.

— Da s'au distins mulți și unii dintre ei au murit în acest război, ca eroi.

— Eroii au fost ei, eroii veți fi și cei rămași fiindcă vorba românului: a fost porneala bună. Astăzi, privind înapoi, găsesse că, a fost conjunctura mai bună decât porneala. Pe cea dintâi o fac oamenii; pe cea de a doua o aduc împrejurările vieții. Imi reamintesc că, pe atunci,

se spunea despre doi, dintre cei care trăgeau la porneală că: unul vorbea prea mult; iar altul tăcea prea mult, și cu toate astea treaba a mers bine.

— Domnule general, astăzi vă rog să ne faceți cinstea să luăm masa împreună. Mergem mai întâi acasă, luăm un aperitiv, cunoașteți pe soția mea, apoi mergem împreună la un restaurant în oraș, iar Sâmbătă ne veți face plăcere să luăm masa iarăși împreună. Amabilitățile și amintirile acestea mă făceau să mă cred că sunt acasă, nu în voiaj prin Asia.

— Când am intrat în casă la d-l colonel, doamna Teodorescu, tânără, distinsă și amabilă, cu o memorie remarcabilă a figurilor și a momentelor trecutului, îmi spune: vă cunosc domnule general. Ce face Luluca. Frumoasă fată aveți. Este tot așa de frumoasă?

— Ca și d-voastră doamnă. Și soțul ei este frumos dar din nenorocire nu au copii. După gustare, am mers la renumitul restaurant Carpici, un refugiat din Rusia Albă, venit aci dela revoluția din 1917. Un tip deosebit, iubitor de viață și de lume, care se simte bine aci. Cântă aci și Grigoraș Dinicu, despre care voi vorbi mai la vale.

Lume din toate clasele și toate națiile aflate în război sau neutre, dar observi repede că, există barieră între grupările axei și grupările aliaților, iar bieții diplomați și personalități cu răspunderi nu mai știu cum să se poarte ca să nu pară că înclină către unii sau către alții. Dealtfel protocolul este stabilit că, întreruperea de relațiuni între state aduce și întreruperea de raporturi sociale între reprezentanții respectivi.

Cu toate acestea psihologia și fizionomia, lasă câteodată loc liber la interpretările acelor cari sunt însărcinați să observe fără să fie observați, stările sufletești respective.

Cum mai văzusem în Suedia starea sufletească a unui popor neutru, nu mi-a fost greu să observ că, în Turcia se pune mai multă grijă ca ea să pară, să fie și să rămână strict neutră, printr'un fel de frică de a nu supăra pe o partidă sau pe alta.

Acolo în Suedia, prin neutralitatea ei mi s'a părut că profită direct și indirect atât țările surori scandinave, cât și ambele tabere adversare, pe când aci, în Turcia, am avut impresiunea că mă găsește în cazul psihologiei de mariaj în care o grupă are fată de măritat și altă grupă băiat de însurat, dar nu se știe dacă se va face căsătoria între ei sau fiecare grupă își va căuta mireasă și ginere în altă parte, mai ales că de zestre materială nu poate fi vorba, ci numai de profitul imediat sau depărtat.

Fiindcă Grigoraș Dinicu nu cântă la dejun, ne-am hotărît să venim și seara tot aci unde se și dansează; iar de aci, după ora 22, să mergem la Ankara Hotel, în al cărui restaurant sunt și numere de program pe lângă obișnuitul dans.

Constați și înveți câte odată în aceste împrejurări, mai mult decât prin audiențele și vizitele oficiale, sau din cărți.

Cartea poștală Nr. 20

Am vizitat cu d-l colonel Teodorescu, orașul și împrejurimile și mi-a dat cu această ocaziune prețioase informațiuni, din care împărtășesc unele și cetitorilor.

Cartierul ambasadelor este la marginea de sud a orașului, care se degajează dintre blocurile centrului și se caracterizează prin clădiri și parcuri mai mult sau mai

puțin mari, răspândite pe o lungime de circa 3 km. până la palatul cel nou al președintelui republicii Turce.

În această parte se găsesc ambasadale celor două grupări adversare din acest război, așezate așa cum spunea odată cântecul nostru „Oștile stau față în față“.

Dintre toate aceste clădiri, originalitate și adaptare fericită la ambianță, are palatul republicii Turcești. Tendință de colos are legațiunea rusă, tendință de atitudine originală de stil are palatul în care locuște Von Pappen. Legațiunea engleză are două clădiri mari în apropiere de palatul republicii turcești. În fața acestui palat, ascuns într'o vale, s'a păstrat o casă veche în care Kemal Pașa a avut cartierul general pe timpul războiului cu grecii. Mai spre nord de parcul palatului republicii turcești, sunt construite șapte blocuri, stil simplu, modern, pentru personalul și serviciile palatului.

Șoferul meu spune: vedeți șapte case uniforme cu șapte culori separate, parcă nu se prea potrivesc cu cele dimprejur.

— Ce te miri, n'ai văzut și oameni bine îmbrăcați care strică totul din cauza cravatei rău aleasă față de culoarea costumului.

În adevăr, nici acele culori deosebite pentru fiecare palat, nici stilul unic al acestor clădiri, nu rimează cu stilul palatului republicii. Mă gândesc la darul pe care l-a avut marea noastră Regina Maria, să adapteze stilul palatelor ei la istoria și ambianța regiunii. Branul și Balciul sunt probele clasice ale acestui dar. Pe cel dintâi l'a menținut și completat pe cel de al doilea l'a creat în întregime.

Între orașul nou și cartierul ambasadelor se construște acum palatul adunării legislative și alte câteva clădiri oficiale, ca o continuare a cartierului ministerelor care leagă orașul cu acest cartier nou.

De aci de sus, îmi arată d-l colonel Teodorescu direcția unde s'a făcut o mare pepinieră din ordinul lui Ataturk, și direcția unde s'a construit barajele pentru colectarea apelor necesare orașului.

Nici una nici alta din aceste lucrări nu se poate compara cu gigantescul lucrărilor asemănătoare din lume, dar stau martore în fața lumii de ceea ce poate să facă voința unui om care știind ce vrea poate să realizeze ceea ce știe.

Mi-a arătat de aci și palatul unde se găsește depus provizoriu corpul marelui Ataturk, până se va construi mausoleu respectiv.

Despre niște lacuri cari s'au făcut pe înălțimea de lângă pepiniera menționată mai sus, lacuri ce imitează Marea Neagră, Crimeea și Bosforul, mi s'a istorisit că, atunci când a ordonat să se facă, arhitecții respectivi au obiectat că este imposibil neexistând apă prin împrejurimi, atunci Ataturk a spus: posibilul îl facem noi laicii; eu cer vouă specialiști să-mi faceți imposibilul. Și s'a făcut.

Cartea poștală Nr. 21

Dacă aș fi mai tânăr, s'ar bănui admirațiunea mea pentru personalul Legațiunei Române din Turcia prin tendința că voi intra și eu odată în vreo legațiune, cu cine știe ce grad. Cum însă etatea mea exclude astfel de posibilități, rămân la explicarea că, văd bine opera pe care o aduc astăzi legațiunile noastre, pentru afirmarea și cunoașterea țării românești printre celelalte țări.

Mai adesea specialiștii și oamenii de valoare se împăunează ca aleșii lui Dumnezeu, cum se cred și unele

popoare, ajungând astfel la subestimarea celorlalte specialități. De aceea strig cât pot asupra pericolului aleșilor lui Dumnezeu, cu gândul că însăși lor le fac un serviciu. În această psihoză au căzut de multe ori chiar diplomații noștri.

În afară că, d-l ministru Crețeanu, cunoscută personalitate în țara noastră, apare aci ca unul dintre cele mai distinse persoane în lumea diplomatică, d-sa este în acelaș timp, un exemplu de om al datoriei care nu omoară personalitatea colaboratorilor săi, ci o ridică la maximum de eficiență așa că prestigiul corpului Legațiunii noastre de aci îl observi în câteva clipe, fie din afară când nu ești printre membrii lui, fie printre ei, când privești către alte corpuri diplomatice. Ținuta, eleganța, amabilitatea și culața în serviciu, fără morgă și fără izolarea protocolară a oamenilor aleși aduce aci tocmai această diferență necesară în orice serviciu bine organizat. Se mai aduce și o coborîre a diplomației din turnul de fildeș, unde se complăcea altădată, ridicându-se astfel prin prestigiul corpului respectiv la înălțimea necesară pentru a vedea tot și a-l vedea toți, fără a se pune în calea altora, ori a tăia calea altora, în afară de ceea ce legea firii și a bunului simț impune.

La masa, la care am avut cinstea să fiu invitat de d-l ministru Crețeanu, erau cinci din colaboratorii săi, din care patru cu soțiile lor, toți vorbind cel puțin două limbi și fiecare în parte socotindu-se membru al acestei distinse familii diplomatice.

Fiindcă mergea serviciul ca pe roate, și fiindcă d-l ministru nu este însurat mi-am permis să spun distinselor mele vecine de masă: acest dejun ar câștiga premiul într'un concurs demonstrativ de atingerea perfecției, fără doamna gazdă. Dar, vecinele au reacționat: în ade-

văr a atins perfecția, dar credem că îl costă mai mult decât l'ar costa o bună soție.

N'am mai spus nimic, dar în gândul meu apăru întrebarea: oare soția bună poate avea preț, sau ea rămâne un dar divin fără preț? O Evă pe care însăși Dumnezeu a perfecționat-o, după ce El o făcuse prea perfectă pentru cer, nu pentru viața de pe pământ.

La eșirea dela masă, un flăcău voinic și simpatic se oferă să-mi țină paltonul. Era tânărul care venise la gară cu d-l secretar de redacție Popescu, și pe care auzindu-l vorbind turcește cu hamalul din gară, am crezut că-i turc. Abia acum descoperii că-i flăcău din Ardeal, că a mai fost și la alte legații, și că de când este aci a învățat turcește. Încă o ocazie să întăresc optimismul și credința mea în viitorul poporului românesc, care printre alte calități are o agerime de spirit, un bun simț și o demnă omenie pe care n'o găsim la orice popor.

— Ești însurat tinere?

— Nu domnule general! După război mă înapoiez în țară și îmi iau soție o ardeleancă din satul meu.

— Bravo! Să trăești și să trântești 4—5 copii frumoși și deștepți ca tine.

— Să trăiți și dumneavoastră domnule general.

Cartea poștală Nr. 22

— Dacă până Luni 28 Februarie nu avem răspunsul asupra vizitei pe care doriți să o faceți la cercetașii turci, rămâneți încă o zi sau două?

— Nu rămân. Am încă multă călătorie de făcut până la Salonic și Atena. Sunt mulțumit de câte am aflat aci despre preocupățiunile educative ale statului turc

pentru pregătirea națională sportivă, cercetăsească și de educație fizică a tineretului.

Am văzut și eri după amiazi, pe câmpul dela Termele lui Caracala, o grupă de peste cincizeci de turci, civili, făcând exerciții de adunare și răspândire. Ce erau aceștia cercetași sau premilitari? Dacă pot vizita instituțiunea cercetașilor, Luni, voi afla desigur ce erau și aceștia.

— Când, cum și unde lucrează cercetașii și cercetașele turce, nu știu, îmi spune tânărul cu care vorbeam, dar vă pot spune că la sărbătoarea națională din Octombrie anul trecut s'au prezentat în mod admirabil la revistă și defilare. Cred așa dar că acei pe care i-ați văzut la Termele lui Caracala erau cercetași.

— Despre existența cercetașilor turci știam dinainte de actualul război, i-am văzut la câteva jamboree, și mi-a spus comandantul cercetașilor din Suedia și Finlanda că au încă legături de corespondență cu ei. Deci, în vizita pe care doream să o fac așa fi putut ști ceva mai mult despre organizarea și activitatea lor actuală. De altfel, aceste informații intră în scopul călătoriilor mele de studii chiar pentru filosofia războiului dar într'o măsură oarecum secundară.

Am văzut în cele două cărți pe care le-ați lăsat la legăție că v'ați interesat de educația tineretului în toate țările prin care ați trecut.

— Da așa este. Am dat și unele fotografii. In cartea despre călătoria de anul trecut prin Italia, Germania, Danemarca, Suedia și Finlanda am dat mai multe fotografii. Ultima fotografie din acest volum arată și pe fiica fostului ministru german la București, d-l Fabricius, la o tabără de muncă obștească în Bavaria. Voi ruga chiar pe d-l ministru Crețeanu să o arate doamnei

Jenke mătușa domnișoarei Fabricius, care se află aci la Ankara.

În acest moment de conversație interesantă, apare în holul hotelului, d-l colonel Teodorescu, care venea să mă ia ca să ascultăm pe Grigoraș Dinicu la Carpici, iar apoi să mergem după ora 22 la Ankara-Hotel.

Când a început să cânte Grigoraș „Ca la Breaza“ și „Invărtita depe Târnave“ și când am auzit aplauzele furtunoase ale publicului din restaurant am trecut printr'o clipă sufletească în care Turcia și România apăreau înfrățite tocmai prin ceea ce le desparte, adică prin deosebirea de muzică și dans.

De altfel înfrățirile acestea paradoxale sunt astăzi la ordinea zilei, prin imperativele de război care impun neînțelese alianțe între popoare, prin interese materiale și politice cu totul opuse celor psihoetnice.

Și dacă aceste paradoxe nu apăreau atât de clare, în călătoriile mele prin țările de Nord, apoi aci apar tot așa de evidente ca negrul pe alb, și explică de ce lumea în general, caută mângâerea în distracții și în resemnare, nu în explicarea acestor paradoxe sau în căutarea imediată a rezolvării lor.

Să nu fie oare aci un aviz pentru cărmuitorii popoarelor, care le arată încotro trebuie să caute soluția ameliorării vieții și a îmbunătățirii lumii¹⁾.

La Ankara-Hotel, muzică, dans, veselie, numere senzaționale sau mai puțin senzaționale, între care era și o pereche de români care jucau pe apașii francezi.

Clientela, femei și bărbați, grupați pe simpatii pentru axă sau pentru aliați, nu se deosebea cu nimic în ceea ce privește îndulcirea vieții prin petrecere.

1) Vezi cărțile poștale respective din vol. I „Pe urmele războiului“.

Și aci, ca pretutindeni printre particulari, aceiași abținere între libertatea de gândire individuală și datoria de solidaritate pentru interesele țării, a acelor care au răspunderea acestor interese.

Norocul este că, încă nu s'a schimbat codul în sensul de a se tăia capul tuturor acelor care cred că au dreptul de a gândi altfel.

Se poate susține că în Turcia naționalistă de astăzi există această solidaritate națională și că nu se taie capul celor care gândesc altfel, întru cât ei nu sunt dintre stâlpii fostului regim, ci partizani ai actualului regim cărui nu-i aduce nici o piedică prin ideile lor, din contra, indirect, îl servesc. Din acest punct de vedere există o asemănare între concepția turcă și concepția românească.

Ca să întorc gândurile de pe povârnișul pe care o luasem, întreb pe doamnele:

— Dar d-voastră de ce nu dansați? Aș dansa și eu cât sunt de bătrân.

— Axiștii nu dansează cât timp soldații luptă pe front.

— Dar aliații de ce dansează?

— De! știm noi ce să mai zicem și ce să mai credem. A înebunit lumea deabinelea.

Cartea poștală Nr. 23

Consilierul de presă al Legațiunei, având cancelariile sale în altă clădire, ceva mai departe de clădirea legațiunei, nu l-am putut vedea decât a treia zi după sosirea mea la Ankara.

Cum mă leagă de d-sa amintiri deosebite de acum zece ani dela Roma, și cum îi port o deosebită prietenie și stimă, am fost deosebit de mulțumit când l-am văzut la legăție. Am cunoscut cu această ocazie pe una din

fiicele sale, o domnișoară frumoasă, înaltă, simpatică în felul tatălui său, și în desvoltare în mersul către 19 ani. Cealaltă fiică era bolnavă de o ușoară gripă, timid răs-pândită în populația de aci.

Ne-am adus aminte de unele momente frumoase dela Roma, petrecute împreună cu generalul David Popescu de care mă leagă și faptul că este și el de origină Brezean.

Am vorbit despre multe chestiuni de ordin general privitoare la permanențele vieții românești, nu la cele trecătoare, fie ele de ordin politic, social sau economic. O oră și jumătate cât am stat de vorbă cu d-sa și cu domnișoara nu a fost de ajuns. Simt nevoe să-l mai văd ca să-i spun câte ceva și despre scopul călătoriei mele privitoare la filosofia războiului, văzută prin psihologia popoarelor aflate în luptă, învinse, învingătoare, neutre sau nebeligerante.

Cum binele și răul alternează ca ziua după noapte, nu știu dacă răul care a venit fiind nevoit să mă despart de el, a fost în adevăr un rău sau tot începutul altui bine.

După această oră și jumătate de bine, a urmat răul că la ora 13,30 fiind invitat de d-l și doamna Blaga la o masă, în oraș, a trebuit să ne despărțim. Dar binele care a urmat la această masă unde a venit și d-l colonel Teodorescu, cu doamna, (era Sâmbăta fixată să luăm masa împreună) a fost și mai bine, așa că se verifică necesitatea alternării între bine și rău.

Această întâmplare îmi reamintește o glumă auzită la Berlin. Mi s'a spus că, există acolo un artist foarte spiritual și mult apreciat de poporul german și chiar de autorități, cu toate că din când în când îl trimite la lagăr.

El a spus odată următoarea glumă care l'a trimis la lagăr.

„Înainte de război a fost bine“.

„Și acum este bine. Dar ar fi mai bine să fie iarăși bine“.

Așa s'a întâmplat cu mine față de d-l Solacolu și de cele ce au urmat după această plăcută întrevvedere.

Transmutând această glumă cu zece ani înapoi, când am cunoscut pe d-l Solacolu la Roma, și aplicând-o situației de atunci față de cea de astăzi, constatăm că se potrivește ca două piese perfect justapuse.

Această întâmplare, îmi aduce în minte, prin succesiune de idei că, în lucrarea mea despre impresiunile de călătorie în vara 1943 prin Italia, Germania, etc., am arătat prin ce fapte va rămâne Musolini înscris în istorie.

Discutând aceasta într'un cerc oarecare, am adăugat însă că, impresiunile acelea au valoarea unor fotografii ale timpului, dar dacă le-ai scrie astăzi, cred că aș face unele rezerve, față de cele întâmplate ulterior, despre care nu este locul să vorbesc aci.

Iată însă că și eu atras de gluma artistului german, nu v'am spus cât de bine a fost la masa dela Ankara-Hotel.

Menu ca la București: pește alb cu maioneză, consomme, prepelițe, mandarine și cafea gingirlică care nu se mai găsește la București de mult, și care începe să lipsească și aci, odată cu fratele ei ceaiul.

Doamna Teodorescu fiica regretatului general Stambulescu și doamna Blaga fiica prietenului meu generalul Dona, ambele tinere și frumoase, vorbesc limba turcă ca două turcoaise, judecând după modul cum vorbeau cu diferite personalități întâlnite cu această ocaziune. Iată dar cum se prezintă familiile colaboratorilor d-lui ministru Crețeanu, la legațiunea Română.

Cartea poștală Nr. 24

După masa intimă dela Ankara-Hotel, dar regală prezentare și conținut, am fost invitat de d-l colonel Teodorescu să vizităm barajul pentru colectarea apei orașului Ankara.

Barajul acesta înalt de circa 20 m. și lat de circa 70 m. închide o vale dintre două dealuri vulcanice pe unde curge un râu, afluent al celui care trece prin Ankara.

Se află la circa 13 km. de capitală. Lacul format până la nivelul barajului a atins o lungime de 20 km. cu lățime de peste 100 m. în apropiere de baraj, și de aci cu lățimi variate pe o lungime de câțiva kilometri.

Lucrarea este făcută numai de ingineri turci și se prezintă destul de solid, deși am văzut câteva infiltrațiuni în perețele garajului și urme de umezeală la partea dinspre acoperiș a frumosului restaurant construit jos pe vale în fața barajului. Sunt aci șoselețe, scări, terase și plantații care fac din această regiune un loc important și plăcut de excursii.

Plantațiile de aci ca și toate din perimetrul Ankarei sunt una din cele mai grele lucrări ale acestei capitale, atât din cauza terenului stâncos care a impus facerea de gropi cu dinamită și aducerea de pământ din altă parte, cât și din cauza lipsei generale de pomi în Anatólia.

Mi s'a spus că sunt legi aspre contra acelorora cari ar rupe sau vătăma un pom, tot așa de aspre ca și pentru uciderea unui om.

Deosebit mi s'a spus că, fiecare cetățean are îngrijirea unui pom. Udarea pomilor aci fiind o necesitate a regiunii, se face cu mare îngrijire, mai ales că terenul

fiind vulcanic apele din ploi sau udătură se scurg și se evaporază foarte repede.

Dealtfel, deși Ankara are altitudinea Predealului (900 m.) aerul este foarte uscat și gerul nu se coboară sub 10 grade, așa că zăpezile de iarnă nu pot aduce îmbibări mari de apă; iar vara, căldura ridicându-se spre 30 grade produce mare uscăciune.

Din lacul creat dela baraj, pornesc spre Ankara două mari canaluri. Unul pentru apa necesară edilității orașului și altul necesar pentru apa de băut. Acesta din urmă trece mai întâi printr'o stație de decantare nu departe de liziera orașului.

Până acum, nu s'a dat nicio întrebuintare căderei de apă dela baraj, decât că s'a făcut pe vale un al doilea baraj pentru formarea unui lac pentru canotaj.

Aci la baraj este o clădire unde Ataturk venea zilnic și urmărea mersul lucrărilor.

Jos la baza barajului se află un decor arhitectonic în forma porticelor romane cu coloane unde sunt așezate plăcile de marmoră cu istoricul acestei lucrări.

La cântarul automat de aci, care funcționează gratuit, am cântărit 82 kgr. îmbrăcat cu palton, iar colonelul 70 kgr.

În acest drum m'am îngrășat. În adevăr dorm și mănânc bine. Se pare că este un efect al regiunii dupe câte mi s'a spus de către diferite persoane. Dar, la bătrânețe este bine ca omul nici să nu se îngrășe, nici să nu slăbească. Deci ar trebui să mă găsesc la 78 kgr. îmbrăcat pe care îi am de aproape 15 ani.

Imi spunea doamna Teodorescu, care nu e grasă, nici măcar plinuță, că ține dietă de slăbire. Nu cred că are dreptate și nici că face bine, dar cucoanele astea tinere sunt adorabile prin jertfa ce fac ele pentru credința că vor fi mai adorabile dacă vor slăbi.

Cartea poștală Nr. 25

În drumul spre baraje, d-l colonel Teodorescu, mi-a istorisit câteva întâmplări interesante în legătură cu locul, oamenii, istoria și evoluția lor, pe care le socotesc necesare pentru completarea acestor impresiuni de călătorie.

Munții care se vedeau în zare, cam spre 500 km. la Est, acoperiți cu zăpadă, se numesc Aladag, iar cei aflați spre Sud cam la 100 km., tot acoperiți cu zăpadă, Ellidag (Dealul Merilor). La Sud de ei circa 400 km. se află Adana devenită celebră prin întâlnirea lui Churchill cu Inonu, situată la 100 km. de portul Alexandreta, la 200 km. de insula Cipru a englezilor și la circa 350 km. de Adana.

Pe la Nord de munții Alladag trece marele drum de caravane și calea ferată Ankara-Tiflis după ce parcurge prin Turcia circa o mie de kilometri. Ultimii cinci sute kilometri trec printre munții înalți peste 3800 m. În acest ultim parcurs de 500 km. se găsește renumitul oraș turcesc Erzerum.

Pe acest drum s'au scurs turcii din regiunile turanice ale Rusiei de astăzi, prin cele caucaziene și armeniene, către Anatolia și Istanbul.

Mulți oameni mari vor fi avut ei în acești trei mii de ani scurși de atunci până astăzi, dar unul dintre ei Atatürk, și-a pus întrebarea precisă: cine suntem, de unde venim și unde vrem să mergem.

Din aceste întrebări a născut Turcia naționalistă de astăzi, operă a concepțiunii politice a junilor turci, creată în prima jumătate a secolului care se scurge, și realizată prin Atatürk, în acest ultim sfert de veac.

Barajul pe care îl veți vedea, spune colonelul Teodorescu, este și un simbol al setei de afirmare naționalistă a turcilor, pe lângă faptul că este un isvor de apă necesară capitalei celei noi „Ankara“ menită să desvolte și să întrețină spiritualitatea cea nouă a turcilor turanici, cari, în loc să mai privească spre Est de unde venise, sau spre ținuturile arabe către care îi atrăgea mistica islamică, și-au întors privirile către apus, ca să desmintă unele profeții ale Armagedonului, și ca să renască Turcia prin Arhanghelul cel nou, „Ataturk“.

Mi s'a spus că acest cuvânt înseamnă în turcește „Părintele Turcilor“ dar traducându-l prin realizările și faptele lui, ar putea însemna „Voința de afirmare a Turciei“ sau voința de desprindere din fatalismul vieții islamice, pentru afirmare în realismul ei.

Ca metode, câteodată Ataturk făcea acte de cari pre-judecățile moralei statice le condamna, totuși privite numai prin scopul lor de afirmare a unei voințe, ele își găseseră justificare și a făcut din el un idol al Turciei naționaliste de astăzi.

La o defilare la hypodrom, unde asista delegații statelor majore respective, s'a retras din tribună, în buveta de alături, ca să-și astâmpere o sete care îl chinuia. În acest timp cavaleria turcă defilase și se depărta la trap, făcând loc artileriei pentru defilare, tocmai când el reappare în tribună.

Cum doria să vadă cavaleria, a ordonat să revină cavaleria la defilare, întrerupând pentru câțva timp defilarea artileriei.

Tot cu această ocazie, la o recepțiune, după ce s'au îndeplinit diferitele protocoale față de reprezentanții oficiali, a chemat pe șefii statelor majore ale țărilor venite aci, și i-a invitat să danseze cu câte o doamnă turcă invitată aci în acest scop. Toți ceilalți invitați priveau la

dansatori. Au îndeplinit toți dorința lui Atatürk deși unii dintre ei nu știau să danseze. Voi întreba pe prietenul meu generalul Sichitiu, care a fost printre acești șefi de stat major, cum s'a simțit în fața acestei dorințe poruncitoare, precum și dacă a știut că este nevoie să se recomande Săcătău, căci pronunțând numele lui româneste ar fi însemnat altceva.

Pe cât am aflat, doamna turcă, partenera lui, nu a mai dansat cu nimeni în timpul recepției, de teamă, probabil, să nu mai fie călcată pe picioare.

Cartea poștală Nr. 26

În legătură cu cartea poștală precedentă și cu desprinderea Turciei naționaliste din fatalismul islamic, îmi spunea cineva că, dacă nu va sosi până Luni 28 Februarie aprobarea să vizitez cercetașii, să nu cred că ar fi un refuz ci s'ar explica numai printr'o întârziere fatală din cauza evenimentelor recente.

Cu o zi înainte îmi spunea cineva la hotel să observ că, aci timpul necesar ca să se ia ori să se schimbe o hotărîre este mai mare decât cel necesar tehnicește ca să se execute hotărîrea, de aceea putem spune gluma, că va trece războiul și ei tot nu vor hotărî dacă intră sau nu în războiu.

— Ei dragul meu, i-am spus eu, tehnica n'are granițe, cum are etnica.

— Așa dar, după dumneavoastră vor fi întotdeauna momente grele de adaptare psihologică a unei rase născută și creată în anume climat al globului.

— Da, așa cred eu și de aceea voi insista ceva mai mult asupra acestor chestiuni în filosofia războiului, în

scopul de a evidenția legătura dintre materie și suflet înlăturând tendințele extreme actuale de a creia pe cel din urmă prin cea dintâi.

— Nu cumva se vor impune și în acest caz metodele compromisurilor către care tinde — cu voe fără voe — să ajungă actualul război.

La urma urmei, dece n'ar fi așa. Naționalismul turc și războiul actual, ambele sunt acte curagioase de desprindere din determinismul psihic al legilor firii și înlocuirea lor cu legile forței.

N'ai dreptate în întregime, fiindcă mai adânc privind chestiunea, naționalismul turc este în adevăr un act curajos, dar nu de desprindere din legile firii, ci de revenire la legile firei, naționalismul fiind creat de legile firei.

Ca să înțelegem mai bine acest complex de ancestralitate și necesitate de adaptare la ritmul vremii, se impune să aruncăm o scurtă privire istorică redată din memorie, asupra evoluției istorice a acestui popor.

Turcii sunt de rasă turanică, (unii spun și mongolică) înrudiți din timpurile depărtate cu Cîrchizii, Tătarii, Siberienii și alții. Contactul lor din acele timpuri depărtate cu Arianii și Semiții, i-au deosebit încă dela început de rasa turanică.

Limba turcă deși are pe ici colea urme de pronunție turanică, prezintă încă multă originalitate, față de mediul în care s'a dezvoltat ulterior între Asia, Africa de Sud și Estul Europei.

Arabii fiind de origină semitică, Turcia și turcii n'au ocupat niciodată toată Arabia ca stat și n'a pretins niciodată stăpânirea lor totală, deși religia îi solidarizează atât de mult încât i-a făcut să se impună lumii multe secole prin această spiritualitate islamică.

Arabii, ca rasă și origină se pierd în negura vremurilor, pe când turcii se desprind dintre turanicii în mod categoric către 1200 d. Chr., cam tot așa cum apar românii din negura vremurilor Traco-Geto-Daco-Romane.

Ca religiune arabii și turcii au două faze distincte: prima înainte de Mahomed când pluteau în fel de fel de credințe, și secunda când încep a crede în Dumnezeu a-tot-puternic (Alah) pe care — spune Mahomed — înțelegându-l bine Moise și Christos, a încredințat misiunea de ales lui Dumnezeu, lui Mahomed, socotind pe Moise și pe Christos numai ca profeții inspirați de Dumnezeu.

Ca orice inițiat, a avut și Mahomed multe inspirații morale și bune, dar susținând, pedeoparte înlocuirea raiului cu plăcerile sensuale; iar pe de altă parte impunând abstinence absolute dela anume nevoi ale vieții, supunerea până la fatalism și chiar ura contra popoarelor cari necrezând în Mahomed se amestecau în politica statului turc, au dus, după un mileniu la anemierea islamismului și la separarea Turciei ca nație și stat, de triburile arabe.

Cartea poștală Nr. 27

Duminecă 27 Februarie, am fost invitat pentru dejun la d-l consul general Zerva. Mi se vorbise atât de bine și de mult despre firea bună și de omenia acestui om, încât din primul moment când l'am văzut la legățiune mi se părea că îl cunoscusem de mulți ani. Doamna pe care am avut cinstea să o cunosc cu două zile înainte la dejunul dela d-l ministru Crețeanu, o ardeleancă devenită fanatică macedoneancă, se bucura că vede un

regăţean de origină ardeleană şi iubitor fanatic al macedonenilor.

Când am sosit la masă eram așa dar cu totul la mine acasă, iar când am început gustarea cu salam,  uic , măsline,  i am continuat masa cu ciorbă de peri oare  i friptură cu murături, s'a  ters cu totul din mintea mea conștiința că mă găseam la Ankara. Eram când la Homorod, Covasna  i Săcele, origina ardeleană a doamnei Zerva, când spre Silistra unde d-l Zerva a lucrat pe lângă Muftiul respectiv, c nd la Istambul unde d-l Zerva a făcut liceul alături de colegul său de bancă Bibescu, când spre munții Pindului pe care ii reprezentau aci două nepoate de 14—16 ani pe care doamna  i d-l Zerva le cre te  i le preg te te pentru via .

Să nu vă prindă mirarea doamnelor cetitoare că vorbesc aci de măslinele marinate, pe care le servi i  i dumneavoastră la București, dar nu at t de gustoase ca cele dela doamna Zerva. Secretul pare să fie că le fierbe în clocote circa o jumătate de or  p n  se umflă, le usucă  i le r ce te, în fine, le a ează în borcan, în straturi, pun nd printre straturi felii de l m e  i mult cimbru peste care toarnă oțetul fiert  i r cit, iar la urmă pune deasupra un strat de untdelemn. Simplu de tot doamnelor dar oricum mai este un mic secret pe care nu l'am divulgat încă: să nu uita i că măslinele după ce s'au r cit să fie crestate cu v rful briceagului în două trei p r i.

La ora 15 a venit d-l colonel Teodorescu să vizităm  i sectorul pepinierelor lui Ataturk, un fel de domeniu al coroanei dela noi, unde acest mare om al Turciei naționaliste a făcut din stepă un rai  i din rai o sursă de venit ca să servească de model pentru educa iunea practică  i economică a tineretului  i a poporului turc care privea la el ca la Allah.

Mi s'a spus că la moartea lui plâneau femeile, bărbații și copiii, ba unii leșinau încât făceau impresiunea unei stări hipnotice îngrijorătoare. Domeniul acesta pare să treacă de 500 hectare. În centru lui este construit și un cuibușor unde el venea să se odihnească adesea, și unde primea câteodată vizite sau dădea unele recepții. Am vizitat și interiorul.

La oarecare distanță de acest pavilion sunt acele lacuri în miniatură care reprezintă Marea Neagră, Crimeea și Bosforul. El servește vara și de strand. În față și tot la oarecare distanță este un pavilion restaurant. La circa un kilometru spre Nord-Vest spre Vest și spre Sud-Vest există o fabrică de bere, grajduri pentru creșterea vitelor, cotețe pentru creșterea păsărilor, o grădină zoologică cu păsări, oi, capre, vulpi, urși, vulturi, maimuțe, câini, etc., precum și un aquarium destul de înzestrat.

Intrarea și vizitarea tuturor acestora este permisă în anume zile. Iată dar cum a înțeles Ataturk rostul educativ și economic al acestui domeniu.

— Dar, ați văzut acolo acel animal cu coadă mai mare decât corpul? N'am văzut animalul dar am văzut câteva oi care aveau coada cât corpul așezată pe două roțițe.

— Aveți dreptate domnule general, nu sunt alte animale, sunt chiar oile pe care le-ați văzut.

Cartea poștală Nr. 28

La înapoierea dela pepinierele lui Ataturk, am rugat pe d-l colonel Teodorescu și consulul general Zerva să vină la mine la hotel, ca să le citesc unele din impresiunile ce am scris despre Ankara.

A fost o oră plăcută, cu schimb de impresii, și, în special pentru mine o ocaziune plăcută și de mult folos

ca să-mi verific impresiile și să completez ceea ce mi-a scăpat din vedere.

Între altele dau aci una din aceste verificări.

Nu înlocuirea raiului din cer, prin plăceri sensuale pe pământ, a urmărit Mahomed, obiectează unul dintre acești doi prieteni, ci nevoia de a da naștere la copii cât mai mulți, a făcut pe Mahomed să admită haremurile pentru bărbați. Pe atunci nu tăria țărilor, nici a popoarelor ci tăria triburilor constituiau bogăția sufletească față de celelalte triburi.

Când un membru dintr'un trib renumit ca tărie, număr și organizare mergea la unul mai slab, era respectat și primit ca pe însăși șeful acelu trib tare. Și pentru ca să fie tare tribul se cerea să aibă mulți bărbați. Ori din cauza războaielor numărul bărbaților rărindu-se, el a simțit nevoia libertății ca un bărbat să aibă cât mai multe femei.

Vai! cum se repetă istoria?! Seamănă cu împrejurările care au făcut din unele popoare să admită organizarea de cămine pentru ocrotirea copiilor proveniți dela fetele mame.

Rezultatele au fost practice la început, dar mai târziu numărul femeilor din harehuri ajungând la 2—300, abia la un an puteau unele să se întâlnească cu Pașa, așa că intenția aceasta pentru înmulțirea nașterilor nu a fost atinsă.

Cum eu nu sunt istoriograf, nici sociolog, am completat cu plăcere impresiunea din cartea poștală Nr. 26, cu explicațiunile acestea ce mi s'au dat de prietenii mei.

Dealtfel, în studiul meu, Filosofia războiului, am scris un capitol despre simptomul supra și subnașterilor, ajungând la concluzia că, acest echilibru se poate obține pe cale morală și științifică, ca fiecare familie să aibă 3—4 copii printr'o egală sarcină pentru familiile tuturor

claselor sociale, fără a se călca legile morale ale culturii și respectului pentru familie.

Cu această ocazie mi s'a mai spus că istoria Turciei nu vorbește despre nici o legătură cu Mongolia, ci numai cele de vecinătate și înrudire cu Turanienii, Cirkizii și Tătarii.

Am luat cu plăcere cunoștință despre această afirmare rasială.

În aceste impresiuni ale mele am căutat să pun în evidență numai deosebirile de origine rasială dintre turci și islamici, pentru a explica, pe deoparte, cum au ajuns junii turci la Turcia naționalistă de astăzi, și, mai ales, să facă a se vedea cum actuala lor politică, nu depărtează, ci din contra, apropie pe România de Turcia.

Cum și în ce fel se face sau se va face această apropiere, este o chestiune care este cu totul din cadrul impresiunilor mele de călătorie.

Când spuneam acestea prietenilor mei, unul dintre ei a adăugat că, cercetând mai adânc problema, se constată asemănări isbitoare de înțelepciune, omenie, cult pentru obiceiurile și tradițiile altora, și eroism pentru apărarea credinței și a drepturilor politice respective, între Turcia și România. Iată dar cum apare în cea mai puternică lumină viziunea din testamentul lui Ștefan cel Mare privitoare la cultivarea prieteniei noastre cu acest popor.

Cartea poștală Nr. 29

Duminecă seara, 28 Februarie, în ajunul plecării mele din Ankara, am avut la hotel, două mari și plăcute surprize.

Pe la ora 20, domnul consul general Zerva, îmi aduce

unele date privitoare la călătoria pe care o voi continua prin Salonic, Macedonia către Atena și mă lămurește asupra unor probleme macedo-române la ordinea zilei.

Mi-a adus unele fotografii cu vederi din Ankara, altele istorice din Macedonia, precum și memoriul prezentat de macedo-români la congresul păcii dela Paris, în care prietenul lui și al meu, d-l Tacit, a făcut parte.

Istoria se va repeta, dar nu știu unde, când, și cine va face parte dintr'o asemenea viitoare comisiune, în care, nu va fi vorba numai de macedo-români ci de interesul istoric și politic al poporului român la a cărui bază ancestrală stă Traco-Daco-latinitatea lui dela Nordul și Sudul Dunării.

În ajunul plecării mele către Macedonia, am căutat să verific impresiunea cu care am rămas din călătoria de până acum că, circulă printre popoarele Balcanice un curent al necesității unei confederațiuni Balcanice din care să facă parte dela Sud Turcia și dela Nord Ungaria și România. Aceste preocupățiuni nu fac obiectul călătoriei mele, dar cum nu este împiedecat omul care-și sapă ogorul, să vadă și să audă pe alții care vorbesc fie că și-au terminat treburile fie că nu știu să facă altceva, tot așa eu am auzit și înregistrat fără să vreau acest curent.

În adevăr, curentul există și pare chiar să fie alimentat din vreo parte oarecare, de aceea m'am întrebat cum se vor împăca interese opuse dintre popoarele de aci de origine rasială deosebită? Cum se va pune piedică vanității acelor care vor vrea ca ei să conducă efectiv această confederație? Cum se va înlătura credința marilor state europene și continentale a căror interese politice și economice, sunt atât de strâns legate cu otgoanele canalelor care leagă uscăturile și apele globului prin Suez, Gibraltar și Dardanele?!

Când gândeam așa, telefonul de cameră sună:

— Bună seara domnule general. Aci Solacolu. Ce faci astăseară? Fă-ne plăcerea să luăm masa împreună la un restaurant în oraș. Este ora 20,30. Peste o jumătate oră venim să te luăm dela Hotel.

— Bucuros și onorat domnule Solacolu.

— Când am văzut pe doamna, am înțeles mai bine că, din acești doi soți de linii mari cum se zice în limbajul timpului, nu putea să nască decât frumuseți ca cele două domnișoare, care n'au venit la această masă, fiind invitate într'o familie.

— Dacă ați fost la Carpici și la Ankara-Hotel, propun să mergem la Serge, unde are să vă placă.

În adevăr, o sală plăcută și cu lumini discrete dar chemătoare de viață și de consumații alese, cu o muzică superioară de cameră. Câțiva dintre muzicanți interpretau și muzică românească ca niște români talentați.

— Dar nu văd lume prea multă?

— În cel mult o oră sala va fi plină. Aci vin numai iubitorii de dans, de muzică și de destindere prin confort și serviciu bun, după ce iau masa acasă sau la alte restaurante.

M'am convins că așa este, căci cele trei ore cât am stat aci au trecut ca în vis.

Aflând dela doamna Solacolu că domnișoarele cunosc toate jocurile naționale, nu știu dacă m'aș fi putut stăpâni, cât sunt de bătrân, să nu joc „o chindie“ sau „ca la Breaza“ dacă ar fi fost aci domnișoarele.

A doua zi Luni, 28 Februarie, înainte de a începe pregătirea valizei pentru plecare, am scris impresiile mele din cărțile poștale 26—29. Rămâne să mai completez cu cele ce-mi vor fi scăpat din minte, în drumul către Constantinople sau chiar în cele 4—5 zile cât voi mai sta acolo.

Sunt însă atâtea de scris din cele ce am văzut și înțeles depe aci, mai ales privitoare la pregătirea minții mele pentru cele ce voi vedea la Salonic și Atena, încât ar fi o greșeală din partea mea să nu le scriu înainte de plecare într'acolo.

Se întâmplă cu impresiile de călătorie, ca și cu fotografiile. Dacă nu le iei pe loc, este mai greu să le reconstitui pe urmă.

Alții spun, din contra, plecând dela cunoscutul adevăr că istoria nu se vede de către cei care o fac, găsindu-se în scenă, nu printre spectatori.

Dar nici nu simt ce este viața și lumea acei care o văd sau o citesc numai, fără a o trăi.

Construcția firii mele fiind făcută altfel, aș asemăna-o cu aparatul fotografic, care, face depărtările și apropierea de obiectiv în interiorul aparatului, nu prin depărtarea lui din mediul în care se găsește și trebuie să lucreze.

Creatorii vor fi putând ei oare să creeze ceva durabil fără acest contact direct?

Eu înclin să cred că acest dar îl au numai „inițiații“, și din aceștia, n'a dat omenirea în cei opt mii de ani pe care îi cunoaștem nici măcar unul la mie de ani.

Ce rol are imaginația creatoare în educație, și cât de puțin este ea înțeleasă de către acei care au răspunderea acestei educații!

Cartea poștală Nr. 30

Dacă nu am autorizarea până Luni 28 Februarie — spuneam unui prieten — să vizitez Direcția cercetașilor turci, voi pleca Luni seara către Istambul, Sofia, Salonic, Atena, ca să nu mă apuce vara pe aci.

Luni dimineața la ora 10,30 încă nu primisem răspunsul, dar mi-a prins bine așteptarea că am avut timp să-mi scriu impresiile la zi.

Cum însă în cele șase zile cât am stat aci, mi-am putut da seama din informațiunile ce am luat că, în Turcia, mai ales la Ankara și Istambul, se pune preț mare și se cheltuește mult pentru educația fizică a tineretului, prin toate ramurile și sporturile moderne ale timpului, plecam oarecum mulțumit.

Numai faptul că, în mijlocul Ankarei, s'a construit unul din cele mai mari stranduri ce am văzut în călătoriile mele prin alte capitale cu fel de fel de anexe de educație fizică pentru băieți și fete, ar fi de ajuns să arate prețuirea și cheltuelile ce se fac în Turcia pentru această îndrumare. La o oră de Ankara cu automobilul (circa 70—80 km.) se vede și Elliddag., acoperit cu zăpadă unde ni s'a spus că se face mult sky.

În fața acestor constatări mă întrebam dacă noi progresăm, staționăm sau regresăm sub acest raport. Mi s'ar putea spune că sunt un incorigibil optimist. Eu cred că progresăm, deși, ca evoluție, turcii au mers cu o viteză mai mare și într'un timp mai scurt decât noi. Că ne va ajunge sau ne va întrece cândva nu pot să prevăd, dar că merg bine, o spun sigur.

Când încheiam această frază, sunt chemat la telefon.

— Alo! Aci Popescu. La ora 15 astăzi sunteți așteptat la direcția educației fizice turce. Vine domnul consul general Zerva să vă însoțească.

— Mulțumesc voi fi gata și îl aștept.

— Când am intrat la direcția respectivă, îmi ese înaintea un distins bărbat, circa 45 ani, însoțit de alți doi colaboratori și mă întâmpină cu brațele întinse, spunându-mi în franțuzește:

— Bine ați venit domnule general. Mare bucurie pentru

noi să vă vedem aci. Vă aduceți aminte de noi și de zilele petrecute împreună la București și Breaza.

— Da 'mi-aduc aminte. Sunt fericit să vă gădesc aci. Vă mărturisesc că nu mă așteptam la această surpriză.

În cele două volume ale mele despre călătoriile în plin război în Sudul Ucrainei și în țările de Nord am arătat că am întâlnit la comandamentul german din Kakowka o cercetășe din Bucovina, și la Helsinki pe câțiva comandanți de cercetași pe care îi cunoscusem la București.

Vă închipuiți, așa dar, prin ce emoții plăcute am trecut acum la Ankara ca și atunci prin acele țări depărtate.

Las loc, să vorbească fotografiile ce dau aci despre această instituțiune cercetășească dela Ankara, adăogând următoarele deslușiri.

În afară de educația fizică și sportivă din școale — obligatorie pentru toți școlarii și extrașcolarii — s'a menținut și încurajat aci în Turcia, organizarea cercetășelor în care se pot înscrie elevii cei mai buni și mai distinși din școală și din afară. Ei au fost și vor fi în viitor elite recrutate voluntar, pe baza selecțiunii naturale.

— Sperăm — spune comandantul — că, cercetășii vor fi în viitor cadrele în jurul și prin ajutorul cărora se va naște pasiunea pentru dinamismul creator și eroic al poporului nostru, fără constrângere.

Au ajuns până acum spre trei mii de tineri și de tinere îndrumați în acest scop, cum puteți vedea din fotografiile ce vă dau ca amintire.

— Domnule Vildau Asir Savașir! de când te-am văzut în 1938 la Breaza și până astăzi când te revăd la Ankara, ai rămas în mintea și în sufletul meu ca un

model de om pentru strânsa legătură sufletească între poporul românesc și cel turcesc.

Dacă la voi și la noi se cresc tinerii în acest sens, vor exista mâine mai multe generații care mergând pe acest drum vor realiza dorința domnitorului nostru „Ștefan cel Mare“ care a recomandat încredere în sufletul și caracterul poporului turcesc.

Cartea poștală Nr. 31

Nu uitați să scriți domnule general, — îmi spune d-l Zerva — în impresiunile despre vizita domniei-voastre la Direcția educației fizice turcești că, această direcție lucrează pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice, dar depinde numai de ministrul respectiv, nu de erarhia respectivă a ministerului.

În adevăr, scăpasem din vedere această chestiune, atât de importantă în materie de organizare a statului.

După războiul cel mare, s'au ivit atâtea probleme de organizare care nu progresau din cauza rutinei, încât guvernele, în special conducătorii lor, au simțit nevoie să scoată aceste organizări noi din tirania rutinară a erarhiei ministerelor, și să le pună direct sub autoritatea vreunui ministru sau chiar sub cea a președintelui Consiliului de Miniștri.

La noi s'a început timid sub președinția generalului Averescu și continuă și astăzi ca o necesitate nouă, care duce chiar către substituiri de atribuțiuni și organizare complicată. Nu este locul să insist asupra acestor cazuri. Fiecare dintre noi știe cât a umblat sănătatea, munca, cooperatismul, aprovizionarea, înzestrarea și altele până să se găsească locul în ministere sau să li se creeze ministere.

Chiar astăzi problema pregătirii tineretului nu și-a găsit locul în mod definitiv. Deaceea sunt mulțumit că domnul Zerva mi-a reamintit un punct atât de important. La rândul meu, reamintesc cetitorilor că orice organizare este un ou al lui Columb, și că orice complicațiuni și substituiri de atribuțiuni sunt vătămătoare pentru cele mai bune intențiuni.

Sprijin aceste afirmațiuni și pe următoarele două analogii:

Multe crăci vechi și crăci noi la un trandafir de calitate nu este un semn de progres ci de regres dacă grădinarul nu intervine la timp pentru curățirea lor.

Gospodarul care se bucură că a născut scroafa zece porci și ea are numai șase țâțe nu va avea niciodată porc bun în curtea lui.

Ca să puteți completa impresiile de călătorie, mai zice d-l Zerwa, vă voi aduce la gară lista publicațiilor românești cerute de tineretul studentesc turc care se interesează de limba și istoria română. Poate, prin cunoștințele dumneavoastră veți reuși să ni se trimeată dela București aceste cărți, intervenire care s'a făcut zilele acestea și pe cale oficială.

— V'am adus acum dela d-l colonel Teodorescu și lucrarea în franțuzește „Le Plan Beveridge“ despre care Herbert Moorison, ministru în Camera Comunelor zice că, „Este intrat în istorie“.

— Am citit ceva despre această lucrare, și am impresia că la noi în țară, ministru mun'cii, d-l Enescu, se ocupă serios de această chestiune a securității sociale prin stat. Am auzit chiar că sunt câțiva meseriași intelectuali care cunosc această problemă.

O voi ceti în drum către Istanbul, punând față în față afirmarea d-lui Herbert Morisson despre intrarea în istorie a acestei lucrări cu afirmările acelu mare

gânditor al omenirii care a spus: Aci intră cine vrea, dar rămâne numai cine poate.

Această lucrare îmi reamintește frământările și munca depusă de Jaures înainte de războiul cel mare, și de Albert Thomas în timpul și după războiul cel mare, ca să găsească soluțiunile problemelor sociale născute din frecările dintre clase, dintre capital și muncă, dintre muncitorul intelectual și cel cu brațele, dintre lucrătorul agricol și cel din atelier, dintre familie și societate, dintre țară și umanitate.

După circa treizeci de ani de atunci, problemele acestea sunt încă nerezolvate! Oare prin lucrarea aceasta se va face un pas înainte?

Cartea poștală Nr. 32

Eu cred că, după acest război, va veni a doua renaștere cu o cultură generală unică și opusă tendințelor actuale autarhice, care au legat la ochi pe unele popoare făcându-le să creadă că nu există alte popoare superioare lor, sau le-au hinoptizat astfel încât fără ai lega la ochi, le-au făcut să creadă inferior tot ce nu este al lor sau nu a pornit dela ei.

Din astfel de afirmațiuni categorice s'ar putea să se găsească oameni care nu mă cunosc să mă socotească vreun „fil“ oarecare, partizat al uneia sau alteia din țările adverse din războiul intercontinental de astăzi, în loc de a mă socoti un român bun și un om de omenie.

— Cunosc părerile dumneavoastră domnule general și am toată admirația pentru munca dumneavoastră, dar trebuie să conveniți că astăzi nu are dreptul să gândească nimeni nici pentru el nici pentru țara și neamul lui, altfel de cum gândește Regele și conducătorul țării. De altfel

dacă citiți istoria constatați că numai atunci au progresat popoarele când au gândit unul singur pentru ele; iar toți ceilalți n'au eșit din hotărârile lui.

Cine gândește altfel trebuie să fie suprimat, și tot așa trebuie să mergem până la capăt, adică și popoarele în parte nu pot gândi altfel decât așa cum hotărăște poporul ales dintre ele.

— Ce mai puteam spune față de o astfel de rătăcire. Am încheiat însă discuțiunea cu următoarele:

Eu nu cred că există popoare alese și popoare nealese. De aceea călătoresc mereu ca să găsesc adevărul, și îți mărturisesc sincer că până acum am ajuns la convingerea că poporul cu adevărat ales, adică popor al cărui bun simț se menține în plină putere, strâns legată de legile țării, este poporul românesc.

De aceea păcătuiește cine m'ar crede un „fil“ oarecare în afară de filo-conștiința mea românească care îmi dictează să nu contrariez conducerea în munca ei pentru binele neamului, dar să mă țin pe linia evoluției nu a revoluției și în cadrul omeniei între popoare nu al dușmăniei, cu războaie, care turbură viața, morala și dreptatea.

Din constatările și informațiile luate pe ici colea, am constatat că studenții turci sunt însuflețiți de aceleași idei despre lume și despre viață, de aceea mulți dintre ei au venit la Legațiunea Română și au rugat să li se procure cât mai multe cărți românești din trecut și din prezent.

Legația a intervenit să li se trimeată aceste cărți și a propus chiar să se creeze la universitatea turcă o bibliotecă românească.

Socotind de mare importanță și cererea studenților turci și propunerea legațiunei am crezut necesar să trec

aceasta, în impresiile mele, legându-le cu viziunea ce am despre a doua renaștere care va veni.

În ce privește legațiunea română de aci, am avut impresiunea că este deosebit de bine organizată, selecționată, activă și apreciată. Întregul corp al acestei legațiuni face un tot caracteristic și atrăgător, mai ales prin ideala contopire sufletească dintre specialiștii diferitelor ramuri de activitate și interesele comune ale țării așa că, nu observi aci deosebire între militari și civili, între intelectuali profesioniști și ziariști, între diplomați și nediplomați, între noblețe de rang, de muncă și gândire etică.

Cartea poștală Nr. 33

Acum, în al patrulea pătrar de veac al vieții mele, îmi dau seama că n'aș fi putut deveni istoric fiindcă nu am memoria amănuntelor.

Istoria însă mi-a plăcut întotdeauna și sunt convins că, nu se poate întemeia o cultură generală fără istorie, cum sunt convins că, nici istoria nu poate să fie făcută de către cei fără memorie.

Așa dar, vai de elevii ai căror profesori de cultură generală îi notează după memorie, și vai de profesorul care neavând memorie vrea cu orice chip să treacă drept istoric.

Dar nu pedagogie fac eu acum, ci vreau mereu să profit de diferite întâmplări din călătorie ca să arăt câte comori educative sunt în istorie, care scutesc pe educatori și pedagogi să facă prea multă teorie ca să cunoaștem viața.

O asemenea întâmplare s'a ivit astăzi.

Unul dintre tinerii pe care i-am cunoscut în aceste călătorii mi-a arătat o carte tipărită în 1853, la Paris, intitulată „Recul des Documents“. Intre altele se publică o scrisoare mai veche a lui Sigismund August către Regina Elisabeta în care zice:

„Nu lăsați pe negustorii și industriașii voștri să ajute pe moscoviți cu tunurile și pulberea voastră, căci ei nu sunt numai inamicii mei, ci sunt ai întregii creștinătăți“.

Războiul acesta intercontinental ne va spune în curând cine a avut și are dreptate întrucât situația de atunci este aceeași din punctul de vedere al ajutorului englez dat rușilor. Englezii au intervenit cu industriașii și negustorii lor ca să întărească pe ruși, iar rușii sunt considerați mai mult ca altădată dușmani ai creștinătății? Asta este realitatea. Dar și curcubeul pe cer este o realitate pentru ochi, și, cu toate astea pentru rațiune și știință este un fenomen vizual născut din alte realități nevăzute din existența materială.

Când gândeam astfel la rostul istoric, și îmi pregăteam valiza pentru plecare, un prieten îmi spune la telefon:

Astăzi, n'o să ne mai putem întâlni, fiindcă toată legația este invitată la un dejun de către ministru de Interne Turc, dar voi fi bucuros după ora 16 să vă văd înainte de plecare și să vă conduc la gară.

Am fost atât de îmbrățișat și de răsfățat de Legațiune, începând cu d-l ministru Crețeanu și terminând cu voi tinerii lui colaboratori încât aceste amabilități nu le voi uita niciodată. Visul acesta a trecut așa de repede.

Așa se explică faptul că la gară nu am putut pronunța cuvântul adio, ci gândind la Ankara și îmbrățișându-i am spus tuturor „la revedere Ankara“.

Cartea poștală Nr. 34

Părăsind Ankara, a doua țară neutră pe care am vizitat-o în aceste călătorii în plin război, mă întreb care sunt deosebiriile sau asemănările sufletești dintre Suedia vizitată în Iulie 1943 și Turcia vizitată acum în Februarie 1944 la intervale de șase luni.

Din punct de vedere al situației geografice, Suedia, așezată la marginele de Nord a haosului produs de acest război, deci nu amenințată din toate părțile, este mai puțin nervoasă și mai puțin bănuitoare decât Turcia aflată în mijlocul acestui haos intercontinental, și amenințată din toate părțile.

Această situație îmi reamintește vorbele înțelepte ale lui Moș Niță Marin dela Breaza care ne spunea că, frica slăbește și siguranța îngrașe.

— Cum așa Moș Niță?

— Păi cum să fie măi băeți? Voi nu vedeți că găina are pieptul slab și spinarea grasă, pe când rața are pieptul gras și spinarea slabă. Găina doarme în pom și slăbește la piept, iar rața doarme jos și slăbește la spinare, adică slăbește în partea dincoțru vine frica.

Aplicând vorbele lui Moș Niță la aceste două țări neutre, se explică de ce Turcia este mai enervată și mai bănuitoare decât Suedia.

Mai este o explicare, prin faptul că, Suedia asistă liniștită de 150 de ani la războaiele Europei deci a fost neturburată în evoluția ei tradițională și națională, pe când Turcia în afară de războaiele ei aproape bianuale din acești 150 de ani, se găsește în plină schimbare de spiritualitate prin trecerea dela islamism la conștiința națională, despre care am vorbit și voi mai vorbi în aceste impresii.

Se poate constata și o deosebire născută din interesele politice și istorice legate cu prezentul asupra cărora nu insist, dar menționez numai că, se pot observa ușor chiar numai din titlurile articolelor din presa zilnică și obiectivă dela Ankara și Istambul.

Mai ales pe timpul cât am stat aci, am observat ușor o încordare nervoasă cu aparență de neîncredere în Anglia, care totuși se bucură de multă încredere. Dar, de astădată cerându-i-se dovezi urgente și mai concrete asupra acestei încrederi, s'a găsit Turcia într'un împas.

Această situație mi-aduce în minte, pe un prieten, care, după ce îmi vorbea rele și bune, de unii și de alții, încheia conversația astfel: treaba lor, eu nu mă bag nu mă amestec, îmi văd de treaba mea.

Ar fi multe probe despre deosebirile psihologice dintre aceste două țări neutre, dar fiindcă nu este tocmai treaba mea, mă dau numai o deosebire.

În Suedia, la anume ore și la anume cinematografe se dau jurnale și filme din toate țările aflate în război. Lumea vede și judecă ce crede și cum crede. În Turcia nu există jurnale cinematografice de război din țările aflate în luptă, așa că nu are de ce să se supere nici unii nici alții.

Cartea poștală Nr. 35

În seara dinspre 1 Martie, la ora 20 când scriam impresiile de călătorie în legătură cu viziunea ce am că, o cultură generală accesibilă tuturor claselor va caracteriza a doua renaștere ce va veni după acest groasnic război intercontinental, iată că sună telefonul de cameră.

- Ghicești cine e? Mă întreabă și nu-mi spune cine e.
- Am ghicit.

— Domnule General, am invitat la masă la Iordan pe doamna și comandorul Economu, vă rog faceți-mi plăcere să veniți și dumneavoastră.

— Presimțiam că voi fi chemat la telefon și mă bucur că nu m'a înșelat presimțirea. Vă mărturisesc că nu mă așteptam chiar la o așa mare plăcere. Am însă o obiecțiune de făcut. Veniți aci la Park-Hotel unde avem și muzică.

— Bucuros schimbăm restaurantul, dar rămâneți tot invitatul meu.

— Bine, asta vom vedea la fața locului, zicând și făcând.

Au trecut trei ore ca un vis în care n'am putut vorbi nici măcar câteva minute cu aceste două tinere și frumoase doamne, despre ce aş putea cumpăra dela Istanbul pentru soția și copiii mei, din cauza patriotismului lor — una macedoneancă și alta ardeleană — cu care nu reușești a discuta altceva în afară de românism, oricât de dibaci ai fi.

Dealtfel, observasem câteva zile mai înainte la masa la care am fost invitat la doamna și d-l Decei, unde am avut cinstea să cunosc și pe generalul turc H. Emir Eskilat. Cele trei doamne invitate cât și doamna gazdă, discutau numai istorie și naționalism.

De astă dată am putut constata că doamna ardeleană lupta să ia înapoi tot Ardealul, iar doamna comandor Economu de origine macedoneană să-și ia toți macedo-românii din Macedonia să-i aducă în România întregită, ca să dea afară pe toți minoritarii care trăiesc pe spinarea țării și să facă o Dacia Felix, cum n'a mai văzut istoria.

Fără îndoială că, metoda aceasta era mult apreciată aci în Turcia care, între altele, a experimentat-o cu bine și speră să tragă din ce în ce mai mult folos, mai

ales din schimbul de populație pe care l'a făcut cu grecii, cu bulgarii și cu sârbii ca să creeze Turcia naționalistă de astăzi.

Această întâmplare m'a făcut să gândesc, dacă eu, după ce voi vizita Salonicul și Atena, voi ajunge sau nu la exclusivitatea acestei metode de transmutație a macedo-românilor în România întregită, fără să mai țin seamă că origina noastră Traco-Romano-Dacă a început deodată depe ambele maluri ale Dunărei. Deocamdată nu prea mă atrage exclusivitatea acestor două patriote, atât de atrăgătoare ca soațe și femei.

Cartea poștală Nr. 36

Se petrec în lumea reală, ca și în cea a gândirii, atâtea fenomene anormale încât te întrebi, câte odată, dacă nu cumva anormalul este normal și invers.

Așa de pildă, noi la București fugim de țesăturile cu celofibră fiind de calitate proastă, pe când aci în Turcia sunt la modă și se găsesc foarte greu.

Tot așa mătasa artificială este aci în Turcia la modă, pe când la noi este socotită ca ceva inferior. Adaog și excepția — că în Turcia se produce destulă mătase naturală, deci cea artificială nu se caută din nevoie ci numai din goana după modă.

Rochia mult mai scurtă decât la noi și coafura cu părul cât mai liber se observă mai pretutindeni. Am avut impresia că în localurile publice femeea turcă n'ar reprezenta mai mult decât 30% din femeile care vin cu soții lor prin localuri. Am crezut la început că aceasta ar fi numai la Constantinople, oraș cosmopolit, dar când am ajuns la Ankara am constatat că aci procentul

de femei turce prin localuri ar fi și mai mic, dar toate acestea au rochia mai scurtă ca în alte țări.

Mi s'a spus chiar că, sunt încă bărbați turci cu roluri importante în viața politică turcă, voiajați și cunoscători a câtorva limbi străine, care, totuși nu aduc femeile lor în localuri publice.

În altă ordine de idei am constatat că Turcia nu excelează în brânzeturi, deși are multe oi. Aci se caută chiar cașcavalul nostru. Mai mult încă, am aflat că acest cașcaval grecesc care se căuta odată și la noi, ar fi fost un produs de export tot al macedo-românilor, ceea ce se verifică de altfel și prin faptul că la noi în țară este acum numai cașcaval balcan, care se vinde ca produs macedonean din Dobrogea în locul cașcavalului grecesc de altă dată.

Acest cașcaval balcan, când este mai moale se servește acum în locul cașcavalului de Penteleu, care s'a rărit la noi, probabil din cauza concurenței cașcavalului numit Balcan.

La Ankara când am intrat într'un magazin din centru să cumpăr niște mandarine, aud în dreapta mea „este român“. Era natural să mă uit mai atent, mai ales că, acel care spunea aceste cuvinte se uita la mine cu mult interes.

După câteva clipe, el rupe tăcerea: „Eu cunosc dumneavoastră. Fost Silistra la conferință. Eu auzit dumneavoastră și plăcut mult. „Era în adevăr un ture născut în Dobrogea dar plecat acum din Dobrogea prin schimbul de populație. Ii mergea foarte bine cu magazinul lui de cafea, alune, rahat, etc., judecând după mușterii cei mulți care intrau și eșiau. A adăogat că dacă nu veneau bulgarii la Silistra, el nu pleca din România. Ne-am despărțit ca doi prieteni; iar în ajunul plecării din Ankara am simțit nevoie să mai intru la el ca să

cumpăr smochine, ciocolată, stafide și năut care se găsesc aci în abundență. Am plătit în total un pachet în greutate de 1½ kgr. cu cinci lire ceeace ar face 500 lei în valută legală, sau 2.500 lei în valută neagră. Chiar în acest caz, tot mai eftină ciocolata Nestle de aci față de scumpetea și lipsa de ciocolată dela noi.

— Un prieten care a venit la mine la Hotel când a văzut că mănânc năut cu atâta plăcere, a exclamat: vai, domnule general, dece mănânci năut.

— Știu că încetinează judecata, dar îți spun drept că îmi place, și judecând după neastâmpărul meu, poate că este chiar un medicament temperator.

— Poate! răspuse prietenul meu, venit la Ankara de opt ani, dar eu, în orice caz, mă păzesc de năut.

Cartea poștală Nr. 37

Când am fost primit de I.P.S.S. Patriarhul Ecumenic dela Constantinopol m'a rugat d-l Alexandru Melidis, directorul Patriarhiei și S.S. preotul șef al cancelariei ortodoxe să le anunț înapoierea mea dela Ankara.

Cum stăteam aci la înapoere șase zile, m'am consultat cu prietenii mei dela consulat și am hotărît să-i anunț și să-i invit la o masă în oraș.

A venit la masă numai domnul director Melidis, întru cât S.S. preotul șef al cancelariei n'a putut veni fiind la începutul postului paștelui pe care ortodoxii de aci îl țin riguros o săptămână, când nu mănâncă nimic gras. Unii ajunează chiar, cum fac și mulți dintre noi la ajunul Bobotezei, alții în toate Vinerile.

În total am fost cinci persoane și am profitat mult din conversațiile cu acest distins om.

Se interesa dacă domnul Mareșal despre care auzise atâtea și atâtea lucruri bune, este și un credincios. Iam spus că „da“. Mai mult încă, am adăogat că puterea lui de credință îl face să nu se reazime pe un anume partid cum se reazimă alți conducători, ci pe credința creștină a românilor și a armatei lui.

Nu a fost încă în România. Ar dori să vie și nu e mirare să fie chiar nevoe.

Mi-a spus că Patriarhul nostru dela București se bucură de mare prestigiu cultural și că speră să-l vadă. A adăogat cât de frumoasă primire s'a făcut Patriarhului Miron la Constantinopol și ce impunător și frumos era când a eșit la Tedeum îmbrăcat în sfintele haine preoțești, așa cum este aci tradiția, protocolară a bisericei.

În fine, mi-a spus, între altele că Patriarhul ecumenic de aci, îmbracă odată pe an, într'una din zilele paștelui, hainele preoțești brodate în fire de aur și dăruit de o prințesă Calimachi, sora unui distins Mitropolit de aci care a primit acelaș nume.

Din această povestire am aflat că familia românească Calimachi, a avut și mai are încă proprietăți în Turcia, că ar fi originară din Basarabia — familia Calimachi — ci nu din Grecia cum se susține de unii istorici și biografi turci.

D-l Melides m'a invitat să merg Vineri cu domnia-sa la Halki, o insulă din cele mai frumoase ale Bosforului, unde se află cea mai mare universitate teologică de aci, precum și o mănăstire istorică de mare importanță.

Cum în aceeași zi urma să plec spre Sofia, n'am putut profita de această amabilă invitație. Atunci domnia-sa a adăogat:

— Veniți la vară să fiți invitatul nostru o lună la Halki unde o să trăiți ca în rai.

— Dacă acum, mă simt așa de bine pe aci și mă despart cu greu de Istambul și de Bosfor, ce are să se întâmple dacă voi sta o lună în raiul dela Halki?

Cartea poștală Nr. 38

Malul european al Bosforului are o lungime de circa 45 km. și multă asemănare de topografie, de floră și vegetații cu litoralul Crimeei, ba chiar cu cel dela Varna și Mangalia, cu deosebire că apele Bosforului fiind adânci de circa 10 m. pe lângă țărături, nu are plaje pentru cura de soare mai în nicio parte.

N'am știut că voi vedea aci atâtea lucruri importante care pun aceste țărături la aceeași importanță ca multe alte țărături și litoraluri ale mărilor europene.

Mi s'au arătat aci peste o sută de clădiri și domenii foste proprietăți ale domnilor și boerilor noștri români.

Legățiunile tuturor țărilor lumii au aci palatele lor de sezon, unele chiar foarte mari și cu domenii întinse.

Dealtfel circulând la fiecare oră și jumătate de oră vapoare, vapoare, automobile și taxiuri pe tot lungul Bosforului se poate locui aci în tot timpul anului, chiar de către acei cari au afacerile lor zilnice în Istambul, cum se întâmplă în multe capitale ale Europei.

Palatele mari și domeniile întinse ale Germaniei și Rusiei dela Terapia, fac impresia că s'au așezat și aci ca să se ia la întrecere cum s'au luat la ultima expoziție internațională dela Paris și cum sunt chiar astăzi la întrecere în actualul război.

În timpul când ne apropiam de Buiuc Dere, mi-a spus doamna Zeki, într'un plăcut accent de pronunție românească cam în felul plăcut al accentului moldo-

venesc „*acum ne apropiem de domeniile regelui*“. N'am înțeles prea bine ce vrea să spună.

După ce am luat o masă delicioasă cu scrumbii proaspete și alte bunătați turcești, la un restaurant, am pornit cu automobilul pe o vale și am urcat un deal, în total un kilometru, și ne-am oprit într'un parc cu terase, scări, isvoare de apă și pavilioane pe ici colea, ca în povești.

Erau domeniile regelui adică ale soțului ei cum îl numise doamna Zeki, câteva minute mai înainte. Când mi s'a arătat că acest domeniu deluros, cultivat, plantat și păduros în parte se învecinește cu domeniul sovietelor, am spus domnului Hamangioglu: fii în gardă, să ai actele de proprietate în regulă și aliați buni ca să nu intri în conflict de călcare de hotar cu sovietele.

— Dacă primiți, vă facem cadou muntele dintre aceste două hotare.

— De! mai știi, n'ar fi rău. Poate vor înțelege și rușii că, mi-ați făcut acest cadou fiindcă prea mi-e dragă viața, lumea și omenia.

Mi s'a explicat de d-l Hamangioglu că acest domeniu îl moștenește familia sa din moși strămoși, că pe el se află cele mai bune ape dulci din Turcia și că se numește „Hunkyar Suiu“ (apa imperială) și că cel din urmă sultan care l'a avut „Avci sultan Mehmet“ expedia de aci în secolul XVII-lea munițiuni pe Dunăre spre Viena. În fine, că l'a dat de atunci cadou unui străbun al familiei Hamangioglu, cu obligațiunea ca populația să fie liberă ca să se plimbe prin parc și să ia apă de aci în veci, ceeace s'a respectat și se respectă și astăzi.

Așa s'ar explica cum s'ar putea să ajung și eu proprietar aci, ca om de omenie și de nădejde, care are cult pentru trecut și respectă cuvântul.

Eram atât de mulțumit de această excursie, dar și atât de obosit de plimbarea care a durat câteva ore,

încât auziam ca prin vis invitația ce mi se făcea de doamna Zuki — Cucoana Mira — cum i se zice la București, să viu la vară cu soția mea și să stau aci o lună.

Așa dar o lună aci și o lună la mănăstirile dela Halchi, numai de noroc n'am dreptul să mă plâng.

Cartea poștală Nr. 39

În drumul dintre Ankara la Istambul și cât am stat la Istambul am citit cartea lui Edgard Milhand „Le plan Beveridge“ despre care am făcut unele mențiuni într'o carte poștală precedentă.

Se impunea ca, țările democratice să gândească la soluțiuni de anihilare a curentelor comuniste nu prin metoda barajelor frontierelor și a exterminării tuturor creațiunilor istorice născute din tendința ideală a democratismului creștin, ci prin armonizarea acestui democratism cu ritmul vremii.

Una din soluțiunile imediate este aceea a securității muncii, a ameliorării vieții și a îmbunătățirii lumii pe o bază de etică superioară umană, care plecând dela realitate în sus să aibă toate garanțiile de evoluțiune către continua îmbunătățire a omenirii și a vieții în cadrul acestui democratism creștin.

Tendința de nivelare a valorilor umane și sociale printr'o singură clasă este astăzi reprezentată prin comunism; iar tendința de liberă dezvoltare în cadrul legilor firii umane (nu a cătușelor) pe baze de erarhie este astăzi reprezentată prin democratismul creștin.

Planul lui Beveridge tinde să arate celor de dincolo de baraje, prin organizarea socială, economică și morală a celor de dincoace de baraj că, tot prin concepțiile democrației creștine se va ameliora viața și se va îmbunătăți lumea.

Acest plan pleacă dela considerațiunea că mizeria este un scandal și că acest scandal trebuie suprimat sau redus la procentul fatal prin măsuri indicate de ritmul vremii.

Eu nu anticipez aci dacă suprimarea acestui scandal prin metodele de dincolo sau de dincoace de baraje este mai sigură și mai bună, dar nu sunt partizanul acelora de dincolo de baraje care cred în puterea absolută a forței materiale, din care forță materială susțin ei, se creează o spiritualitate nouă raționalistă, înlăturând cu totul spiritualitatea cosmică și apriorică a forței materiale.

Sunt, cu alte cuvinte, de partea acelora care cred în evoluție, fie ea chiar revolutivă în cadrul legilor firii. Deosebit cred în Dumnezeu, nu în credințioșii care se îndobitocesc prin rugăciune, nici în virtușii care așteaptă pâinea de toate zilele dela cer, ci ca oameni de nădejde care muncesc pentru pâine și-și apără virtutea și comorile lor sufletești, ca cel mai scump dar Dumnezeuesc. Aceștia au fost și vor fi întotdeauna și eroi de război, iar nu barbarii care crezându-se aleșii lui Dumnezeu, ucid fără milă pe fiii lui Dumnezeu, și care cred că înșală și pe Dumnezeu punând câte o cruce la fiecare nelegiuire a lor.

Iată pentru ce citind lucrarea despre planul lui Beveridge, nu adâncesc deocamdată cuprinsul specialist al acestui plan, ci menționez în cartea poștală ce urmează numai cuvintele spuse la 8 Martie 1943 de Henry A. Wallace, vice-președintele Statelor Unite, într'un discurs la Ohio. Aceste cuvinte care sunt menite să arate calea pe care trebuie să meargă omenirea de aci înainte, pentru a nu se mai bate popoarele între ele ca orbii, le redau aci cu oarecare explicații la cartea poștală următoare.

Cartea poștală Nr. 40

Se împlinește astăzi 8 Martie 1944, un an de când d-l Henry A. Wallace, vice-președintele Statelor Unite a spus în discursul dela Ohio, următoarele:

— Trei mari filosofii se afirmă astăzi în lume:

Prima care admite superioritatea forței asupra dreptului.

A doua care afirmă că, războiul de clase este de neînlăturat și că va dura până când proletariatul lumii va crea o lume fără clase.

A treia este filosofia creștină și democratică, care afirmă că, oamenii nu sunt născuți ca să se bată între ei nici pentru războiul de clase, ei fiind frați, întrucât sunt toți fii lui Dumnezeu.

Dealtfel într'una din cărțile poștale precedente, am spus că, nici Mahomed n'a tăgăduit că toți oamenii sunt frați, ci a spus numai că el este trimisul lui Alah, iar Hristos și toți cei dinaintea lui sunt numai profeți.

Iată cum explică și Wallace această chestiune, în discursul său. Această filosofie democratică este profund săpată în spiritul și în inimile nu numai a acelor care profesează religia creștină, protestantă sau catolică dar și a acelor care aparțin Islamismului, Iudaismului, Hinduismului, Confucianismului și altor confesiuni. Făcând abstracție de diferențele de formă, se poate zice că toate aceste religii susțin de o manieră sau alta respectul și demnitatea persoanei umane, ele afirmând că oamenii au fost creați de Dumnezeu pentru a se înțelege și a se iubi afirmând astfel unitatea fundamentală a lui Dumnezeu. (Ultimele două veri la Breaza s'a propovăduit la Seminarul Umanist Român astfel de învățături și îndemnuri).

Apoi autorul arată că respectul pentru om duce la libertate, iar idealul de unitate națională și umană arată caracterul sacru al datoriilor sociale. Pentru filosofia forței, libertatea individului și datoria socială sunt elemente care nu pot trăi la un loc, pe când pentru spiritul democratic creștin sunt cele două fețe ale aceleiași monede.

Numai religia a dat și dă omului satisfacțiile libertății sufletești interioare pentru a servi cauza unității sociale. Ea aduce fericirea umanității, care se realizează numai prin democrație.

Astfel ajunge autorul să susțină, pedeoparte și direct, planul Beveridge; iar pe de altă parte să susțină indirect și modesta noastră părere despre munca pentru ameliorarea vieții și îmbunătățirea lumii prin evoluția trecerii dela bine la mai bine, doctrina educativă a Caselor Naționale, la care s'au adăogat în timpul acestui război și cursurile „Seminarului Umanist Român“ dela Breaza, pornit din inițiativa Caselor Naționale și a Seminarului pedagogic universitar dela București.

Cartea poștală Nr. 41

Când măi aveam cinci ore până la plecarea din Istanbul, sunt chemat la telefon de d-l conducător al sporturilor de aci care mă roagă să vizitez Galata Saray cel mai vechi, mai mare și mai renumit liceu de băeți din Istanbul. Aci se găsește și sediul asociației sportive care a luat naștere din inițiativă particulară a elevilor și foștilor elevi, acum cincizeci de ani.

Trecusem de câteva ori pe strada unde se găsește acel liceu și rămăsesem impresionat de frumusețea clădirii liceului, de intrarea impunătoare din stradă, de parcul

din față, circa 2000 m.p. suprafață care desparte poarta de intrare în parc de intrarea în liceu.

Știam că aci au făcut studiile mulți macedo-români între care d-l Bibescu consul general la Istambul și d-l Zerva consul general la Ankara.

Regret că timpul nu mi-a permis să-mi procur tablourile și fotografiile istorice cu privire la macedo-românii cari au trecut prin școlile și universitățile din Constantinopol.

Din numele cari mi s'au spus dau puținele ce am putut reține din memorie: Cutula Adam, G. Cionga, Dr. Zamani, G. Iogu, T. Hagi-Goga, H. Tărăășcu, Dr. Chiose, Dr. Mașu, Gh. Badralexii, D. Hagi Gogu, etc., etc.

Domnul conducător al sporturilor turcești împreună cu doi profesori colaboratori ai săi mă așteptau în fața intrării la liceu. Eram însoțit de d-l Celea la care luasem dejunul.

Liceul deși construcție veche are coridoare largi, sălile de studii mari, luminoase și igienice ca cea mai modernă construcție; iar muzeul sportiv este așa de bine înzestrat încât rămâi uimit în fața puterii de prevedere pe care au avut-o conducătorii turci de acum 60--70 ani de când s'a construit acest liceu, când sportul, confortul, lumina și igiena localurilor nu constituiau preocuparea principală a organizatorilor.

Sala de conferințe, amfiteatrul și sala de canotaj răspund cu totul nevoilor moderne.

Mă gândesc la un caz recent dela noi, când o comisiune superioară tehnică s'a opus la proiectul de construcție al liceului modern dela Mânăstirea Dealului, pe motivul că este prea mare și prea avansat față de puterile noastre de realizări și de aspirațiuni viitoare. Dacă înaltul for al țării s'ar fi luat după această comisiune tehnică superioară, desigur peste câteva decenii s'ar fi spus că po-

porul român n'a avut oameni de prevedere a viitorului la care avem tot dreptul să sperăm.

Cum scopul principal al vizitei de aci nu era liceul, ci muzeul sportiv al liceului, după vizita sumară descrisă până aci, am intrat în acest muzeu.

— În ultimele decenii, în special după războiul mondial, liceele și universitatea au îmbrățișat ideea sportivă, s'au prezentat la multe concursuri și începuse chiar ași organiza colțurile sau săli speciale pentru cupele sportive câștigate de echipele lor sportive.

Muzeul sportiv al liceului Galatâ Saray instalat într'o sală de circa 18—20 m. impresionează dela prima vedere prin expoziția cupelor sportive câștigate de echipele acestei inițiative, prin drapelurile participărilor și fotografiile tuturor programelor sportive la care au luat parte, prin istoricul acestei inițiative ținute la curent și cu îngrijire, prin arhivă și prin cartoteci, etc. Toate acestea mă fac a crede că tradiția sportivă a acestui liceu poate sta alături de orice instituție analoagă din alte țări, dacă cumva nu va fi dintre cele mai vechi ale Europei.

De acum cincizeci de ani când s'au început aceste inițiative sportive în Turcia s'a văzut odată mai mult darul intuitiv al acestui popor. Nu s'a întins însă în toată Turcia decât după ivirea lui Atatürk. Este o pagină de aur la care trebuie să gândească toți acei care lucrează pentru ridicarea unui neam, cu atât mai mult acei cari au datoria să gândească și să lucreze pentru viitorul neamului nostru. Ași zice chiar că, aci și de aci se poate vedea câtă întârziere aduce rutina și câtă rătăcire poate să aducă inovatorismul care confundă rutina cu tradiționalismul etnic, și se năpustește sălbatec pe trecut.

Intre răspunsurile care se vor găsi va trebui să fie și acela că, dacă buna pornire e făcută de oameni pasio-

nați pentru problemă, jumătate din succes este garantat.

Iată cât și cum a fost de bună pornirea dela Galata Saray. Pe locul unde s'a clădit acest liceu exista acum șesezeci de ani o seră mare de flori a lui Giel Baba. Intr'o seară venit dela vânătoare, s'a rătăcit acest Pașă al orașului și a fost găzduit aci până dimineața.

El a spus atunci să se facă aci un mare liceu Turco-Francez pentru tinerii turci care să fie obișnuiți, cu viața în aer liber, să cunoască ce este lumea și mișcarea creatoare în viață.

Am văzut aci portretul lui Pierre Loti oferit asociațiunei tinerilor sportivi.

Am văzut un tablou foarte interesant al Asociațiunei sportive turcești venită la București acum 35—40 de ani. Regret că n'am avut timp să scot copii depe el.

Când am eșit de aci, mi s'a arătat că, alături de parcul liceului cu fața spre str. Pera se construiește un mare palat al acestei Asociații sportive.

Iartă-mă domnule director al sporturilor că am pierdut cărțile de vizită schimbate între noi, din care cauză nu ți-am trecut numele aci. Te rog mult caută-mă când vii la București sau vino chiar la Breaza.

Cartea poștală Nr. 42

În câteva din cărțile poștale scrise de mine, în volumul I „Pe urmele războiului“ și în volumul II „Prin alte țări în plin război“ am arătat impresiunea ce am că, imediat după pace se va ajunge la o fuziune a ideilor opuse din ambele tabere dușmane pentru asigurarea și reglementarea economică a popoarelor lumii, în cadrul liberei dezvoltări etnice a fiecărui popor, deci în con-

ceptia democratică, nu în cea a forței, fiică a filosofiei Marxiste.

Și fiindcă sunt în prima zi a trecerei mele din Turcia în Bulgaria și în ajunul plecării mele din Bulgaria în Grecia, adică în regiunile în care conflictele între forța brută și democrație au o vechime de circa trei mii de ani, mă voi sili să înțeleg mai bine viziunea ce mă urmărește că, acest proces va fi rezolvat de a doua renaștere care va veni după acest război barbar.

Din prima renaștere a rămas între altele „Umanismul lui Erasmus și Machiavelismul“ dar ambele denaturate, ca să nu zic depărtate de punctul lor de plecare. Acești creatori n'au spus exact ceea ce li se atribue. Cel dintâi a dat semnalul prăbușirii către care mergea o omenire prin schismele religioase; cel de al doilea s'a adresat numai prinților, nu și popoarelor, când a spus „scopul scuză mijloacele“ dar n'a spus formula de care se servesc astăzi popoarele în luptă „orice mijloc care asigură victoria este moral“.

Renașterea a doua le va reaminti acelor popoare răătăcite că, ambele lozinci sunt bune, dacă „nu faceți altora ce nu vă place să vă facă vouă alții“.

Simple ca oul lui Columb, dacă, nu vă luați după farișei rațiunii care fug de intuițiile raționalisto-idealiste ale lui Christos.

Aci în această regiune cred eu că, voi prinde mai bine de ce a spus A. Wallace că „va veni un moment în 1943 când se va pune pentru omenire noi probleme: cum să evite germeii unui război mondial Nr. 3“. Acesta va fi punctul de sprijin pe care se va rezema a doua renaștere care va veni.

Negreșit că, toți conducătorii actualelor tabere în luptă nu pot elimina cu totul asemenea preocupățiuni. Ei sunt obligați fatal să-și ducă crucea până în vârful

Golgotei pentru victoria prin forță sau victoria prin moarte. Viața însă, reprezentată prin generațiile care vin după cei de astăzi cere ca punctul de vedere politic, economic și social să ajungă la înlăturarea mizeriei prin democrația creștină nu prin forța cătușelor materiale.

Cartea poștală Nr. 43

Mă întrebam când am sosit la Sofia, de ce mă simt obosit după două zile și două nopți de călătorie în tren? N'am lucrat nici la sapă, nici la plug, ci doar m'am plimbat cu trenul.

Aci este și isvorul luptelor între oameni și între clase, care fac această confuzie între muncă și oboseală. Eu însu-mi nu trebuia să-mi pun această întrebare, dar o pusei ca să se știe că, omul când n'are cu cine să se certe se ceartă cu el însuși. Deaceea nici nu-mi răspund.

Reamintesc însă cetitorilor mei că programul celor trei zile înainte de plecarea la Istambul a fost așa de încărcat încât cred că oboseala pe care am simțit-o la Sofia era începută dela Istambul.

Iată câteva din cele care m'au obosit la Istambul, în aceste trei zile.

Am vrut să văd lanțul care oprea în vechime trecerea corăbiilor pela Bosfor către Marea Neagră sau Marea de Marmara. Se găsește la Muzeul Istoric care era închis. Am aflat însă că Mehmed cuceritorul, știind că n'are cum să treacă acest lanț, a tras corăbiile lui pe târlii de sâni unse cu săpun peste dealurile și prin văile dela Buyukdere, și a ajuns astfel la Cornul de Aur dincolo de lanț.

Am luat câte o masă la d-l comandor Economu, d-l Vlădescu Olt, d-l Celea, am vizitat birourile comerciale

din Istambul ale d-lui Zeki Hamangioglu, am fost la al doilea ceai la Principesa Bibescu, am vizitat Galata Saray liceul turco-francez și sălile lor de trofee sportive, etc.

Nu reamintesc acestea ca să știți și dumneavoastră cât am călătorit, ci numai cu gândul bun să știți cum se face o călătorie de studii, ce se poate învăța într'o asemenea călătorie și ce energie trebuie desfășurată.

Când îmi spune câte cineva: ferie de dumneata domnule general că poți să voiajezi, văd bine că se gândește la odihnă și la plăcere, fără să se gândească la greutatețile de drum, la riscuri și la energia desfășurată.

Desigur că mulți dintre acei care vor ceti aceste impresiuni, vor gândi și la părțile grele din aceste călătorii.

Fericit am fost și sunt însă, fiindcă am putut vedea și controla multe.

La cele trei mese citate mai sus am văzut cât de bine sunt înjghebate familiile noastre românești de aci, cât de bine reprezintă ele cultura, morala și vrednicia femeii românești, cu cât de puțin se mulțumesc ele față de scumpetea vieții din Istambul, cât de puține relațiuni de familie pot avea aci și cum compensează această lipsă cu întâlnirile între ei și prietenii lor. Am văzut mai ales că, nu-i amuzează jocurile de cărți și nici altfel de distracții moderne. Nu am prea văzut copii, dar n'am constatat că ar lipsi dorința de ai avea. Am verificat și încadrat, la aceste mese, unele din preocupățiunile mele privitoare la viață, la filosofia vieții în general, la filosofia războiului în special și la situația militară, care din cauza vestmintelor împrumutate dela alte discipline și filosofii ale vieții a devenit un fel de gogoriță care sperie lumea și o face să debiteze aprecieri greșite și naive în loc să fie cunoscută așa cum este ea simplă și naturală.

Este pentru mine o plăcere când le arăt gospodinelor cum aplică ele strategia în casă și în bucătărie prin principiile economiei de timp, de spațiu, de forțe, de acțiune și reacțiune și de presiune și rezistență.

Mare desmeticire va aduce ziua de mâine când se va vedea că știința războiului a fost o veneră pe care n'au cunoscut-o laicii din cauză că, fiind îmbrăcată cu fel de fel de zorzoane nu i se vedeau frumusețile trupului ei.

Militarii, fără voia lor au făcut din ea un secret profesional. Vina însă este a civililor care n'au știut, cum nu știe nici astăzi că, știința militară a fost creată la început de ei, nu de militari.

Din această cauză nici un fel de profesionist laic nu a contribuit depe catedre la popularizarea războiului privit prin știința și etica lui superioară, nu prin barbarismele lui tehnice pornite din ura între popoare. Nu există activitate practică omenească în care să nu aibă un rol cât de mic sau foarte mare, principiile strategice de care vorbirăm aci în treacăt și pe care le aplică tot poporul dela copil până la bătrân fără să știe că ei fac strategia vieții, care nu distruge ci crează.

Cartea poștală Nr. 44

Ne mai întoarcem puțin înapoi către cele uitate, dar care merită să fie scrise.

În dimineața zilei de 4 Martie ora 6 bate cineva la ușă. Visasem că mă găsesec într'un yacht pe Bosfor numai cu mecanicul, și că citeam o scrisoare dela soția mea, trimisă prin avion la Insula Prinkipo de unde plecasem. Era natural să mă scol speriat și îngrijat fiindcă mecanicul ar fi vorbit la telefonul de yacht din frumosul

meu salonaş. Să fi căzut pe yacht vreun paraşutist?

— Cine este acolo?

— Vama turcă, răspunde un domn în franţuzeşte.

— Imediat deschid. Rog o clipă de aşteptare.

— Nu vă deranjaţi spuneţi vă rog numai cine sunteţi dumneavoastră?

— Sunt... Am pasport şi toate vizele în regulă. Am şi libera trecere dela autoritatea turcă. Toate aceste acte sunt la conductorul vagonului.

— Da! Le-am văzut. Scuzaţi deranjul. Vă urez voiaj bun.

În acest timp, eu deschisesem uşa. Am avut astfel plăcerea să mulţumesc şi să strâng mâna unui tânăr şi simpatic turc. Această impresiune de amabilitate, punctualitate şi întinerire de cadre am avut-o de mai multe ori în cele 16 zile cât am stat la Istanbul şi la Ankara.

Primenirea este, aşa dar, cât se poate de bine în Turcia naţionalistă, dar n'am observat nici ură nici dispreţ pentru bătrâni, iar la conducere şi în direcţiile superioare am observat proporţie convenabilă între cei tineri, maturi şi bătrâni.

Deci cu Dumnezeu înainte, căruia ei îi zic Alah care

Deci cu Dumnezeu înainte, căruia ei îi zic Alah care ceilalţi toţi fiind numai profeţi, nici trimişi, nici fii.

Atunci şi de atunci până în secolul trecut turcii având şi forţa de partea lor, pe lângă marea înţelepciune că au respectat celelalte credinţe ale popoarelor cucerite sau vecine, care nu se amestecau în politica lor, au mers bine şi mai mult în succes decât în înfrângere, deşi în secolul XVII a renunţat la cucerirea Europei, în secolul XVIII se spunea turcul plăteşte, iar în 1913 s'au retras şi din Tracia menţinându-şi în Europa numai capul de pod dela Adrianopol - Istanbul.

Cartea poștală Nr. 45

Era ora 9 dimineața când am ajuns la Svillingrad. Aci aceeași atenție și delicatețe a funcționarilor vamali bulgari. Unul dintre ei, tot tânăr, vorbea franțuzește. Mi-a spus că știe de această înapoiere a mea. Probabil cele două țări vecine se anunță reciproc în ce privește problemele de vamă și poate chiar de poliție. N'am insistat să aflu mai mult, mai ales că toată firea mea este astfel alcătuită încât nu sesizează răul, decât acolo unde n'ar exista nici un bine și nici un fel de frumos. Dealtfel putea să știe chiar numai din pașaportul pe care îl avea șeful de vagon.

După revizuirea vamală, adică nerevizuire, având destul timp până la ora 2 când trebuia să schimbăm vagonul de dormit, m'am dus la d-l Nikolaef, șeful poliției locale, despre a cărui amabilitate am vorbit într'una din cărțile mele poștale din călătoria spre Istanbul.

Vorbește corect limba românească și alte două limbi în afară de bulgară.

Am aflat dela el că, în regiunea grecească dela Sud-Est de Svillingrad, ocupată actualmente de germani, s'a vândut la târgul de vite de acolo o pereche de boi cu șapte sute milioane drahme. Voi verifica la sosirea mea în Grecia. M'am speriat deși am mai trecut odată în viața mea prin astfel de stări, după prăbușirea Germaniei din 1918, când tapetatul unei camere se făcea mai eștin cu milioane de mărci germane, iar costul întreținerii mele câteva zile la un hotel din Berlin a trecut de zece milioane mărci.

Timpul trecea greu mai ales că, atunci când plecam dela d-l Nikolaef, era după ceasul meu ora 12, pe când după cel bulgăresc era abia 10. Uitasem să-l dau înapoi,

cum uitasem anul trecut să-l dau înainte cu două ceasuri la trecerea mea din Danemarca spre Finlanda.

În vagonul de dormit erau cinci tineri turci care se urcaseră dela Istanbul. Cum revizuirea lor vamală a durat aproape o oră, am intrat în vorbă cu ei, adică într'un fel de vorbire prin semne căci ei știau numai câteva vorbe franțuzește și câteva nemțești, iar eu nu știam turcește decât „ioc“, „iavaș-iavaș“ „chiofte“ și „schimbe“. Cu ce știam eu turcește și cu ce știau ei franțuzește au trecut două ore pe nesimțite.

După câtva timp ei au pornit spre restaurantul gării, unde m'am dus și eu ca să continuăm discuțiunea, atât de redusă ca vocabular, dar interesantă pentru trecerea timpului.

Cu această ocazie am descoperit că mai știam o vorbă turcească „Iahni“ iar chelnerul știa și el vreo trei vorbe nemțești, așa că ne-am descurcat de minune. Studenții turci aveau o cutie cu „chiofte“ prăjite și restaurantul destulă iahnie de fasole. Cei dintâi nu luaseră altă mâncare la drum, cei de al doilea nu aveau alte mâncăruri. Cei dintâi având bagaje multe nu putuseră lua alimente suficiente la drum; cei de al doilea din cauza războiului lung și greu nu mai aveau decât ciorbă și iahnie de fasole sau de cartofi.

Studenții turci mergeau în Elveția pentru studii de inginerie, electrică și chimie.

Trag țările neutre una că tre alta, poate ca să nu se supere nici una dintre țările axei sau ale înțelegerii, dacă studenții s'ar duce la vreuna din ele.

La ora 14 când s'au terminat convorbirile noastre aflu că vagonul nostru de dormit îl vom schimba imediat, dar trenul la care se atașează acest vagon pentru Sofia va pleca abia la ora 19,30.

Așa dar răbdare fără tutun, căci eu nu fumez decât o țigare când mă culc.

Cartea poștală Nr. 46

Noaptea este cea mai cinstită prietenă a răbdării, dacă răbdarea ascultă de sfatul nopții să se culce.

La ora 20 m'am culcat în sunetele celor două chitare ale studenților turci care ocupau cabinele de alături din vagonul de dormit, și care, își cântau nostalgia trecutului anatolian pus față în față cu aspirațiile viitorului ce se călea aci în călătoria spre Elveția.

Cine știe câtă miere sau câtă fiere veți aduce țării voastre prin această călătorie. Un lucru se știe sigur că, voi sunteți dălțile de oțel prin care țara voastră sparge stâncile către lumina lumii. Vai de țara care nu are cât mai multe dălți și oțelul tineretului și cât mai multe brațe muncitoare și înțelepte ale maturilor și bătrânilor care știu cum să lucreze și cum să păstreze asemenea dălți.

La ora 19,30 intram în gara Sofia. Trenul s'a oprit cam la 300 m. departe de peronul gării. M'a descursat ușor grație unui hamal deștept care mi-a găsit și un „faiton“ cu un cal ca să mă ducă la Legația Română.

Când intram în Legație, aud telefonistul întrebând gara despre întârzierea ce are trenul și dacă găsește acolo vreun faiton, căci fiind sărbătoare prietenii dela legație care aveau automobile erau plecați la Ciankoi, refugiul legațiunilor din cauza bombardării.

Am înțeles că, este vorba de mine și am verificat încă odată că, unde este experiență și dragoste frățească, nu poate diavolul să facă nici o încurcătură.

Telefonistul era un tânăr care mă cunoscuse când am trecut spre Turcia. S'a bucurat. Mi-a dat și bani să plătesc automobilul (250 leva, circa 400 lei), distanța dela gară la legațiune fiind aproximativ ca cea dela gara de Nord în str. Sf. Apostoli 24, locuința mea.

Eram în adevăr ca la mine acasă, aci la legația românească dela Sofia, cu zidurile atât de crăpate și deranjată în interior din cauza bombardamentului.

— Domnule general, spune tânărul, vă rog să stați în biroul domnului Consilier de legație până la ora 12, când va fi liberă o cameră la Slavianska-Hotel. Dar să știți că am găsit cu greu un apartament pe care îl părăsește astăzi la ora 11 o doamnă. Alte camere libere nu erau.

— Mă bucur mult că am un apartament. Vreau să trăesc trei zile turcești, în Bulgaria. În Turcia am făcut abuz de energie, așa că am dreptul, după 21 de zile de călătorie, să trăesc măcar trei zile ca un Pașe.

— Nu era nici o trăsură ca să duc la hotel cele patru valize ale mele. Norocul meu că d-l Lais pe care îl cunoscusem la Berlin și apoi la Rusciuk în transferarea sa aci, s'a oferit să mă conducă cu automobilul său.

Hotelul nou și binișor mobilat, dar nu este la aceeași înălțime ca întreținere, din cauza bombardamentului.

Portarul vorbește puțin franțuzește și nemțește. Ajutorul său vorbește cu plăcere românește, dar nu bine. Ingrijitoarea apartamentului vorbește nemțește. Este originară din Riga. Spune că-i plăc românii, dar nu mai poate pleca de aci, având legături de familie prin bărbatul său de origină bulgară.

La restaurantul hotelului, nu tocmai îngrijit ca și hotelul, o listă anemică de mâncare. În ciorba de pește nu era pește. În iahnia de fasole untdelemnul lăsa de dorit. Numai salata de marule a fost bună fiindcă n'a

mai pus untdelemn. Un vin roșu bunicel. Total 80 leva, circa 180 lei.

Chelnerul a avut grije să-mi spună că, dacă mai vin gălesc carne și câteceva bun. Am înțeles și mă voi conforma, dacă nu voi găsi altceva mai bun.

Restaurantul mult vizitat. Fiind sărbătoare am văzut mulți elevi din școlile militare și câțiva ofițeri. Și unii și alții destul de prezentabili ca aspect militar și social.

Am văzut multe doamne și domnișoare în costume de turiste cu pantaloni. Fiind ora 12 ziua cred că, aci ca și în țările de Nord, a început femeia să iasă pe stradă în costum bărbătesc de sport. În Turcia nu am văzut. Dar moda cu puterea ei de penetrație va pătrunde sigur și aci. Cât sunt de larg în vederile mele pentru emanciparea femeii, dar faptul că bulgăroaicele sunt oribile în costumul bărbătesc de stradă, m'a pus câtva pe gânduri și mi-a provocat o stare de dispreț pe care n'am avut-o niciodată pentru femei.

Cartea poștală Nr. 47

M'am bucurat că mi s'a dat la hotel un apartament, cu o cameră de dormit, o sală de baie, un salonaș, un entre mic și un debaras. Prin faptul că două treimi din geamuri aveau hârtie groasă în locul geamurilor sparte de bombardament, precum și faptul că nu se dădea căldură decât seara între 19—21, a redus mult din frumusețea apartamentului, iar eu n'am putut să mă simt aci ca un pașe cum gândeam. În orice caz la o lună după bombardament care distrusese două clădiri în apropiere de hotel, precum și față de panica ce a produs acest bombardament m'am simțit aci destul de bine.

Imbrăcat cu paltonul am putut scrie câteva impresii până seara târziu, deoarece fiind Duminică, nu puteam întâlni pe nimeni dela Legație.

Cum știam că la ora 19 seara nu mai este permisă circulația pe stradă, nu înțelegeam mișcarea pe care o auziam jos la restaurant și care a durat până la ora 24.

A doua zi însă am deslegat ghicitoarea atât prin curiozitatea mea cât și printr'o întâmplare fericită.

Din curiozitate, întrebând, mi s'a spus că sărbătoarea, circulația este permisă până la ora 21.

Întâmplarea fericită m'a deslușit însă complet.

Rămân clienți în restaurant dintre autoritățile de pază obligate să controleze stradele, iar cei mai mulți dintre clienți sunt dintre pasagerii hotelului. Ba chiar unii dorind să petreacă, închiriază camere pentru noaptea respectivă ca să nu cadă în contravenție cu dispozițiile de întârziere a circulației pe stradă.

Viața are legile ei de curgere și scurgere ca și apele. Barajele le pot opri câtva timp, dar apele își găsesc imediat alt drum. Iar când prin imposibil, nu ar găsi alt drum pe pământ, ele se transformă în abur ca să se ridice în sus, pentru ca apoi să cadă iar în pământ sub formă de ploae.

Acest adevăr mă face să susțin că, actualul război se va termina printr'un veto al vieții nu al barajelor pe care încearcă să i le opună vieții cele două tabere adverse.

În legătură cu posibilitatea de a sta în restaurantul hotelului după ora 19, a doua zi Luni am stat și eu jos până către ora 23, împreună cu doi tineri români dela Atena și Ianina, pe care mi i-a scos Domnul în cale. Aceste zile cât am stat împreună câte 2—3 ore pe zi, am convingerea că și ei vor socoti că le-a scos Dumnezeu în cale un optimist incorigibil.

Nu se bagă Dumnezeu în amănuntele vieții noastre zilnice, deaceia El a dat oamenilor înțelepciune, instinct și conștiință ca să știe că aceste amănunte zilnice ale vieții n'au nici o legătură cu mersul general al lucrurilor și cu firea însăși.

Mai înainte de toate această întâlnire m'a ajutat să mă hrănesc mai bine, căci șeful restaurantului, român macedonean care vorbea perfect românește, ne-a dat în aceste două zile bunătăți care nu erau scrise pe listă.

Despre celelalte profite trase din această fericită întâmplare voi mai vorbi și în impresiile următoare ca să se vadă în rânduri și printre rânduri cece eventual aș vrea sau nu aș putea scrie astăzi.

Cartea poștală Nr. 48

Mi se promisese la biroul Luft Hansa că, Marți 7 Martie voi avea loc la avion pentru Salonic. Vremea fiind rea avionul nu a circulat. Pentru Miercuri nu mi s'a promis dar mi s'a spus să trec pela ora 11 dimineața când se va ști sigur dacă dintre cei înscriși renunță vreunul la călătorie. Cum nu credeam să am acest noroc n'am trecut pe la acest birou mai ales că, am fost reținut la Banca Bulgară până la 12,30.

Totuși, la eșirea dela bancă, biroul Luft Hansa fiind în apropiere am trecut să mă asigur pentru locul de a doua zi. O doamnă extrem de gentilă îmi spune că, este un loc liber și pot pleca având încă 50 minute până la plecarea avionului.

În aceste minute disponibile mi-am pregătit bagajele la hotel și am sosit la timp pentru plecare la aeroport.

Am avut și alt noroc. Am putut anunța pe d-l maior Pleșoianu atașatul militar dela legație prin d-l consul

general Dedula dela Ianina că am plecat pe neașteptate, iar în avion am mers cu d-l Ciorapciu un tânăr care a luptat la Cotul Donului și care mi-a dat multe deslușiri despre regiunile peste care sburam acum cu avionul.

De noroc să nu se plângă omul, numai să știe cum să-l țină pe loc. La aeroportul Sofia am fost rugat de un domn bulgar să dau un coș mic cu alimente și un pachetel cu oarecari alimente unui domn Arzoglu pe care îl voi găsi la aeroportul Salonic. M'am executat. La aeroport văzând pe un domn că cetește scrisoarea adusă de mine odată cu pachetele, i-am spus: scrisoarea aceasta am adus-o eu dela Sofia. Era chiar șeful biroului Lufthansa dela Salonic.

I-am spus cine sunt și că n'am putut anunța nici telefonic nici telegrafic pe cei cari ar fi trebuit să mă aștepte și să mă găzduiască la Salonic.

N'aveți grije. Vă voi ajuta eu ca să-i găsiți.

La birou găsindu-se din întâmplare, d-l Mihadaș secretarul inspectoratului școlar român îmi spune: iată cine vă va descurca.

În adevăr dela ora 17 la 18,30 am trecut pe la garizoana germană care mi-a vizat actele pentru opt zile și de aci la Cartiramt unde mi s'a dat o cameră la Hotelul Cosmopolit, nici măcar a zecea parte din confortul apartamentului dela Sofia.

Am dormit însă foarte bine. Dimineața scrisei câteva din impresiile din ajun până la ora 11 când cineva bate în ușe.

Sunt Dumitrescu șoferul domnului inspector școlar Papagheorghe. Abia v'am găsit aci. Nu știa nimeni unde sunteți. Vi s'a rezervat un apartament la Hotelul Mediteranean (propr. Turnibuca, macedo-român) de către Comandamentul German, care, a fost anunțat prin Comandamentul German dela Sofia.

Toate acestea desigur, grație amabilității maiorului Pleșoianu dela Sofia, care a vorbit la Sofia cu generalul comandant german, pe care eu nu am avut timp să-l vizitez, cartierul general fiind la 17km. depărtare de Sofia.

Iată pentruce încă odată repet să nu se plângă omul de noroc, dar să știe să-l prindă la timp căci norocul merge ca trenul nu așteaptă pe cine vine la timp ca să-l prindă.

Intre mijloacele principale pentru prinderea norocului recomand pe acela de a stima autoritățile de care depinde călătoria ta și a îndeplini față de ele toate obligațiunile legale și protocolare.

Mai ales acestea din urmă nu trebuesc neglijate căci luați seama la cele ce vă spun: cea mai rentabilă monedă în mersul omenirei către mai bine este gentilețea, în opoziție cu metodele revoluționare care socotesc metodele de ură, jaf, ucidere ca cele mai rentabile, și în opoziție cu metodele mai liberale dar îmbrăcate într'o morgă respingătoare.

Cartea poștală Nr. 49

Sborul dela Sofia la Salonic a fost admirabil mai ales că era senin. Se vedeau munții, văile și satele destul de numeroase ca într'o oglindă. In general privind regiunea din sbor după ce am trecut peste înălțimile de Nord ale Rodopilor circa 150 km. dela Sofia spre Egri Palanka, am sburat către Vardar și de aci pe deasupra văii Vardarului numai prin fosta Macedonie până la Salonic.

Nu cred să fi sburat la înălțime mai mare de 2500 m. Intr'o oră eram la aeroportul Salonic. A cam grăbit me-

canicul ca să scoată pierderea de aproape o oră dintre Belgrad-Salonic.

Nu știam că aeroportul dela Salonic este atât de modern și nici că a fost aproape distrus de bombardările din lunile trecute.

Cu lucrările mari și solide ca și postamentele bune nedistruse, a rămas încă bun de întrebuințat aeroportul dela Salonic, atât de bine construit.

Am mai constatat aceasta în 1942 cu ocazia călătoriei mele în Sud-Vestul Ucrainei, unde aeroportul dela Melitopol mai mare decât cel dela Salonic, deși fusese distrus, a funcționat tot acolo după oarecare lucrări improvizate.

Ce s'a întâmplat dela aeroportul Salonicului până la Salonic, circa 17 km. și până mi s'a dat o cameră la Cosmopolit Hotel, v'am istorisit în cartea poștală precedentă.

Să vedeți acum ce s'a întâmplat a doua zi la Salonic.

Am plecat mai întâi la inspectoratul școlar român, unde am găsit pe doctorul Blidariu, un profesor tânăr de mult viitor, căsătorit cu o tânără bănățeană dela Lugoj, mamă a trei copii, o harnică profesoară aci la Salonic.

De aci m'am dus să-l văd pe tânărul meu prieten profesorul Papagheorghe, care a fost grav bolnav și care deși n'are dreptul să se considere eșit din convalescență își propusese el să vie să mă vadă. I-am tăiat drumul la timp și cred că voi reuși să-l conving să mai stea în casă cel puțin încă 2—3 zile.

Când m'am înapoiat la inspectoratul școlar, ora 1,30. Doamna Blidariu pregătise o tocăniță de Banat și altele, așa că am răspuns cu plăcere la invitațiunea „să mâncăm ce s'o găsi“ cum a spus domnia-sa la invitație. Dar

a fost în realitate o masă cum nu se poate mai bine chiar când ar fi dinainte plănuită.

La ora 3 când am terminat mi s'au dat și trei milioane de drahme ca să am de cheltueală câteva zile până voi schimba eu francii elvețieni, ce-mi mai rămăsese din călătoria de până aci.

Schimbarea camerei mele dela Hotelul Cosmopolit la marele Hotel Mediteranean și chestiunea milioanelor de drahme necesare zilnic, prezentând interes pentru cetitori ca să cunoască viața economică din timp de război, le voi povesti în următoarele cărți poștale ca să nu-mi rămână nimic de scris dela o zi pe alta căci sunt multe de scris și ar fi păcat să se uite.

Cartea poștală Nr. 50

În seara sosirii mele la Salonic am trecut pe la hotelul Mediteranean și am cerut să vorbesc cu proprietarul hotelului Turnibuca despre care mi se vorbise dela București de către cuscrușul meu, C. Turnibuca vărul acestuia dela Salonic.

S'a prezentat însă un tânăr Turnibuca care mi-a spus că hotelul este rechiziționat pentru comandamentul german și că el nu cunoaște pe unchiul dela București. Nu părea tocmai dispus să-mi dea o îndrumare și nici prea bucurós de oaspeți.

După ce însă m'a asigurat administratorul general Papagheorghe că a fost anunțat telefonic de rezervarea apartamentului, m'am adresat în ziua următoare la cancelaria comandamentului de aci, unde am găsit un subofițer care m'a condus imediat la apartament.

În mai puțin de 10 minute a venit locotenentul Paul Trützel care mi-a urat bun sosít și mi-a spus că eram

așteptat de aseară, adăogând că este bucuros să fie călăuză în tot timpul cât voi sta la Salonic.

La ora 10 l'am rugat să intervină la comandamentul german să-mi acorde o audiență de prezentare.

La ora 17 am fost anunțat că sunt așteptat. Am mers însoțit de d-l locotenent Strützel și de profesorul român Haivas bine cunoscut și apreciat de comandamentul german.

Comandamentul german se află instalat la circa 8 km. în afară de Salonic într'o vilă în mijlocul unui parc admirabil al Vilei Sosidis.

Am fost introdus de un maior adjutant care vorbea franțuzește.

După ce am prezentat salutul meu d-lui general Löhr, mi-a spus în românește:

— Poftiți vă rog, luați loc.

— Cum excelență! vorbiți românește.

— Da! Eu am învățat gimnaziul la Turnu-Severin. Cunosce bine România. Am și un nepot locotenent în marina Română la Constanța.

Cele treizeci minute de vizită au trecut ca o clipă. La despărțire l'am rugat să intervină la comandamentul aeronautic dela Atena să-mi permită călătoria la Atena cu Lufthansa, cum mi se spusese încă dela Sofia.

Domnia-sa apoi m'a anunțat că într'una din zilele cât stau eu în Salonic mă invită la o masă.

La înapoiere d-l locotenent Strützel m'a întrebat dacă iau masa la hotel. I-am spus că aș prefera numai un ceai în apartament și că aș fi fericit dacă l-am lua împreună.

Intre orele 19 și 20,30 am schimbat împreună multe idei privitoare la viață și lume în timp de pace și în timp de război.

I-am spus despre rostul călătoriei mele din acești doi ani și ne-am înțeles de minune, ajutându-ne de puțina mea germană și de puțina lui franceză pe care o vorbia cu plăcere.

Intre altele i-am spus că, deși nu am nici o misiune oficială, că deși am unele păreri deosebite despre război în general și despre conducerea popoarelor în special, am rămas admirator al poporului german și că este necesară în viitor o conlucrare culturală în Grecia cu poporul român autohton de aci, pe care comandamentul german să o sprijine, fiind necesară mai ales după război o conlucrare culturală și economică între noi și ei.

Am putut atinge această chestiune, care în realitate nu-l privea direct nici pe domnia-sa, ajutat și de faptul că în drum către comandamentul german, am trecut printr'un sat greco-român unde mi s'a spus de d-l profesor Haivas că sunt aci câteva mii de români coboriți cu turmele lor din munți. Tot cu această ocazie i-am spus că doresc să vizitez orașele Veria și Grebena situate la circa 40 și 100 km. de Salonic. Înțelegea perfect nevoia de colaborare în sensul de mai sus, după război.

Cum, ce fel, și prin ce mijloace, este o chestiune ce nu intră în cadrul impresiilor din această carte poștală. La sfârșitul acestei lucrări fac o privire generală asupra acestei probleme a macedo-românilor, în care voi arăta că se impune și pentru noi să cultivăm conștiința de român, a tuturor conaționalilor noștri ori unde s'ar găsi ei pe glob, așa cum fac și germanii pentru conaționalii lor.

Cartea poștală Nr. 51

Care dintre noi n'a auzit că, în Grecia, este o sărăcie nemaipomenită și că mor oamenii de foame. A fost așa

în primele luni ale ocupației dar nu din cauza ocupației, ci din a desordinii fatale care se produce la orice ocupație, așa cum se produce după inundații, cutremure, incendii, etc.

Ceeace a fost dela început o realitate fatală pentru hrană a ajuns însă astăzi o apăsare grea asupra deprecierei drahmei.

Deși țara complet ocupată de germani, am impresiunea că aci s'au aplicat principii economice, financiare și administrative, cu totul deosebite de ceeace am văzut în Polonia, în Transnistria și în Ucraina.

Nu s'a impus nici marca germană, ci s'a lăsat cursul liber al monedei grecești în luptă cu monedele forte străine și cu aurul așa că cea dintâi a scăzut continuu și cele de al doilea s'au ridicat continuu.

Nu s'au luat de aci toate aprovizionările și nu s'au făcut mari blocări și stocaje de către ocupator, decât asupra câtorva produse ca de pildă, untdelemnul, vinurile, cognacurile, conservele, etc. Pentru cele mai multe lăsându-se însă libera circulație, s'a ajuns ca să se găsească tot felul de alimente și mărfuri de calitate dar cu prețuri enorm de mari.

Vitrinele sunt binișor încărcate cu obiecte de lux sau de strictă necesitate, dar sunt atât de scumpe încât te întrebi de unde și cum își procură poporul grec milioanele de drahme necesare strictei existențe. Sângele valutar al drahmelor îl sugerează vâscul monedelor străine, încât te întrebi dacă această libertate de circulație monetară a adus sau nu vreo înlesnire poporului grec.

Imi spune un prieten, tot așa de puțin specialist ca și mine că, de când s'au lăsat aceste libertăți nu se simte nici un fel de lipsă alimentară pe piață și nu există foametea care a existat în primele luni, dar există lipsă de

bani, deci lipsa puterii de cumpărare a celor cu venituri mici.

Dau aci câteva date.

Sutele de mii sunt socotite aci ca sute simple. Așa de pildă când întrebi cât costă această pâine albă și se răspunde 500 adică o jumătate milion drahme, ceea ce revine la un franc elvețian socotit la bursa neagră care aci este albă ca ziua.

Când întrebi cât ți se dă pentru o liră engleză aur, ți se răspunde 15 adică cincisprezece milioane drahme. Și dacă întrebi câte zile îți ajunge ca să stai în Atena ți se răspunde că 2—3 zile.

Așa că m'am pomenit deodată aci la Salonic miliardar de drahme, dar îngrijorător de sărac în franci elvețieni.

Astfel eu, miliardarul de drahme dela Salonic am intervenit să mi se acorde încă o mie de franci elvețieni în valută legală ca să pot eși la capăt cu cheltuelile acestui voiaj. Sper să mi se acorde și am aranjat să mi se avanseze aci de un prieten până voi primi aprobarea dela București.

Iată aci costul unei mese a șoferului și ajutorului său: 2 supe 120, 2 fripturi de miel 360, 2 porții cartofi prăjiți 100, 1 salată 80, 2 pâini 100, 1 mastică (Uzu) 100, 2 vin. 300, adică circa un milion șase sute drahme.

Cartea poștală Nr. 52

A doua zi la Salonic am avut câteva momente de bucurie dar și o întristare.

Dimineața la ora 9 când luam ceaiul cu d-l locotenent Strützel, se anunță d-l vice-consul Buracu, un macedonean de nădejde, atât în ce privește păstrarea dialectului și a tradițiilor românești de aci, cât și în ce

privește legătura strânsă dintre regat și macedo-români.

După ceai am plecat cu d-l Buracu să vizităm Salonicul vechi așezat pe dealurile dela Nord-Est într'o panoramă asemănătoare cu cea dela Ankara pe care o aveam proaspătă în memorie.

De aci depe aceste înălțimi pe care se întinde Salonicul vechi, se vede ca și de pe înălțimile Tamerlan dela Ankara (fost atunci Angora), cum se văd rufelee atârinate pe frânghie, cele trei stări de evoluție edilitară ale Salonicului, din vechime până astăzi, începând cu cele vechi pe înălțime, cele din evul mediu pe coaste și poale, iar cele noi pe platouri până la țărmurile golului Salonic.

Aci la Salonic, ultima fază de dezvoltare cu blocuri și palate moderne s'a instalat în lungul acestui golf al mării Egee pe circa 8 km. și pe o lățime de circa 3 km. cu două strade largi (bulevarde), câteva parcuri destul de îngrijite, și cu oarecari piețe și statui ca și cele dela Ankara.

Pe aci și în tot lungul Salonicului trece prima linie de tramvai, iar a doua tot cam în lung dar și cu o arteră care leagă Salonicul istoric de cel modern depe interiorul coastei Egee. Salonicul vechi depe înălțimi n'are tramvai și persistă încă în credința veche a zădărniceii vitezei, privind mândru la sbuciumările Salonicului modern căruia pare ai spune: graba strică treaba.

N'aș putea spune că, acolo sus, a rămas vechea zicătoare turcească: „și asta trece“ dar am impresia că acolo sus se prevede mai bine sosirea renașterii a doua, care va stabili omenia între popoare și iubirea între oameni, chemând la transformarea materiei și pe diavolul care se interesează mai mult de prezent decât de trecut și viitor. Aceștia de sus parcă gândesc să lase lui Dumnezeu numai grija ființei sufletești a omenirii, iar

oamenii cu diavolii la un loc să înțeleagă bine ceea ce a spus odată Homo Sapiens că: îngerul trăește în inimă și diavolul în burtă.

Sus acolo pe înălțimi, în str. Pitagora Nr. 3, lângă vechia biserică profetul Sf. Ilie după ce am trecut prin niște strade înguste, cu fel și fel de case din ce în ce mai mici a eșit o fată de circa 25 ani și a întrebat în grecește:

— Pios yse? (cine ești).

— Mine escu Buracu dela consulatul român, escu cu d-l general Manolescu, di la România și vrem să videm doamna Hertura sora d-lui C. Turnibuca din București.

— Da este aua (este aci) răspunse o doamnă, circa 55 ani, care veni la poartă cu mare bucurie și deschise. Curtea și căsuța făcea impresia unei chilii de maici. Un miros plăcut și discret ca al rufelor dintr'un dulap în care nu există nici un parfum. O curățenie de zi mare. Femeea care ne-a deschis ne spune:

— Hertura vine numai decăt.

— Era fiica Herturii. In mai puțin de un sfert de oră a venit și fata care ne-a vorbit întâi. Era nepoata Herturii.

N'am avut timp câteva clipe să vorbim cu ele, căci a a apărut și Hertura, o bătrânică care râdea cu toată figura și tot corpul ei, îmbrăcat într'un negru care pe corpul și figura ei de sfântă exprima bucurie, speranță, iubire și credință, nu întristare.

Bine ai venit sănătos.

Cum a fost drumul?

Ești însurat?

Părinții tăi trăesc?

Soția ta ce face?

Ai copii?

Să-ți trăiască și să vă ajute Dumnezeu să fiți sănătoși ca să vă bucurați de viață.

Eu sunt bătrână, dar sănătoasă și mă bucur de viață, cu toate că trăim în suferință de peste treizeci de ani. Dar ce să facem, credem în Dumnezeu și ne bucurăm că suntem sănătoși.

Numai dupe aceste întrebări a început să mă întrebe de fratele ei și de toți ai lor, în special de copii și de nepoții lor.

Fără să se vaite și fără să se plângă despre greutățile vieții pe care le văzusem în cele trei zile de când mă aflam la Salonic, vorbea numai de bucuria că toți sunt sănătoși, și îmi ura să ajung sănătos acasă.

Din dialogul de mai sus, observați bunul ei simț. Numai după ce m'a întrebat de familia mea, a început să mă întrebe despre ai ei.

— Dumnezeu are grije să trecem prin toate greutățile și să ne bucurăm iar de bine.

Am fost atât de mișcat de această întâlnire, care adusese în fața minții mele adâncurile rădăcinilor din care se trage neamul aromânesc și românesc încât nu mai știam dacă am în față pe această bătrânică și pe cele două ramuri din ea, sau erau aci tracii, latini, geții și dacii care venise să-mi spună, ca să spun și eu altora, cine suntem, ce vom fi și putem fi în viitor printre celelalte neamuri.

D-l Buracu, destul de mișcat a simțit starea în care mă găseam, mai ales că n'am putut să o mai ascund, când mi-au apărut lacrimile în ochi.

Așa am plecat din această casă, în care am văzut adâncurile trecutului neamului românesc și din care a străbătut până la mine razele speranțelor în viitorul mareț care este scris să fie pentru acest neam.

Cartea poștală Nr. 53

Intristarea pe care am avut-o, a fost moartea neașteptată a doctorului Dan, un om de nădejde în toată puterea cuvântului și o stea fixă și luminoasă a macedo-românismului de dincolo de Dunăre, al cărui rost istoric și de viitor, nu-l înțeleg bine unii de dincolo și alții de dincoace de Dunăre, întrucât au credința că, trecând toți dincolo, este deajuns să susținem origina și drepturile noastre de aci, numai cu documentele istorice, — nu și cu prezența noastră autohtonă. —

În ce mă privește înclin a crede că, învățătura cea mai bună pentru prezent și cea mai prevăzătoare pentru viitor se poate lua chiar dela familia doctorului Dan, care de altfel a fost și este aplicată de către multe familii macedo-române, și anume: se găsesc în țară fii și fiice de ale lor veniți aci pe calea selecțiunii naturale, dar rămân aci familiile lor cum rămân trunchiurile și lăstarele pădurilor din care se trimit produse cât mai departe de pământul pe care au crescut. Așa s'a întâmplat cu familia doctorului Dan: unii sunt aci, alții sunt dincolo, fiecare muncind după aptitudini la afirmarea neamului românesc printre celelalte neamuri. El și-a făcut datoria aci până în clipa morții, așa încât n'a fost regretat numai de macedo-români ci de toată populația Salonicului și a Macedoniei. L'am cunoscut și pe el și pe fratele lui dela București și așa se explică faptul că la trista veste a morții lui, neașteptate, m'am dus în prima zi să văd mortul și să aduc familiei și macedo-românilor condoleanțele mele, iar a doua zi am însoțit cortegiul până la Mitropolie.

În legătură cu această întâmplare și cu cea pe care o descriu mai jos, m'am dus a doua zi la cimitirul românesc din Salonic unde am văzut și mormântul de

eri al regretatului doctor Dan și pe cel de acum treizeci de ani al cumnatului meu Foni Capsali macedo-român, fost revizor școlar în Bitolia, înmormântat aci de sora mea Maria soția lui în drumul refugierii lor către România de dincolo de Dunăre, pe care el o iubea atât de mult. El iubea România cu acelaș foc cu care sora mea iubea Macedonia. El de acolo din mormântul din Salonic veghează ca urmașii lui să nu uite că Românii de dincolo și de dincoace de Dunăre sunt frați buni și se găsesc la ei acasă iar sora mea Maria Capsali, aflată la București, lucrează ca să nu se uite în veci această ultimă dorință a soțului ei.

Parcă te văd scumpa mea soră, când, acum patruzeci și cinci de ani, văduvă tânără plecai la Bitolia cu fetița în brațe pe care ai dat-o acolo jertfă dragostei tale pentru neam și cu copilașul de mână, Georgică, actualul doctor Bolintineanu dela Craiova care a început liceul acolo și l'a continuat la Sf. Sava apoi medicina, grație sacrificiilor tale de mamă ideală, a cărei viață sbuciumată, merită mai mult decât aceste rânduri scrise aci la Salonic într'o stare de emoție și într'un potop de lacrimi pe care nu le-am avut în viața mea.

Ce căutai tu în Macedonia, destul de sbuciumată atunci ca și astăzi când Macedonia nu putea să-ți ofere mai mult decât ofereau mijloacele noastre insuficiente pentru existență?

De ce veneai tu în țară, la doi ani, câteodată și mai des, abia văzându-ne foarte puțin, din cauza timpului pierdut pela ministere și autorități ca să susții cauza macedo-românilor în special a școalelor și a bisericilor românești fără de care nu poate exista și o conștiință românească, oricât ar fi de vorbitoare etnicitatea noastră și de cald sângele nostru românesc?

Dece săreai tu ca o leoaică când unii atacau pe Apostol Mărgărit?

Dece după alți câțiva ani ai venit în țară cu copilul de țăță în brațe, Floria Capsali de astăzi, ca să te opui la greșala ce era să se facă cu unele schimbări de persoane, cu neplata lefurilor întârziate pe câte un an și cu cererea de asimilare a corpului profesoral de acolo, cu cei de aci.

Dece la întoarcere ai luat pe Ionel Manolescu vărul nostru marele artist al neamului să-și termine liceul la Bitolia și mai târziu pe cele două surori ale noastre Tincuța și Didina, cea dintâi o mare artistă dacă nu murea, și cea de a doua o distinsă soață, mamă și româncă model, cum va fi fost odată matroanele romane sau jupânesele și domnițele noastre.

Dece, la începerea războiului Balcanic ai venit îmbrăcată în negru, cu al doilea copil în brațe, Silvica Dr. Negreanu de astăzi, ca să strigi cât te ținea puterea să nu uitați Macedonia, nu lăsați fără sprijin pe macedoneni ca să nu vă plângeți mai târziu că, voind să despărțiți pe surorile Siam, ați slăbit și pe românii de dincolo și pe cei de dincoace de Dunăre.

Dece, din când în când, îmi scriai: „vino să vezi Macedonia, să înțelegi puterea lor sufletească, să vezi baza morală a familiilor lor, să vezi de aproape cât suntem de frați buni cu ei, să-i iubești ca pe tine însuși. Vino Ian-cule. N'ai să regreti!”

Greutățile materiale și altele de ordin social nu mi-au permis să viu dar ideea de a vedea Macedonia nu m'a părăsit așa cum icoana sfântă a voastră, cele două surori, tu macedoneancă prin adaptare și Didina brezeancă prin naștere, mă însoțește zi și noapte și-mi stoarce lacrimi de românism și umanism.

Răspunsul tuturor întrebărilor de mai sus l'am găsit aci în Salonic și l'am auzit cu sufletul meu când am văzut mormântul sofului tău Foni Capsali unde am făcut și un parastas pentru el și toți eroii macedo-români de aci.

Despre acest cimitir occidental, despre parastas, despre doctorul Dan înmormântat cu o zi mai înainte, despre preoții de aci și despre cultul religios și național de aci ar fi multe de scris dar într'o carte poștală nu mai este loc. Voi încerca a face aceasta într'un memoriu special către autoritățile în drept sugerând unele propuneri realizabile chiar acum în aceste momente grele și nu în viitor când fel de fel de prieteni și neprieteni vor interveni în paguba drepturilor noastre istorice de aci.

Cartea poștală Nr. 54

În seara de 10 Martie am fost invitat la masă la comandantul superior al regiunii Salonicului generalul Löhr, care, cum am spus mai sus, vorbește românește aproape bine. Au fost la masă mai mulți ofițeri din care cinci erau răniți, toți luaseră parte la 2—3 bătălii. Doi din ei vorbeau românește. Toți bine dispuși și bucuroși de oaspeți. Am fost însoțit de profesorul român Haivas care este foarte apreciat printre ofițerii germani, el vorbește perfect limba germană. Este aci la Salonic dela evacuarea Bucovinei. Adaog că mi-a plăcut mult acest om atât prin corecta lui ținută cât și prin manierele sale.

D-l general Löhr, un om simpatic de circa 50 de ani este născut la Turnu Severin. Părinții săi au fost printre

conducătorii șantierelor navale cumpărate mai târziu de statul Român dela Austriaci.

Mi-a vorbit tot timpul numai românește. Seamănă oarecum cu generalul Kisling dela Viena, despre care am vorbit în cartea mea precedentă. A fost coleg cu el în școalele militare. Amândoi au fost colegi cu generalul Iacobici.

Cartierul d-lui general Löhr este instalat în două mari vile din parcul Sosidis. Acel în care am luat masa a devenit istoric prin faptul că aci, chiar la masa pe care am mâncat, s'a semnat capitularea Greciei.

Generalul Löhr are multe decorații de război între care și crucea de fier la gât. El a fost profesor de tactică aeronautică la Academia de război dela Berlin și a tipărit multe cărți militare.

A comandat cel mai mare corp de aviație în ofensiva contra Rusiei, cu aeroporturile așezate din Sudul Moldovei până la Lublin.

Aci în Grecia a venit, mi se pare, dela începutul operațiunilor pentru ocuparea Greciei.

Generalul subjugă prin fizionomia și sufletul său, impune prin cunoștințele și atitudinile sale, câștigă bătăliile prin tinerețe, pregătire și voință, și atrage prin finețe și naturalețe atât pe cei de sub comanda sa cât și pe acei care au norocul să-l cunoască, cum am avut și eu acest noroc.

I-am spus că, la Roma am vizitat pe Mareșalul Herico Bastico, care, între altele spunea că, în viitor, vasele mari de suprafață vor dispărea. Am adăogat că nu cred, la care d-l general Löhr a răspuns: nici eu nu cred.

Le-am istorisit la masă câte ceva din cele ce am văzut în cele patru călătorii ale mele făcute în cei doi ani din urmă. El le spune cu plăcere în nemțește ofițerilor prezenți.

A fost aci o atmosferă caldă fiindcă în afară de influența sufletească a generalului comandant, fiecare dintre ofițerii prezenți erau foarte amabili, toți încercați în război, toți doritori de prietenie și toți încrezători în legătura noastră sufletească după acest război.

Era ora 23 când ne-am despărțit cu sentimentul cu care se despart bunii colegi.

La intrarea în oraș, ne roagă doi soldați germani să-i luăm până la centru, circa patru kilometri. Pe drum ne-au spus că sunt adunați aci din regiunile Salonicului toți soldații germani bacalaureați, ca să asiste la săptămâna universitară organizată de instituțiunile respective germane.

Este bine să se știe că, marele cartier german, poartă o deosebită grijă ca în timpul pauzelor mari de război, soldații germani să fie ocupați spiritual, fizic, educativ și sportiv cu tot ce erau ei obișnuiți în timp de pace, pentru a le face viața cât mai ușoară în război. Săptămâna universitară face parte din organizările respective în acest scop.

Fusesem în altă seară la un teatru organizat special pentru soldați unde venise din Germania artiști de bună calitate în acest scop. Mi-a spus d-l locotenent Strützel că aceste trupe fac circuitul în toate garnizoanele din Grecia și că sunt urmate continuu de altele așa că nu există întreruperi. Tot așa cu filmele cinematografice, cu concertele, sporturile, etc., toate cu scopul arătat mai sus.

Dealtfel într'o bună măsură se face și la noi la fel.

Mă întreb numai, de ce la noi se socotește că numai frontul are nevoie de astfel de distracțiuni și de ce s'au suprimat horele la sate, singurul mijloc de distracție al sătenilor. Am văzut un raport al unui comandant care cerea această suprimare pe motivul că atât timp

cât soldatul luptă pe front, nimeni în țară nu are voie să se distreze, dar hora la sate nu-i numai o distracție ci și o solidaritate sufletească și divertisment.

Cartea poștală Nr. 55

Am avut mare bucurie, astăzi Duminecă 12 Martie, să cunosc întregul corp profesoral român din Salonic. D-l administrator, profesorul Papagheorghe i-a adunat fără să mă prevestească și m'a invitat să merg cu d-sa la această întrunire. Mă lăsase să înțeleg că ar fi vorba de o întrunire obișnuită a profesorilor unde voi avea ocazie să-i cunosc pe toți.

În realitate era aranjată această întrunire pentru mine. Deși asemenea întruniri sunt grele la Salonic din cauză că nu există nici un mijloc de transport; iar tramvaiul circulă neregulat, prin urmare deși se cerea oboseală, totuși toți profesorii și profesoarele erau bucurați de prezența mea printre ei; iar eu nu știam dacă visez sau este realitate. S'a produs acest fenomen sufletesc în mine și din cauză că la București, auzisem, pe ici colea, că școalele din Macedonia n'ar fi o realitate decât pe hârtie și că ar fi un pretext de căpătuială a unora și altora. Era natural să mă găsesc într'o asemenea stare sufletească când m'am aflat în fața a circa șasezeci de profesori și profesoare, tineri, voioși, hotărâți și gata de jertfă pentru cauza românească din Macedonia.

Am cunoscut în viața mea garnizoane și colțuri din țară unde cei trimiși pe acolo făceau impresia de lagăre în care se trimeteau neadaptabilii și revoltații pentru ispășirea greșelilor lor. La Salonic, în acest mediu românesc atât de depărtat de centrul României, mi-a părut din contra că s'a adunat aci oameni de treabă din corpul

profesoral. Ceeace impresionează dela prima vedere, în afară de figurile lor vesele și hotărîte, este o ținută ireproșabilă sub toate raporturile. Știam cât de slab sunt plătiți și mai ales cu câtă întârziere de 6—8 luni își primesc lefurile, și credeam că voi observa suferința pe fața lor de lipsuri în îmbrăcămintea lor sau în casa lor. Aș putea spune, acum după ce i-am văzut aci la fața locului că, acest corp profesoral din Salonic se prezintă ca 4 la 2 față de multe din localitățile noastre din țară.

După ce am cunoscut pe fiecare în parte dintre profesori și profesoare și după ce am avut plăcerea să constat că, pe mulți dintre ei îi cunoșteam dela cercetășie și străjerie sau dela Casele Naționale, d-l administrator Papagheorghe a spus unele cuvinte amabile despre mine, despre trecutul meu și despre scrierile mele istorice și educative, în special despre Omul de nădejde, rugându-mă în acelaș timp să le vorbesc și eu așa ca la Casele Naționale.

Ce-am vorbit și cât am vorbit nu mai știu și n'aș fi în stare să reproduc căci eram foarte emoționat. Dacă cineva dintre cei prezenți va putea rezuma cele spuse de mine, voi fi fericit să am acest rezumat. Știu numai că în acele momente mă urmărea neamul și România așa cum ne urmărește câte un portret bine pictat de când ne apropiem până ne depărtăm de el. Mai știu că simțeam în mine o căldură pornită din inimă către acei pe care îi aveam în față și că din când în când simțeam lacrimile în ochii mei și ai unora dintre ei.

Cartea poștală Nr. 56

Având dela I.P.S.S. Patriarhul Nicodem o scrisoare către Mitropolitul ortodox dela Salonic, am rugat pe

d-l vice-consul Buracu să solicite o audiență pentru mine și să mă însoțească la această audiență.

Văzusem pe I.P.S.S. Mitropolitul Ghenadie la Mitropolia din Salonic cu ocaziunea slujbei religioase la înmormântarea doctorului Dan. Cu barba lui frumoasă și vocea lui dulce, destul de sunătoare, pe scaunul lui metropolitan, mi-a părut un adevărat „un trimis al lui Dumnezeu“ pe pământ.

Tot așa mi-a părut și când am avut cinstea să-l văd în audiență la care I.P.S.S. m'a primit, cum se zice: „cu brațele deschise“.

A cetit scrisoarea și s'a bucurat că am adus-o eu, și că sunt un sol credincios al I.P.S.S. Patriarhul Nicodem.

Auzisem de I.P.S.S. Mitropolitul Ghenadie că este bătrân și că s'ar putea întâmpla să nu mă primească, dar în realitate nu este un bătrân gârbovit ci un stejar falnic în fața vânturilor și a vremurilor grele, așa încât se poate spune și spera că I.P.S.S. va fi peste douăzeci de ani când va împlini un secol de viață tot un stejar rezistent.

Când i-am spus că voi scrie filosofia războiului, m'a felicitat și a adăogat că filosofia fiind înțelepciune este bine să fie legată de cruce ca împreună să lupte pentru pace nu pentru război.

M'a întrebat de I.P.S.S. Patriarhul Nicodem, s'a bucurat că este sănătos și mi-a dat o scrisoare în grecește pentru I.P.S.S. Mi-a dat și o copie în românește de pe această scrisoare pe care o reproduc aci.

SFANTA MITROPOLIE

a

SALONICULUI

Salonic 11.III.1944

Către

Inalt Prea Sf. Mitropolit al Bucureștilor, Arhiepiscopul Ungrovlahiei și Patriarh al României K. K. Nicodim.

La București

I. P. Sf. Sa,

Cu profundă evlavie am primit scrisoarea venerabilă a I. Prea Sf. Voastre din ziua de 5 a luni trecute prin care îmi recomandă pe Ex. Sa Generalul d-l I. Manolescu, fiul său spiritual și ilustru în evlavie și sentimente ortodoxe.

Informat cu mult interes de d-sa relativ la I. Prea Sf. Voastră, am înălțat marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru slavă multă, rugându-l pentru sănătatea și călăuzirea în pășuni mântuitoare a poporului ales ce i-a fost încredințat.

Cunoștința cu Ex. Sa d-l Manolescu multă plăcere mi-a pricinuit și bucurie considerându-mă pentru aceasta foarte fericit.

Iau parte întru totul la gândurile și la sentimentele prea respectatei mele I. Prea Sf. Voastră în ceea ce privește dureroasa încercare prin care trece, Dumnezeu știe din cauza căror păcate, nefericita omenire și înalț rugă fierbinte Atotputernicului Dumnezeu și singur poate mântui, ca să se aplece cu îndurare asupra popoarelor ce suferă și să dăruiască lumii pacea cea dătătoare de viață și iubire, baze neclintite ale progresului societăților omenești.

Urând ca cel de sus să dăruiască I. Prea Sf. Voastre ajutor întru executarea sfintei și înaltei sale diaconii, pentru binele și mântuirea poporului român ortodox și a întregii biserici ortodoxe române.

Fratelui umil întru Cristos al mult doritei mele

Inalt Prea Sfinției Voastre

(ss) *Ghenadie*

Mitropolitul Salonicului

Mă gândesc la surâsul natural al I. P. S. S. Mitropolitul Ghenadie care reprezintă în acelaș timp, bunătate și energie. Acest surâs este dăruit de Dumnezeu trimisului său ca să-l deosebească de acei oameni cu uitătură aspră și fără iubire de oameni, reci ca șarpele și răi ca diavolul. Intr'una din cărțile mele poștale spuneam că această metodă a privirii aspre și a lipsei de iubire pentru oameni o întrebuițează societățile revoluționare. Românul a spus întotdeauna: să te păzești de omul însemnat de Dumnezeu, sau de cel înfrățit cu diavolul.

Cu această ocazie adaog că în Grecia sunt mai mulți Mitropoliți, ca și la noi, dar numai cel dela Atena și cel dela Salonic țin legătura directă cu patriarhul ecumenic dela Istambul. Ceilalți 5—7 mitropoliți din diferite ținuturi lucrează respectiv prin cele două Mitropolii dela Atena și Salonic.

Cartea poștală Nr. 57

Când m'a condus șoferul Dumitrescu, un om destul de deștept, în prima zi la d-l administrator Papagheorghes, mi-a dat diferite explicații despre Salonic, distanța

fiind de circa 5 km. dela hotelul Mediteranean până la destinație.

Menționez unele din explicațiunile date ca să cunoașteți și dumneavoastră cum se prezintă Salonicul. Hotelul fiind clădit chiar pe cheiul mării, el a început explicațiile, în felul următor: pe acest chei lung de 2 km. se fac plimbările populației și vizitatorilor, vedeți domnule general cât de mare este golful ăsta în care se găsește portul Salonic, și cât de bine se află el instalat între două capuri de pământ eșite în mare câte 6—8 km. așa că furtunile pe mare nu se simt prea mult în acest golf.

Priviți cum se termină cheiul de plimbare la un capăt cu Turnul Alb și celalt cu portul și depozitele lui. Turnul Alb este acum vopsit în diferite culori închise, dar în timp de pace a fost întotdeauna spoit în alb. În turnul acesta închideau turcii pe surghiuniții politici. Se zice că e foarte vechi.

Orașul este frumos și lung de vreo 8 km., dela cimitirul românesc până la cartierul Hirsch. Are două bulevarde largi paralele cu cheiul și alte 6—7 perpendiculare care leagă cheiul cu înălțimele pe care se află Salonicul vechi.

În loc să mergem pe chei către d-l administrator, mergem acum pe bulevardul paralel cu cheiul pe care este și linie de tramvai ca să vă mai arăt câte ceva în drum.

Deosebit de aceste linii de tramvai mai este una spre Salonicul vechi.

Acolo este Mitropolia care a fost lovită de bombă, dar n'a produs stricăciuni la mozaicurile mitropoliei. Vedeți aci este hala centrală și piața. Măine când mergem la cimitir o să vedeți și piața Vardarului. Se găsesc de toate dar scumpe foc. Ca să vă faceți o idee, untdelem-

nul este 1.800.000—2.000.000 de drahme, pâinea albă 200.000 drahme și carnea 600.000 de drahme.

Măine o să vă arăt și casa în care s'a născut Ataturk, și locul unde a fost biserica românească arsă în marele incendiu care a distrus odată mai tot Salonicul.

Acum trecem pe lângă băile turcești. Sunt foarte bune și astăzi.

Pe toate străzile pe unde trecem o să vedeți pregătirile de acum și alte pregătiri în curs pentru apărarea contra debarcărilor inamicului și pentru lupte de stradă în oraș în cazul că inamicul ar reuși să debarce.

Cum văzusem astfel de pregătiri în toate orașele de coastă ale Crimeei și pe tot lungul coastei n'am dat multă atenție, deși lucrările mi s'au părut destul de serioase.

Vedeți în dreapta parcul acesta frumos stricat în parte prin lucrările de apărare, statuia în marmoră albă a regelui Greciei, călare.

Vedeți cam la un kilometru de aci cea mai mare clădire cu acel turn, construită după războiul cel mare de către Asociația Tinerilor Creștini, din America. Acum s'au instalat aci niște servicii germane. Intre acest parc și clădirea tinerilor creștini, vedeți tot pe această parte clădirea Radio.

El spunând și eu privind în dreapta și în stânga, ajunsesem la constatarea că Salonicul este un oraș frumos și un port de seamă, când deodată șoferul Dumitrescu îmi spune: acum intrăm domnule general în ghetoul românesc. El vrea să spună în cartierul românesc, mai ales că aci la 5 km. de centru erau și sunt încă multe strade cu proprietăți românești.

A fost în adevăr aci și un cartier evreesc, evacuat complet după venirea germanilor, care au trimis pe evrei în alte părți ale lumii.

O distanță așa de mare într'un oraș în care nu sunt decât două linii de tramvai și nu există nici taxiuri și trăsură, vă închipuiți cât de greu ar funcționa administrația școalelor românești dacă nu ar avea acest automobil, îmi spuse Dumitrescu.

Dar și fără să-mi fi spus el, eu observasem deja greutățile de transport de aci și mă gândiam cu câtă ușurință mi se spunea de unii la București că: „o fi ori n'o fi școale românești cu elevi în Macedonia dar automobile și-au făcut toți“.

Nu numai că nu mai există nici un alt automobil, dar mă întreb ce se vor face ei când nu vor putea înlocui cauciucurile vechi pe care le-am văzut la automobilul existent.

Ce înțelepciune, câtă experiență și câtă putere de voință se cere conducătorilor din orice ramură de activitate ca să nu dea crezare și să nu ia măsuri numai dela centru după informațiile izolate ale unora sau altora, cari oricât de bine intenționați ar fi, nu pot să fie în totul de partea interesului general.

Cartea poștală Nr. 58

Văzusem corpul profesoral, și am fost fericit să constat cât de bine este selecționat și cât de bine se prezintă acest corp de profesori, din toate punctele de vedere.

Se impunea așa dar să văd școalele și pe elevii lor pentru ca să pot spune în plină cunoștință de cauză cetitorilor mei, despre munca depusă aci pentru cultura macedo-românilor, despre legătura sufletească, sau lipsurile acestor legături, etc. Am vrut să mă orientez personal pentru ca să pot spune în gura mare că banii cheltuiți în Macedonia pentru întreținerea conștiinței

românești și a dreptului românilor de aci, nu vor fi niciodată prea mulți față de interesele noastre istorice, politice, culturale și economice care ne leagă pentru viitor tot așa cum ne-a legat și ne-a folosit în trecut.

Că sunt pe ici colea disensiuni, sau se șoptește pe alături de unele greșeli, aș asemăna toate acestea cu momentul când Christos a spus: cine n'a greșit să ia piatra și să lovească.

A rupe cu acest trecut pe motive politice și de greutate financiară de prezent sau chiar de viitor apropiat, este a nu crede în viitorul neamului românesc, a tăgădui trecutul și a-l desrădăcina de pământurile în care s'a născut pentru a înlesni inconștient, opera de îsgonire a macedo-românilor de aci.

Iată câte școli am văzut la Salonic în care se lucrează efectiv.

Școala profesională gr. I cu 6 clase și internat cu 80 externe. Am găsit elevele în clase. Am vorbit cu fiecare din ele și cu profesoarele lor. Frumoase mai toate. Sănătoase și plinuțe toate. Un obraz fin. Un surâs plăcut.

Liceul comercial de băeți cu opt clase și internat cu 80 interni. I-am văzut în curtea de recreație. Toți bine și îmbujorați la față.

Liceul teoretic din Grebena (refugiat din cauza andarților împreună cu familiile lor) internat cu 120 interni.

Școala primară din Salonic. Copii erau în clase. Am vorbit cu fiecare. Cum te chiamă: pe mine mă chiamă N. P. sau G. L., toți cu nume proprii și pronume românești. Sunt între ei Ionești, Dumitrești, Georgești și chiar Popești, pe lângă nume macedonene sau române din ce în ce mai rare.

Adaog că toate sunt instalate în localuri destul de bune, față de starea de astăzi din Salonic, unele închiriate, altele date de comandamentul german în schimbul

școalei române, proprietate, o clădire destul de mare, care a fost ocupată de germani.

În ultimul timp au fost arse de către andarți următoarele școli:

1. Vlaho-Clisura în luna Martie 1943.
2. Selia în luna August 1943.
3. Belcamen în luna Septembrie 1943.
4. Cândrova în luna Ianuarie 1944.
5. Papadia în 17 Ianuarie 1944.

Pentru toate aceste școli există inspectoratul școlar dela Salonic condus cu multă pricepere și înțelegere de d-l Blidaru, un bănațean de nădejde în floarea vârstei care se află aci de mulți ani.

Deosebit există o administrație generală condusă de un comitet de trei cu sediul tot la Salonic, administrator general pe d-l Papagheorghe, un om tot în floarea vârstei cunoscător a câtorva limbi, bine orientat în problemele macedo-române, fost elev al liceului din Salonic, fiul regretatului macedo-român Papagheorghe, președinte al comunității macedo-românilor dela Sofia.

În fine există la desființatul consulat român o custodie încredințată d-lui consul Buracu, un bun cunoscător al problemelor macedo-române școlare și bisericesti. Este de origine macedonean dela Bitolia și lucrează în această direcție de peste 25 de ani. Ne-am găsit oarecum înrudiți prin faptul că a fost cununat de distinsul meu nepot, fost consul la Salonic, Mănole Popescu.

S'a înființat în ultimul timp protoieratul bisericilor române din Macedonia grecească cu sediul la Salonic, condusă de distinsul părinte protopop Cristea, teolog tânăr, cunoscător al problemelor macedo-române. Sfinția sa a fost trei ani profesor la Institutul român din Sofia, după care a trecut preot la Ianina. Desigur prin această alegere, în locul vacant rămas prin moartea

regretatului preot Bidu, s'a deschis drumul celor mai bune speranțe. Am rămas impresionat de dorințele Sfinției sale pentru opera creștină, morală și culturală de aci, și cred că le va realiza, dacă va continua să vadă în orice problemă macedo-română de aci, numai neamul și biserica lui, cum face impresia că văd.

Pentru asemenea apostolat se cere „ertare și iar ertare, iubire și iar iubire“ ceea ce cred că se va revărsa aci prin Sfinția Sa.

Mi-a dat Sfinția Sa prețioase informațiuni verbale și scrise. Il asigur că voi ține seamă de ele în orice împrejurări vor putea să fie de folos. Urgent ar fi deocamdată pornirea la drum pentru construirea unei capele la cimitirul românesc din Salonic, care să servească deocamdată și pentru serviciile religioase, până se va construi o biserică românească în oraș, în locul celor care au ars.

Tuturor acelor care vorbesc de dincolo dela noi din țară, fără a cunoaște situația de aci, chiar celor puțini de aci cari mai mult prin firea lor decât prin motivele lor tind la sfadă rea decât la treabă bună, le doresc și trebuie să dorim cu toții ca, un al doilea Mureșanu să dea semnalul unui alt „Deșteaptă-te române“ acum ori niciodată, și să cheme la unire toate conștiințele românești de dincolo, de dincoace de Dunăre și de prin toate colțurile pământului unde se găsesc români. Altfel prin grele timpuri vom trece.

Despre această chestiune a conștiințelor românești depe întregul pământ și despre înțelegerea solidarității noastre cu privire la prezentul și viitorul macedo-românilor voi face anume propuneri, în această lucrare.

Cartea poștală Nr. 59

Am spus d-lui Papagheorghe, din prima zi a sosirii mele la Salonic că, aș dori să cunosc pe profesorii pensionari și l-am rugat să-i invite la o bere la Hotelul Mediteranean unde locuiam.

În ziua fixată am rugat pe d-l administrator Papagheorghe și pe d-l vice-consul Buracu să vie la această întrunire. Deasemenea am rugat și pe d-l profesor Haivas să ia parte ca să fie și interpret pe lângă d-l locotenent Strützel pe care l-am rugat să-mi facă plăcerea să asiste la această întrunire. D-l profesor Blidariu fiind bolnav în acea zi nu l'am chemat.

Au venit următorii profesori pensionari:

Zicu Araia fost profesor (poet).

Ion Varduli fost profesor.

Gh. Boga învățător director al școlii primare Salonic. Am fost în casa domniei-sale. Am cunoscut pe doamna. Cunosc și pe fratele său distins profesor fost în ultimul timp la Chișinău renumit istoriograf.

Ion Manakia fost profesor, renumit fotograf.

F. Goj fost administrator delegat.

G. Ceanescu fost învățător.

Am petrecut o oră dintre cele mai plăcute mai ales că, trecutul apropiat pe care îl reprezintă ei cu mine aci, ne dădea nouă înșine speranța că, în curând va veni vremea pentru noi bătrânii să putem spune ca profetul Simion: liberează Doamne...; iar celor tineri să le servească acest moment ca un îndreptar pentru viitorul neamului românesc. Acest viitor nu trăește și nu înflorește la un neam care nu se hrănește din rădăcinile trecutului.

Am schimbat fel de fel de gânduri, amintiri și idei cu acești șapte pensionari, în sufletul cărora se citea, ca într'o oglindă greutatea prin care trec și pericolul de război care îi amenință pe ei ca și pe noi. Cu toate acestea se citeau bine în inima și în ochii lor speranțele în viitorul neamului românesc și în rolul pe care îl au macedo-românii pentru realizarea acestui viitor.

Nici unul dintre ei n'a spus o vorbă despre greutatea lor personale, numai despre nevoile neamului au vorbit ei. Între aceste greutăți ale lor cât și de alții cu care am vorbit în aceste zile, era propunerea ca Salonicul să nu fie lăsat fără reprezentant oficial, dându-se unui dintre cei de aci sau altuia trimis dela centru delegațiunea să îndeplinească toate îndatoririle desființatului consulat.

Imi spuneau între altele că se impune să se găsească urgent o soluție în acest sens, dacă nu se mai poate reînființa consulatul. Mai ales acum când, orice renunțare sau ignorare a drepturilor avute și legale, aduce servicii directe și indirecte acelora cari nu văd cu ochi buni realitatea istorică și prezentă a macedo-românilor de aci și din toată Macedonia.

În fine, a adăogat că, Bulgaria a înființat un club cu diferite secții din care una politică și alta economică cu magazine, restaurant, etc., care adună aci pe toți bulgarii dându-le ocaziunea să se întâlnească des. Ei sunt atrași aci și de calitatea restaurantului, a berei și a băuturilor de tot felul de bună calitate. Eu însumi am luat aci o gustare ca să-mi dau seama de această bună organizare.

Secția politică din care face parte și o delegație militară, are delegațiunea să se intereseze de situația bulgarilor din regiunea Salonic, să vizeze pașapoartele, etc.

Adaug că, am aflat cu această ocaziune că trupele bulgare nu ocupă decât o parte din sectorul, dinspre

Vardar, așa că ele nu au nici un drept de ocupant aci în Salonic.

Ofițerii și soldații bulgari pe care i-am văzut prin Salonic se prezintă în condițiuni cât se poate de bine ca ținută, îmbrăcăminte, îngrijire și purtare.

Această oră petrecută printre profesorii macedo-români pensionari din Salonic a fost atât de emoționantă încât locotenentul german Strützel, când a cerut voie să spună câteva cuvinte, era vădit emoționat și a spus tot ce poate spune un admirator și un soldat demn pentru români.

Dealtfel a treia zi când m'am despărțit de el la aeroport unde m'a însoțit pentru plecarea la Atena, mi-a spus:

Am profitat mult în aceste zile cât am avut cinstea să fiu pe lângă dumneavoastră și aș fi fericit să știu că, pe lângă plăcerea ce am simțit că v'a făcut prezența mea, ați văzut în aceasta și cavalerismul ofițerului german.

— Am avut plăcerea să cunosc în multe ocaziuni acest cavalerism individual al ofițerului german și vă mărturisesc că aci la Salonic am ajuns la concluzia definitivă. De aceia te-am rugat cu stăruință să-mi dai fotografia dumitale împreună cu a soției și a fiicei dumitale, ca să scriu acestea în volumul meu de impresiuni de călătorie în plin război.

Cartea poștală Nr. 60

Imi spunea prietenul meu Tacit dela București, un distins macedo-român, un suflet ales și un om de o obiectivitate superioară, să întâlnească negreșit pe d-l pro-

fesor Zicu A. Araia, un poet de seamă ale cărui poezii sunt scrise în dialect aromânesc.

A treia zi când am luat a doua masă la d-l inspector Blidariu, mi-a vorbit și domnia-sa cu mult foc de acest poet idealist și despre recomanțațiunile ce a făcut la București ca să se tipărească un volum de către Ministerul Propagandei.

Mi-a spus cu această ocaziune d-l Blidariu că îl voi vedea la invitațiunea ce am făcut persoanelor unde va veni și el.

În adevăr a venit. Un om de peste 60 ani, simpatice și serios în acelaș timp. El a vorbit cu multă căldură de nevoia ca să fie la Salonic un reprezentant oficial al apărării intereselor românești, dacă din motive pe care nu le cunoaște nu se mai poate înființa consulatul. Nu știu dacă a fost născut poet sau românismul lui l'a făcut poet în loc de a-l face revoluționar. El fiind un poet în adevărata accepțiune a cuvântului, înclin totuși a crede că ne găsim în al doilea caz, adică un poet făcut din puternicile lui sentimente românești. Încerc aci o explicație. Am găsit la un chioșc o fotografie veche, a unei familii de macedo-români, părinți și copii. Propaganda adversarilor a scris pe această fotografie următoarele: „Souvenir de Salonique; Bande de brigands roumains“.

O familie de oameni pacinici, cu copii lor, sunt acuzați public de briganzi. Câtă nedreptate!

Cunosc la București pe aromânul Toli Hagi-Gogu, care trăiește de ani de zile în Biblioteca Academiei Române ca să scrie trecutul neamului, după ce până la declinul tinereții a apărât drepturile acestui neam în Macedonia și în țară. A schimbat lupta politică pentru condeiu de ziarist, acesta pentru acela al poeziei dialectale și s'a refugiat în istorie — Istoria Neamului pe care l'a iubit. Trebuea să se sacrifice unul să culeagă acest tezaur.

El a făcut-o. Câtă muncă, abnegație, patriotism și privațiuni eroice. S'a născut și a rămas visător, de o consecvență pilduitoare. Și pentru toate acestea nu a cunoscut satisfacția răsplătirilor. Singura satisfacție îi sunt rudele și prietenii care-l înțeleg. Și nu este exclus ca într'o zi să-i vedem fotografia cu o "inscripție ca aceea de mai sus.

Ce nu fac adversarii acestui neam!

Am vorbit numai de doi aromâni. Dar câți alții nu sunt ca ei!

Dau aci o poezie în întregime atât în dialect cât și în limba noastră literară ca să se vadă starea de simțire etică, națională și morală a copilului și a mamei române din care nasc acești poeți eroi, cărora le aruncă această carte poștală insulta de „Briganzi“.

DUREREA ARMÂNUI

Ună oară, 'estan veară
Nu'ș'durmi-ahâte dzile;
Fața-lui s'pârea ca țeara,
Mintuind la-Arumân'il'ie.

— Câtă jale ș'ce cripare,
Ș'ce ghideri, pri cap nu-avură
Ș'câți Armâni tu-a Pindului hoare
Moartea, cu-ocl'il'i, nu 'ș'vidzură !—

Ș' laia mumă-așea niarîsa,
'L'i s' nică di lacrimi fața-l'i.
Ș'la - „Aghia - Anarghiri“ lu-are adusă
Pân, s' lu-adoarmă-un hir în brață-l'i.

Ș' când, tu soni, dormi 'nă dată,
 Cum dorm puil'i pristi drime,
 Și 'nvisă cu vrutlu — l'i tată
 Dus — di mult — tu-alată lume.

Di'n anumir cu tâmbarea,
 Tat-su 'ninte ș' el 'napoi-l'i,
 Alina, taha, cârarea
 Sus tu munțil'i cu niol'i.

— „Vedzi? Aua -i „Vasilița“,
 Valea ș' padea cu fântânle
 Iù își chiaptină cusîța
 Di hrisafe, noaptea dzînle.

„Vedzi, aclo, easte ș'pădurea
 Ș' cu fricoasa piștireaună,
 Aclo, hil'iu-mi, i ș' chivurea
 A trei inși di moarte-arauă.

Tu-așea pade țe-i "ncl'igată,
 Cu vutâni di tute soile,
 — Dzîse-apoi, l'irtalu-l'u tată —
 Și paști mel'i ș'eu s' pasc oile“.

Când avdzî tu cari loc s'duse,
 Nu putù si's țînă graiul,
 Sun tâmbarea-lui si-ascunse
 Ș'gri cu boașe tihilaiul:

— „L'ia-me, tată, ș'du-me acasă,
 Nu pot miel'i-eu și-am câștigă
 Tu un loc iù sândze s'vearsă
 Ș' di-t' murmind, Armâni iù strigă“.

— „Fă curaiu, hil'iu, nu ti-aspere,
Las' si si-avdă-ahtare boaçe;
Vâjesc treile fântânioare,
Nu ti-aspere; şedzi aaçe!“ —

— „Cum si şed pri-aroşa ţară,
Çe foc mare 'n chept ți-aprinde,
Di-açel an când vâtâmară
Ficior, ginire ş' pârinte?

„Di-açel an çi-Avdela plândze,
Ş'tută-l'i eta va jilească,
Treil l'i Armâni tâl'iați tu-un sândze
Di-açea mână-andârtichească?“ —

Ş' tu-un-arâu di lacrimi calde,
Ncerna - l'i mumă-atumçea-l'i dzîse:
— „Dormi, o dormi, scumplu-ali dade,
Tuți Armân'l'i aşi ved vise!...“

Zicu A. Araia

DUREREA AROMÂNULUI

Odată, äst-an vara,
Nu dormise atâtea zile,
Chipul lui părea ca ceara,
Tot gândindu-se la Aromânime.

— Cătă jele şi ce groază,
Ce necazuri nu avură;
Şi câți aromâni în ale Pindului sate
Moartea cu ochii nu-şi văzură!

Și sărmana mamă cea întristată
 Li s'a înecat în lacrimi fața.
 Și la sfinți Făr'd'arginți l-a dus
 Să-l adoarmă un pic în brațe.

Și când, în fine, adormi odată
 — Cum dorm păsările pe crengi —
 Se visă cu tatăl său iubit.
 Trecut de mult în lumea cealaltă.

Pe umăr cu zeghea,
 Tatăl său înainte și el în urmă,
 Suia, parcă, pe cărare,
 Sus pe munții înourați.

— Vezi, aicea-i Vasilița,
 Valea și padina cu fântâni,
 Unde își pieptănă cosițele
 De aur, noaptea, zânele.

Vezi, acolo este și pădurea
 Și cu fioroasa peșteră
 Acolo, fiul meu, este și sicriul
 A trei morți — morți de moartea rea.

În padina aceea, care este închegată
 Cu ierburi de toate felurile.
 — Zise, apoi, iertatul tată —,
 „Tu să paști mieii și eu oile“.

Când auzi în ce loc a fost dus
 Nu putu să-și reție groaza.
 Sub zeghea lui se ascunse
 Și sărmanul grăi astfel:

— Ia-mă tată și du-mă acasă.
 Eu nu pot să am grije de miei
 Pe meleaguri unde se varsă sânge
 Și unde strigă Aromânii din morminți.

— „Fă-ți curaj, fiule, nu te speria,
 Las'să se audă asemenea voci,
 Susură cele trei fântânioare.
 Nu te speria, rămâi aici!“

— Cum să stau pe țarina roșie,
 Ce foc mare în piept ți-aprinde,
 Din acel an când omorîră
 Laolaltă, fecior, ginere și tată.

Din acel an când plânge Avdela,
 Și totdeauna o să jeluiască
 De cei trei Aromâni înjunghiați într'un sânge,
 De mâna aceia, andartichească.

Și într'un râu de lacrimi calde
 Sărmana-i mamă atunci îi zise:
 — „Dormi, o dormi, scumpul mamei
 Că toți Aromânii așa visează“. 1)

Zicu A. Araia

Așa visează toți românii! ce duios a spus această mamă macedoneană, ca să se liniștească copilul. Eu nu m'am liniștit atât de ușor când am citit această poezie. Erau încă proaspete în mintea mea scenele văzute cu o

1) Reamintesc cititorilor să facă legătură între poezia părintească Dimândare a bardului aromân C. Belimace cu această poezie.

zi mai înainte la refugiații veniți din Pind, când o mamă, de ale cărei poale se țineau cei trei copii rămași în viață, și al cărui soț fusese ucis de andarți spunea cu mândrie, arătând copii: are cine mă răsbuna.

Această stare sufletească m'a urmărit până la Atena când în loc să dispară, a apărut mai puternică atunci, când doamna Arion mi-a povestit următoarele: când am aflat de retragerea depe Nipru spre Bug am fost tristă câteva zile. Copilul cel mare pe care l-ați văzut (7 ani) m'a întrebat dacă sunt tristă din cauză că se apropie inamicul de țara noastră. N'avea teamă mămică dragă. Când mă fac eu mare, iau și pe fratele cel mic și mergem să-i dăm afară pe toți dușmanii care vor intra în țară.

Iată dar cum visează și cum gândesc toți românii, copii și mamele lor.

Cartea poștală Nr. 61

Românii nu au încă o biserică a lor la Salonic, nici măcar o capelă la cimitirul românesc de aci, cea care a fost în vremurile mai vechi a ars. Este în adevăr de neînțeles, dar nici nu mă încumet a căuta răspunsul, mai ales că, neamul a trecut pe aci prin multe vremuri vitregi, iar cele care vor fi fost mai bune au trecut atât de repede încât nu s'a putut sau nu s'a știut profita de asemenea momente. Există la București Biserica dintr'o zi, care astăzi este pusă la dispoziția Armenilor. Dece n'ar exista acum la Salonic o biserică dintr'o zi a Macedonenilor? Este scurt momentul de față. Dar scurte sunt și fulgerile, totuși ele se lungesc încă multe cea-

suri până să dispară din mintea noastră. Ce ar fi așa dar dacă până să se desmeticească rău-voitorii, biserica ar eși odată ca din pământ.

În orice caz cred că se impune construirea imediată a unei capele la cimitir și aceasta s'ar putea face din inițiativa particulară de aci și de acolo, la care desigur ar interveni cu sprijinul lor Așezământul pentru Cultul Eroilor, Banca Națională, Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, pe lângă brațele de muncă și alte mijloace care, pe cât mi s'a spus de către cei în drept, s'ar pune la dispoziție. Chiar mijloace de transport și unele materiale s'ar putea cere dela Comandamentul german local de al cărui sprijin nu mă îndoiesc.

Dacă sumele strânse de aci s'ar transforma în franci elvețieni prin ajutorul Băncii Naționale, așa cum se plătesc lefurile de acolo, și dacă câțiva oameni de nădejde s'ar înhăma la această mare faptă cripta ar apare ca o minune în vara aceasta.

Banca Națională a mai făcut asemenea opere de cultură și de cult în alte țări. Cred că, aducându-i-se la cunoștință ar face și aci, motivele fiind mai puternice prin faptul că vom putea fi gata aci înainte de a veni ceasul.

Am impresiunea că Biserica Greacă, conducerea greacă și poporul grec, care trece adesea peste capul bisericii și conducerii prin andartii lui, n'ar împărtăși în totul asemenea amestec ortodox român în ortodoxia greacă. Cred totuși că aceasta nu este o greutate de netrecut, ea provenind dintr'o prăpastie făcută de timpuri vitrege cum fac torentele prăpastii de dealuri, până ce o tehnică bună le înlătură.

În ce privește Salonicul, trebuie să se știe că, nu sunt multe orașe în România care să aibă un cimitir atât de bine ales și întreținut ca cel de aci.

Cum în Macedonia nu avem cimitire speciale de eroi, și cum aci toți aromânii sunt eroi prin faptul că, de când se nasc și până mor, ei luptă aci ca să-și apere familia, limba, neamul, tradiția și obiceiurile, dând astfel jertfe pe altarul românismului, se impune ca la acest cimitir să se ridice imediat o criptă în care să se facă și slujbele religioase până ce se va ridica în oraș o mare biserică românească.

Am trecut dela mormânt la mormânt în acest cimitir și am citit toate inscripțiile, până ce am simțit, într'un moment dat cum înviase toată ancestralitatea și etnicitatea din mine la căldura amintirilor din acest cimitir. Acești înviați păreau că spun în cor: noi suntem părinții și străbunii voștri. Noi am luptat ca să fiți voi ce sunteți astăzi. Voi trebuie să duceți lupta înainte ca să se implinească legea firii prin voi și urmașii voștri în cadrul voinței lui Dumnezeu.

Dau aci numele tuturor macedonenilor înmormântați la Salonic, eroi cunoscuți sau necunoscuți din Macedonia fostă odată țară liberă a macedonenilor. Astăzi deși împărțită altor țări are pe frații lor liberi dela Nordul Dunărei, care îi vor ajuta pentru întreținerea conștiinței lor românești, deși locuiesc în țări străine, dar pe pământul în care s'au născut moșii și strămoșii lor — Traci și Romani — din cele mai vechi timpuri. Ei trăesc astăzi acolo ca supuși români sau ca cetățeni pașnici, vrednici și buni ai țărilor respective. Ei vor fi tot așa cât vremurile hotărăsc astfel, ca semn al nobleței și înțelepciunii poporului românesc autohton al Macedoniei.

Iată morții eroi din cimitirul românesc dela Sofia:

1. Preotul Dumitru Brindu în etate de 72 de ani decedat în 1944.

2. Fania Buracu decedat în 1931.

3. Matei Buracu decedat în 1939.

4. Apostol Carafoli, profesor, în etate de 64 ani decedat în 1936.
5. Nicolae Samara născut în 1909 decedat în 1936.
6. Constantin Samara născut în 1913 decedat în 1943.
7. Sirma Samara în etate de 50 ani decedat în 1943.
8. Adam Coe, director născut în 1871 decedat în 1939.
9. Nicolae Muzaca, profesor născut în 1881 decedat în 1939.
10. Nicolae Niculescu născut în 1841 decedat în 1913.
11. Anastasia Niculescu născută în 1861 decedată în 1935.
12. Stavrula Doctor Dan născută în 1901 decedată în 1943.
13. Constantin Dan, doctor, în etate de 60 ani decedat în 1944.
14. Nicolae Caraiani, născut... decedat 1940.
15. Eugenia Caridanu, decedată în 1925.
16. Nicolae Sdrulla, profesor, născut în 1875 decedat în 1924.
17. Dumitru Argintaru decedat în 1935.
18. Foni Capsali, fost revizor, școala din Bitolia, decedat în 1915.
19. Ioan Atanasiu născut în 1875 decedat în 1942.
20. Vasile Vasiliu în etate de 28 ani decedat în 1924.
21. B. Afolter și soția sa Ecaterina, decedați în 1923.
22. Nicolae Slaftovici decedat în 1935.
23. Osemintele Constantin și Sultana Tararescu.
24. Elena Sdrulla născută în 1882 decedată în 1942.
25. Ioan Teodorescu, aviator locotenent, etatea 27 ani decedat în 1916.
26. Mihail Cazangi, născut în 1848 decedat în 1920.
24. Elena Sdrulla născută în 1882 decedată în 1942.
28. Paraschevula Cazangi decedată în 1944.
29. Nicolae A. Zega născut în 1923 decedat în 1943.

30. Constantin Panu născut în 1856 decedat în 1923.
31. Ecaterina C. Panu născută în 1856 decedată în 1934.
32. Hariclia Panu născută în 1908 decedată în 1934.
33. Paraschevula Misca decedată în 1942.
34. Ecaterina Misca.
35. Doi marinari români numele nu sunt scrise.
36. Nicolae Bella decedat în 1937.
37. Constantin Tache etatea 78 ani decedat în 1936.
38. Ecaterina Petrescu decedată în 1916.
39. Sterie Bella născut în 1915 decedat în 1943.
40. Despa Cionga decedată în 1917.
41. Sultana Saru decedată în 1918.
42. Gusu Gaga născut în 1854 decedat 1938.
43. (Numele șters pe cruce).
44. Sterie Bella născut 1918, mort 1939.
45. Emilia Bella decedată în 1942.
46. Vangheluda Caraiani născută în 1905 decedată în 1936.
47. Dumitru Caraiani în etate de 60 ani decedat...
48. Sofia Catuleanu născută în 1877 decedată în 1925.
49. Nicolae Catuleanu în 1800 decedată în 1921.
50. Maria Zamani decedată în 1941.
51. Mihail Biticiu în etate de 52 ani decedat în 1941.
52. Maria Lagar născută în 1878 decedată în 1941.
53. Constantin I. Dani născut în 1906 decedat în 1917.
54. Ionel Papandon născut în 1910 decedat în 1915.
55. Mihail Exarhu, elev, născut în 1928 decedat în 1943.
56. Mihail Catuleanu născut în 1917 decedat în 1943.
57. Nicolae Samara, elev, născut în 1924 decedat în 1943.
58. Dumitru Dosa născut în 1920 decedat în 1943.
59. Catina Cangiaru în etate de 60 ani decedat în 1943.
60. Nicolae Ghitea, cântăreț, decedat în 1943.
61. Nicolae Cocoti, elev, născut în 1927 decedat în 1944.

62. Atanase Grijoti, osemintele.
 63. Domnica Karcintaru decedată în 1913.
 64. 30 de morminte fără cruce, au numai câte un semn mic.

Salonic, 13 Martie 1944

Dau aci și numele macedo-românilor care au construit acest cimitir românesc, devenit un loc foarte vizitat. El va deveni în viitor, prin construirea unei cripte pentru slujbele bisericesti, izvorul întretinerii conștiinței românești, mai ales că este foarte bine situat spre liziera de Vest în apropiere de piața Vardarului. Numele inițiatorilor acestui cimitir și anul construirii lui, fiind înscris pe placa de marmoră dela intrarea în cimitir, le dau aci în dialectul românesc depe acele plăci.

Cimitir Aromânesc

„Adâratu tu dzâlile a eforilor: Mihail Cazangi, Vanciu Magiari, Coste Panu, Vanghele Mișicu, Gheorghe Iorganda, Vangheli Anastasi. Anul 1908 — Maiu 10“.

Cu toate că am plecat de aci foarte emoționat, nu pot să uit că lacrimile care îmi curgeau mie și celor care mă însoțiau, le simțeam ca niște stropi de ploae bine-făcătoare căzute la timp ca să crească speranțele viitorului în puterea și destinul neamului românesc.

Cartea poștală Nr. 62

Cât sunt de fericit că am făcut această călătorie la Salonic și am putut sta câteva zile printre macedo-români, atât sunt de mahnit că nici timpul nici mijloacele

nu mi-au permis să văd și să constat mai mult, ba chiar să aduc pe loc unele foloase de legături sufletești.

Etatea mea destul de înaintată nu o mai simțiam în această călătorie. Greutățile de călătorie în timp de război sunt complet anihilate de bucuriile ce simți când te găsești între ai tăi și când apare clar conștiința că, ai tăi înseamnă familia, națiunea și omenirea. Fără această din urmă conștiință individul și națiunea nu au altă valoare decât acea animală, care exclude orice etică superioară și nu înțelege alt drept și altă morală decât a celui mai tare. Lupul și Mielul.

Aci în țara ocupată și cu populație eterogenă — deși s'a făcut schimb de populație cu turcii și chiar cu țările vecine — vezi mai bine ca oriunde ce este omenirea și lumea, ce și cât reprezinți tu ca membru al unei națiuni. Vezi încă foarte bine ce, cât și până unde poate să meargă ocupatorul oricât ar putea el să recurgă la forță și arbitrari, oricât ar fi 'el „cel mai tare“.

În astfel de situațiune și față de înțelegerea ce am constatat că pun germanii pentru echilibru între popoarele conlocuitoare de aci cred că m'aș fi bucurat de mult sprijin din partea lor ca să văd Macedonia și pe macedo-români din mai multe regiuni. Îmi lipseau însă mijloacele materiale mai mult decât siguranța unei asemenea călătorii prin regiuni muntoase și păduroase, stăpânite mai mult de partizani decât de autorități.

Am viziunea că, totuși voi face și această călătorie fie după ce voi termina a cincea călătorie prin țările ocupate din Vestul Europei sau cel puțin prin Franța, Elveția, Spania, Portugalia; fie chiar mai înainte.

Revenind tot la Salonic, dau aci câteva informațiuni privitoare la refugiați.

Când s'au pornit atacurile andarților asupra aromânilor, mulți dintre ei s'au refugiat cu familiile lor la

Salonic. Aci au fost cartiruiți în grabă prin diferite strade periferice și case insalubre, dar după intervenția administrației generale și a comunităților respective au fost readuși în stradele mai apropiate de cartierul școalelor române, pe care șoferul Dumitrescu îl numise în prima zi a sosirii mele, „ghetoul românesc“. Este în adevăr aci un cartier de școale și familii românești, la care se adaugă și refugiații dela Grebena și din alte părți, așa încât s'ar putea numi „cetatea românismului macedonean“.

Am vizitat câteva din casele unde sunt cartiruiți acești refugiați. Este mișcător să vezi suferința lor și totuși încrederea lor în ajutorul ce le va veni din regat, deși până acum n'au nici un răspuns, precum și încrederea în dreptatea cauzei lor.

Dau aci, vorbă cu vorbă, cuvântarea ținută de șeful primelor case de refugiați în care am intrat.

„Domnule general! Mângâierea noastră este nemărginită pentrucă, această vizită ne-o faceți chiar în sânul familiilor cari reprezentăm.

„Am spus mângâiere pentrucă până în prezent, la toate strigătele noastre de desnădejde, nu ni s'a dat nici un răspuns care să ne dea un pic de speranță pentru salvarea acestor oropsiți.

„Nu cunoaștem măsura în care va fi ascultat și cuvântul Domniei-voastre în această privință de către cei cari dețin destinele acestei frânturi a neamului românesc, suntem însă mângâiați pentrucă D-voastră deși nu ați venit oficial sunteți atât de mult apreciat în România, puteți fi crezut despre cele ce constatați prin vizita aceasta, despre mizeria și desnădejdea în care se sbat acești frați. Ei au fost despuiți de averea lor, urmăriți de moarte și asvârliți pe drumul pribegiei, pentru sin-

gurul motiv că au avut încăpăținarea de ași manifesta fațiș sentimentele lor românești.

„Aceste familii, dacă nu vor avea ajutorul și sprijinul necesar la timp cu siguranță vor pieri de foame“.

Una din familiile pe care le-am văzut se compunea dintr'o bătrână, soacra unei femei de vreo patruzeci de ani care avea patru copii și al cărui bărbat fusese omorât în ajunul plecării din sat. Durerea lor apărea ca un decor al unor suflete mari; iar copii ca niște îngeri veniți din cer să le mângâie.

Am văzut și un bătrân venit aci cu soția lui, cu ginere și nurori cărora li se luase două mii de oi, și totuși nu se vedea o lacrimă în ochii lor, grație credinței în dreptate, în puterea lui Dumnezeu și în sprijinul dela frații din regat.

Iată pentruce cred că, din cartea poștală precedentă în care am dat poezia lui Zicu A. Araia se poate vedea clar pe ce se reazimă optimismul meu privitor la viitorul acestui neam, și dece văd eu în macedo-români eroi depe front, sau eroi istorici ca Grozea, Tunsul, Iancu Jianu, Horia, Cloșca, Crișan și Tudor, nu briganzi, nici cetățeni gata să turbure ordinea publică prin cuțit.

Cartea poștală Nr. 63

În cele șapte zile cât am stat la Salonic n'am putut să văd și să vorbesc cu toți acei cari ar fi trebuit. Omește mi-a fost imposibil. Cele 10—12 ore zilnic date pentru acest scop întreceau cu mult puterile mele și posibilitățile de întâlnire.

Pe lângă alții pe care nu mi-i reamintesc acum, menționez că n'am avut timp să văd pe președintele comu-

nității macedo-române din Salonic, nici pe cel al comunității refugiaților dela Grebena.

N'am avut timp nici ca să mai vorbesc încă odată cu profesorii și conducătorii cari doreau să mă aibă între ei și numai pentru ei.

Tot așa n'am avut vreme să mai întâlnesc odată pe cei patru preoți români cari au asistat la parastasul făcut la cimitirul românesc pentru Foni Capsali înmormântat în 1915 și doctor Dan înmormântat în ajun. Nici pe energicul și simpaticul bănățean Dr. Blidariu nu l-am mai putut revedea a treia oară cum mi-ar fi plăcut să o fac.

Tuturor le-am trimis însă prin cunoștii de acolo caldele mele salutări și îmbrățișeri. Tuturor pe care i-am văzut în această plăcută și folositoare călătorie, le trimit salutările mele și pe această cale.

Bisericele din regiunile Macedoniei căzute sub stăpânire Sârbă și Bulgară sunt închise toate.

În regiunea Pindului sunt biserici macedo-române care funcționează pe baza obișnuinței câștigată din trecut, dar pe zi ce trece sunt anihilate și scad cum scade viteza oricărei mașini sau ființe când nu intervin forțe noi morale și materiale pentru întreținerea ei.

În cele mai multe regiuni din Grecia, grija de biserica românească slăbește continuu ca să nu zic dispare, atât din cauza politicei ascunse sau timide a statului grecesc față de revoluționari, cât și dintr'o oarecare lipsă de reacțiuni românești din afară și înlăuntru.

Această lipsă de reacțiune, în celelalte țări, adică în Bulgaria, Jugoslavia și Albania a ajuns astăzi — sau cel puțin așa apare — ca o lipsă totală de interes.

Se adaogă la aceste stări de lucruri și oarecare lipsă de solidaritate și unitate de lucru, fie că, macedo-românii de aci prea șoviniști sau prea bănuitori nu admit decât

ajutoare bănești din regat, dar fără trimiși speciali din regat care să colaboreze cu ei, fie că nici cei trimiși din afară n'au putut prinde încă formula necesară unui bun mers al școalelor și al bisericilor din Macedonia.

O soluție favorabilă, imediată și mai potrivită situației de astăzi pare că ar putea fi găsită mai ușor de marii capi supremi ai celor două biserici dela Atena și București, nu în opoziție cu guvernele respective, ci ca o înaltă inițiativă bisericească plecată dela interesul spiritual bisericesc cu tendința de a solidariza aceste două popoare pe care nici interesele culturale, nici cele religioase și nici cele economice nu le desparte.

Cum însă problema este în fond mult mai grea decât îmi apare mie ca laic, dau în cele ce urmează câteva informații din cele ce am văzut și auzit în aceste călătorii cu privire la situația bisericească din Grecia.

Preotul Ioan M. Cristea, titrat teolog, de origină din Vlașca, fost trei ani profesor la Institutul Român din Sofia și un an profesor la gimnaziul român din Ianina, a fost numit în toamna trecută ca preot paroh la Salonic și profesor la școalele de aci, dar el nu are însă nici biserică și nici nu ar putea sluji în mod legal neavând drepturi recunoscute în acest sens de către erarhia greacă.

Părintele Nifon Ianculescu, numit dela București lunile trecute ca preot paroh la Veria n'a fost primit de locuitorii respectivi de teama autorităților, deși ei simt nevoia de preot.

Iată de ce cred totuși că, soluția propusă pentru o înțelegere tacită între Înalți Prelați ai celor două biserici ar fi cea mai posibilă astăzi. S'ar adăoga la aceasta și sprijinirea binevoitoare a comandamentului german care poate ajuta această conlucrare chiar în interesul activi-

tății culturale și spirituale în viitor, indiferent de rezultatul războiului.

De aci în colo, eu ca un simplu laic pasionat pentru asemenea călătorii de studii nu mai am ce spune și ce propune.

Voi arăta însă după ce voi ajunge la Atena, într'o carte poștală, dacă și cum am fost primit în audiență la I. P. S. S. Mitropolitul ortodox al Atenei.

Cartea poștală Nr. 64

Înainte de plecare din casă pentru serviciu sau pentru vreo călătorie, orice soție spune soțului: ia examinează-te să nu fi uitat ceva.

De astă dată nefiind soția lângă mine, înainte de a începe să scriu impresiile de călătorie către Atena, m'am întrebat dacă n'am uitat câteceva despre Salonic. În adevăr am uitat multe. Încerc așa dar a scrie unele din ele.

Mă întreba doamna Papagheorghe ce aș dori să mănânc la masa la care a avut amabilitatea să mă invite. Ce credeți dumneavoastră doamnă. Eu mănânc de toate și din toate, am groază numai de mâncăruri multe și de masă cu prelungire. Aș mânca marule dacă ar fi un oțet curat.

— Oțet nu există aci și nici nu este gustos, când îl găsești. Aci oțetul este înlocuit cu zeamă de lămâie.

— Aveți dreptate doamnă! uitasem că sunt în țara lă-măilor, și că aci vinul nu se oțetește fiindcă se transformă în fel de fel de cognacuri sau băuturi dulci, amare, mirositoare și rășinoase ca să nu se oțetească niciodată.

A doua zi am aflat dela domnul girant de afaceri Arion, că Chateubriand în călătoriile sale din orient

a scris despre vinul și mierea grecească următoarele:
„Vinul dulce mirositor și rășinos nu l'am putut bea.
Cât despre renumita miere grecească era atât de dulce
și de mirositoare încât numai a miere nu seamănă“.

Cu o zi înainte de a merge la masa d-lui Papagheorghe am trecut prin piața din centrul orașului. O piață foarte bogată și variată, dar atât de scumpă încât te întrebi cine poate cumpăra.

Când am văzut stridii i-am spus d-lui Papagheorghe: iată ce vreau să mănânc la dumneata. De atunci până a doua zi când am fost la masă mi-a venit de 6—7 ori apă în gură gândindu-mă la stridii. Nu mâncasem din 1936 la Ostanda și Dunquerque.

Pe o sală într'un etaj stau trei familii cu câte 1—2 camere și anume d-na și d-l Papagheorghe, d-na și d-l profesor Haivas, și proprietarii.

Au toți o bucătărie comună și mănâncă fiecare în camera lor sau chiar pe sala care desparte camerile lor.

Iată unul din sacrificiile mari pe care le fac profesorii noștri din Macedonia pentru cauza românismului, și totuși sunt oameni care cred altfel despre cei de aci.

La o bucătărie comună trei doamne să lucreze în atâta armonie, este în adevăr ceva rar, sau chiar de necrezut.

Eu am văzut minunea cu ochii mei și cred. Masa a fost pregătită de d-na Papagheorghe și doamna Haivas, cu aceiași plăcere cum două surori mici își lucrează păpușile. La ora 1 eram la masă. Nici bucătărese care să afume mâncărurile sau să le uite nesărate, nici vreo fetiță de ajutor. Erau numai cele două conife care îndeplinesc toate aceste funcții și cari nu știu cum făceau și ce dregeau că, într'o oră ne-a pofțit la cafea după o masă copioasă la care eu și Papagheorghe cred că am

mâncat în plus cel puțin câte 15 stridii. N'am avut nimic.

Mă gândesc și astăzi când voi mai putea mânca stridii și când voi mai putea merge la Neapole, la Calais sau la Dunquerque ca să le mănânc în liniște chiar pe coasta mării, fără frică de bombardament.

A doua zi am luat masa la d-l vice-consul Buracu, care, fiind în Salonic de mulți ani a avut norocul să se găsească într'un apartament mai mare în care legea îl ocrotește.

Curățenia, ordinea, buna dispoziție și armonia între soț și soață, te face a crede că sunt în luna de miere și că cine știe câți servitori au.

D-l Buracu este un bun cunoscător al problemelor macedo-române și doamna Buracu o bună cunoscătoare a organizațiilor școlare, a moravurilor și a tendințelor educative din țară, așa că se completează de minune și nu greșesc în aprecieri.

Cunoaște bine Breaza, organizațiile Caselor Naționale și a celorlalte instituțiuni analoge.

În ziua următoare am mâncat pentru a doua oară la d-l Blidariu, unde doamna o gospodină de forță și de mult gust a servit de toate bunătățile bănățene și am discutat cu multă căldură de frumusețile din regiunea Oravița-Bozovici de unde sunt amândoi și unde au pe copilul cel mai mic la Mama Mare. Cel mare în cl. VII sau a VIII mi-a plăcut mult când l'am văzut. Este distins și promite. Era foarte ocupat cu școala, căci aci la Salonic, nefiind localuri suficiente fac rotație la cursuri.

Am discutat mult cu acești distinși soți, și le-am spus cât de rău îmi pare că nu pot vizita pe toți profesorii la ei acasă sau în anume întruniri mari de familie. Timpul fiind scurt nu am mai putut îndeplini această dorință

atât de necesară pentru ca să nu se pară că am făcut preferințe sau am fost în vreo situație de izolare.

Nu, nu dragii mei, am pus la cuvântarea mea și o repet aci că, nu mă interesează și nici n'am putere de a distinge cele 17 culori ale curcubeului. Mi-a fost drag curcubeul și pentru simbolul lui de vreme bună și pentru cele trei culori ale lui pe care le văd cu ochii mei, tot așa cum mi-e drag stindardul românesc cu cele trei culori ale lui, indiferent de sunt ele mai vechi sau mai noi, țesute în țară sau în străinătate, că este mai mic sau mai mare că este un fir mai bun sau mai puțin bun, etc.

Ca să nu devină această carte poștală prea lungă, mai scriu încă una.

Cartea poștală Nr. 65

Cuscrul meu C. Turnibuca dela București, mi-a dat o scrisoare către verii lui dela Salonic, proprietarii hotelului Mediteranean dela Salonic. Acest hotel fiind complet rechiziționat de comandamentul german, am fost cartiruit aci prin deosebita amabilitate a acestui comandament așa că, abia după câteva zile am putut vedea pe d-l Turnibuca. Un om simpatic. Vorbește câteva limbi. Corect și îngrijit în ținută. Unul dintre frați e mort.

În vila lui situată la câțiva kilometri de oraș se află cartierul armatei germane, fiind rechiziționată ca și altele din oraș. I s'a permis să locuiască într'un mic apartament dela legația franceză, care este tot proprietatea lui. Soția lui este germană dela Dresda. Are o fiică și un fiu. Toți bine ca prezentare și conversație. Am fost invitat la un ceai și am aflat aci că mai are alte proprietăți mari la Dresda și în alte părți. Este, în adevăr,

un macedonean bogat, dar, desigur, în multe ocaziuni dacă nu în toate, este considerat și se consideră grec, mai ales că vorbește greaca mai bine decât româna pe care începe să o uite.

Să nu ne ascundem după degete. Soarta aceasta, sub actualele tendințe șoviniste ale țărilor balcanice în care trăesc macedo-românii și sub actualele greutăți politice pentru a întreține aci bisericile și școalele românești — chiar prin reciprocitate — o vor avea câteva decenii toți românii de aci. Se cere în această situație o politică înțeleaptă a însănătoșirii pe loc a acestor pioni români nu a desrădăcinării lor de aci.

Sunt patru elemente sufletești care nu se șterg niciodată, cum nu s'au șters la evrei, și anume: limba, conștiința de rasă, tradiția și credința. Acestea nu se șterg nici la germani și aș putea zice chiar nici la italieni, când trăesc în alte țări și sub cetățenia acelor țări.

În viitor va fi mare și important rolul acelor cari se vor ocupa de aceste probleme la noi, privitoare la frații noștri de prin alte țări, nu ca să le cunoască teoretic, ci ca să organizeze păstrarea conștiinței românești, așa cum au organizat-o germanii care știu pe fiecare neam și fiecare familie germană, depe întregul glob, unde se găsește, de când se găsește acolo, câți copii au și ce fac acolo. Tot așa cunosc și comuniștii pe membrii lor depe tot globul.

Pentru întreținerea acestei conștiințe românești ar fi bună o asemenea metodă a germanilor? Cred chiar că ar fi bună și metoda cartotecilor comuniste, pe care o bănuiesc că există.

În aceiași zi am făcut o vizită la profesorul Nace, unde știam că voi întâlni și alte familii. Am sosit cam târziu. Totuși am întâlnit aci pe frații Soside. Unul dintre ei este sócrul d-lui Nace și cumnat cu regretatul dispărut.

doctorul Dan. Pe doamna Nace, o tânără foarte simpatică și bună soție, o cunoscusem cu o zi mai înainte și mi-a plăcut mult. Ii fac această mărturisire și aci în scris.

Celălalt frate Soside și doamna, deasemenea persoane distinse, vorbesc câteva limbi străine, în special franceza și 'au voiajat mult.

Mi-au vorbit cu multă dragoste de nepotul meu Manole Popescu fost câțiva ani la Salonic, despre care am auzit multe aprecieri bune cât am fost pe aci.

Iată, Manole dragă! că sunt și oameni buni pe lume, nu numai răi.

În vila d-lui Soside, instalată cam la 8—10 km. spre Sud-Est de Salonic, nu departe de vila d-lui Turnibuca locuște d-l general Rösl.

Aci, am fost invitat la masă, când mi s'a spus că vila și masa pe care mâncăm, au devenit istorice prin faptul că aci s'a semnat capitularea armatei grecești în 1942.

Dacă voi fi mai uitat ceva, voi avea grije să le intercalez în impresiunile ce voi scrie la Atena.

Cum eu nu am și nu am avut niciodată secretar, nu pot să notez în carnet fiecare impresie și în acelaș timp să întrețiu și conversațiile cu cei prezenți. Este și urit să tot scoți notesul pentru orice însemnare. Pari mai mult un maniac decât un observator. Memorie n'am avut niciodată și poate a fost mai bine. Cine știe ce papagal sau gramofon deveneam. Așa că scriu și eu ce-mi reamintesc, în prima zi sau cel mult până la 2—3 zile după ce s'a petrecut faptul.

De aci înainte totul se uită; iar eu când mă citesc mă mir singur când și cum am scris atâtea lucruri. Când încep a scrie în călătoriile mele, atunci prin excitațiunile

puternice din călătorie și prin succesiuni de idei îmi apar în minte atâtea și atâtea fapte pe care le credeam uitate.

Cartea poștală Nr. 66

Incurcat în diferența dintre moneda forte și drahma greacă, nu mai știam ce bacșiș să dau personalului dela hotel, la plecarea mea dela Salonic pentru Atena.

Mai cu informații, mai cu bunul simț, am ajuns în fine, la hotărîrea să le dau între 300.000—500.000 drahme, după gradul și serviciul lor.

Cum erau zece persoane, am plătit în total 3.600.000 drahme. Este enorm ca cifră, dar, în realitate, cu aceste trei milioane șase sute drahme nu poți cumpăra în Grecia decât două ocale de untdelemn (ocaua veche cum se cântărește aci).

Untdelemnul fiind foarte scump în Grecia a ajuns pentru popor bază de valuta a drahmei. Dar ca să cunoașteți raportul cu leul nostru să facem puțin socoteală. Pentru leul nostru se plătește 1000 drahme, înseamnă că ar fi 3200 lei, sau în franci elvețieni socotiți la bursa neagră a 300 lei revine circa 11 franci elvețieni.

Dacă este așa atunci în Grecia putem trăi bine cu lei românești.

— Nu dragul meu! Mori de foame fiindcă nu-i cumpără nimeni. Eu le-am socotit valoarea în bursa de aci numai ca să înțelegeți mai bine raporturile de valută, nu ca să faceți bursă.

Dealtfel dacă m'ați lua pe mine mentorul dumneavoastră în materie de bursă ați pierde sigur.

La aerodrom se merge numai cu automobilul aerodromului nefiind permisă intrarea în aerodrom a auto-

mobilelor particulare. Totuș, d-l locotenent Strützel s'a oferit să mă conducă cu automobilul german. La ora 13,30 când am sosit la aerodrom ni s'a comunicat că avionul nu sosește înainte de ora 16. Abia după multe stăruințe a acceptat d-l locotenent Strützel să se înapoieze în oraș, rămânând cu mine la aerodrom numai d-l profesor Haivas.

La ora 17 avionul și-a luat sborul către Atena. Sburând mai mult peste mare decât peste munți, ni s'a dat la plecare câte o centură de salvare pentru cazul prăbușirii avionului în mare. Olimpul cu înălțimea lui de peste 2800 m. rămâne la Vest de sborul nostru peste Mare cu circa 100 km. Sborul fiind aproape în linie dreaptă între Salonic-Atena, am mai trecut în ultima treime de sbor peste munți și golfuri, dar în general nu cred să fi trecut de 2300 m. înălțime de sbor.

Cerul nu tocmai senin dar se vedea destul de bine terenul, satele, șoselele și râurile — destul de puține —, așa că am putut să-mi dau seama bine de topografia, pădurile, culturile și munții stâncoși ai Greciei.

La ora 18 aterisam pe aeroportul Atena. O ploae mărunță și oarecum rece a făcut să nu simt toată bucuria sosirii pe acest aeroport care se găsește la circa 20 km. de oraș.

La coborârea din avion, d-l Arion însărcinatul de afaceri al Legației a avut amabilitatea să mă aștepte la aeroport însoțit de d-l vice-consul Ciorapciu pe care îl cunoscusem câteva zile mai înainte la Sofia.

— Bine ați venit domnule general. Sunteți mulțumit de călătorie?

— Mulțumesc domnule Arion. Sunt fericit că am cinstea să vă cunosc, mai ales că am auzit mult bine despre dumneavoastră pe unde am umblat prin alte țări. Vă mărturisesc însă că pe cât sunt de fericit că

vă cunosc, pe atât îmi pare de rău că v'ați deranjat să veniți la aeroport.

Era datoria mea să vă cunosc, să vă văd și să vă prezint omagiul meu, ca un călător care se bucură de multă considerațiune printre reprezentanții noștri oficiali de prin toate părțile pe unde călătorește.

La ora 19,30 eram instalat la hotelul Grand Bretagne, unde fiind obosit mi-am luat seara bună dela d-l Arion și d-l Ciorapciu, după ce le-am mulțumit călduros de amabilitatea ce mi-au arătat. Am stabilit că a doua zi la ora 11 voi fi la Legațiune.

— Nu domnule general, insistă d-l Ciorapciu, viu eu să vă iau dela hotel și voi fi mulțumit să vă pot însoți oriunde veți crede necesar în zilele ce veți sta aci.

— Mulțumesc călduros. Te aștept.

Cum nu luasem decât cafeaua de dimineață la Salonic, am tăbărât pe valiza mea cu alimente care mi-a prins bine de multe ori în aceste călătorii.

— Să nu pleci mamă la drum — zicea baba Maria dela Breaza — fără mâncare și fără palton că, oamenii nu mor de căldură, ei mor mai mult de frig și de foame. De sete nu mor oamenii dar mai bine este să aibă la drum și ceva de băut.

Am ascultat pe baba Maria și mi-a prins bine sfatul ei, toată viața mea, deaceea îi pomenesc numele și aci la Atena.

Dragii mei tineri! De voi depinde viitorul neamului, dar de nu veți lua seama la înțelepciunea bătrânilor și nu veți lucra mână în mână cu cei mai în vârstă decât voi, nu va fi tocmai bine nici de voi nici de neamul nostru.

Era ora 20,30 am simțit nevoie să mă culec, dar înainte am vrut să mă spăl pe mâini. Intru în bae și văd apa în cuvetă. In mod automat am dat drumul la acea apă

și am deschis robinetul să vină apa proaspătă, dar apa n'a venit. Incerc la bae, acelaș lucru, apa nu vine.

S'au înfundat robinetele, spui eu femeii de serviciu.

Nu s'au înfundat robinetele, dar Atena neavând apă suficientă se dă drumul la apă numai câte o oră dimineața și seara, deaceea vă lăsasem cuveta cu apă.

— Dar la aceste ore aveți și apă caldă la robinet?

— Nu avem apă caldă decât de două ori pe lună.

Vă aduc eu însă la cerere câte o cană cu apă caldă.

— Fii bună și dați-mi un pahar cu apă de băut.

— Aveți în sticla aceasta și vă rog să n'o risipiți, căci nici apă de băut nu avem întotdeauna rezervă.

Iată un caz pe care nu l'am mai întâlnit în toate călătoriile mele.

De altfel, războiul ca și boalele, se agravează spre sfârșitul fatal, fie că pacientul moare, fie că scapă, ca prin urechile acului, grație măsurilor drastice luate în ultimul moment.

În momentul când scriu aceste rânduri nu mă gândesc la Atena sau la Grecia ocupată ci la țările aflate în război pe teritoriul cărora se joacă ultima carte a morții sau a isbândeii, dacă victoria sau înțelepciunea nu va sosi înainte de acest sfârșit fatal.

Cartea poștală Nr. 67

— Cum ați dormit domnule general, mă întreabă d-l Ciorapciu, care a venit cronometric la ora 11 la hotel.

— Am dormit bine, dar mi-a fost cam frig deși am pus demi-paltonul peste cuvertură.

— Așa este la Atena, câteodată rece și altădată cald. Sunt însă la Atena cel puțin trei sute de zile senine și frumoase pe an, așa că nu comtează cele mai posomo-

rite. Dar frigul apare de multe ori și în zilele bune așa că pardesiul de mână este necesar aci în țara portocalelor, mai mult decât în țările reci.

— Așa este și istoria Greciei. Când timpuri aspre când timpuri bune. Dar a fost și va rămâne în istoria ei faptul că n'a fost niciodată pe toată suprafața ei geografică, numai răul, sau numai binele.

— Aveți dreptate domnule general, este țară clasică în istoria căreia se vede, ca într'o oglindă, valoarea permanențelor vieții, față de ceea ce este trecător în viață.

— De eri de când am sburat pe deasupra Greciei și până în acest moment când vorbesc cu dumneata, m'au urmărit mai mult gânduri și sinteze istorice despre Grecia, decât prezentul de care trebuie să profit în cele opt zile cât voi sta aci. Văd însă că și dumneata înclini către sinteze și interpretări istorice. Nu cumva cădem într'o predispoziție sufletească provocată de însăși mediul acesta de joc de lumini și umbre din Grecia, pe dată ce venim aci.

— Cred că aceasta este explicația.

Iată dar cu ce s'au început primele mele impresii din prima zi a venirii mele în Atena.

La ora 11,30 eram la Legațiune, unde, d-l Arion, m'a întâmpinat cu aceiași dragoste, ca la aeroport, și mi-a spus că va fi fericit dacă mă voi simți la Atena ca între ai mei dela București. Ba, m'a rugat chiar să nu-i zic dumneavoastră, că prea distanțează, ci să-i zic „dumneata” sau „tu” care apropie sufletele înțelegătoare în ale vieții.

Și tot așa, din vorbă în vorbă, am băgat de seamă că și domnia-sa luptă cu sine însuși, ca să nu-l predispuie Atena la gânduri, în dauna realităților vieții.

Astfel am adus-o — cum zice românul din condei — ca să mă justifice pe mine și să-l înlesnesc pe domnia-sa

să dea drumul la gânduri, mai ales că, prea trăim de câțva timp sub gândirile dictate, ca femeile cinstite de altădată puse de soții lor sub centura de castitate.

— Cât am putut vedea din plimbarea de până aci, Atena este foarte frumoasă, destul de curată, cu multe mărfuri la vitrine și pe strade, cu mare mișcare de tramvae, taxiuri, căruțe, pietoni și vâxuitori de ghete, chiar cu o bună dispoziție sufletească, deși este o țară ocupată, dispoziție pe care n'am văzut-o mai pronunțată în Turcia, care este o țară neutră.

— Da aveți dreptate, dar această dispoziție s'ar putea explica și prin faptul că Atena și Grecia toată a trecut în 1942 prin cea mai îngrozitoare foamete, așa că astăzi face impresia vindecatului de friguri care bea cu plăcere paharul de apă bună și se simte mai bine la soare și la aer.

Nu vă închipuiți domnule general, ce este și cum se manifestă spectrul foamei. L'am văzut, l'am simțit eu însumi cu familia mea, cu membrii legației, cu prietenii noștri, și s'a întipărit așa de adânc în mine, încât nu pot vorbi de el, fără să nu am lacrimi în ochi și teamă de astfel de nenorociri.

Parcă văd și acum înaintea ochilor pe mama cu copilul ei, aiuriți și nemâncați pe pietrele din parcul de peste drum, slabă, cu ochii fixi către neant, stând la îndoială dacă ea trebuie să mănânce din cartoful găsit sau copilul ei. Căzuți într'o stare de inconștiență, se gândea poate că ea trebuie să trăiască ca să scape pe mama ei, pe sora și pe copiii rămași acasă, chiar dacă va muri cel de lângă ea, care începuse a se diforma având fața galbenă, ochii fixi, picioarele și mâinele uscate și umflăte la încheieturi.

Mergeam pe stradă și dădeam și eu ce puteam la sutele de cerșetori înșirați pe stradă, mergând adesea

în haite de lupi. Nu mai aveau putere să cerșească, ci numai să privească către cei care treceau pe lângă ei.

Când am putut să mergem într'o zi către periferie ca să găsim ceva verdețuri, ne-am oprit la un local sărăcăcios să mâncăm ceva din cele ce putusem lua cu noi. La distanță de 10—15 metri se oprea câte o femeie, câte un sărac sau chiar copii care făceau impresia că nu ne văd și nici că cer ceva, era un instinct care le spunea să se oprească aci, în speranța că poate să găsească ceva, să li se aducă ceva, iar de nu se împlinea această speranță, porneau înainte fără să crâcnească și fără să ocărăască, căci ei nu cereau oamenilor nimic, ci vieții. Aș compara această situație cu aceea a pescarului care nu cere peștilor pește, ci se oprește instinctiv pe mare ici colea ca să arunce plasa, că doar, doar să vină pești în ea din mare.

Este greu să rețin și să scriu tot ce mi-a spus d-l Arion despre spectrul foamei în Grecia, mai ales că, el însăși era năpădit de lacrimi când istorisea.

Rețin însă câteva cazuri:

Când au primit un pachet dela București cu diferite alimente, l'a desfăcut în casă cu doamna și cei doi copii. Nu aveau putere să se atingă de ele, iar când au gustat ceva, deodată le-a apărut la toți grija să le ducă la cămară pentru alte zile.

Mă gândesc la instinctul câinilor care după ce mănâncă o bucațică din ceeace li se dă, îngroapă restul ca să-l aibă pentru zile mai grele de foame. Ce înțelepciune instinctivă?

Altă dată o prietenă le-a adus un ou. După ce l'au fiert au dat o parte la un copil, altă parte celui alt copil; iar doamna și domnul au rămas să ia cu lingurița ceeace mai rămăsesse pe coaje. De altfel nici unul dintre ei n'ar fi mâncat oul dacă nu se împărțeau toți din el.

Altă prietenă le-a propus să meargă cu mama ei în Peloponez la niște țărani, fini ai ei ca să caute ceva alimente. N'au găsit decât un sac de stafide pe care l'a adus în automobil. Mi-a spus că lua din ceas în ceas câte o lingură după care bea 2—3 pahare de apă.

Având într'o zi o bucățică de slănină din țară a oferit câteva bucățele și unei doamne care venise să-i vadă. O știa cât suferea de foame această doamnă. Când a văzut slăcina a avut mai întâi o exclamație de mirare, câțiva a-a-a și a rămas așa înțepenită câteva clipe. A luat încă o bucățică după aceste clipe, la invitația și reinvitația gazdelor, apoi a rămas tot într'o stare de privire ca o lunatecă. După alte câteva clipe s'a recules și a întrebat dacă mai poate lua o bucățică.

Cartea poștală Nr. 68

Se făcuse ora 12,30, adică trecuse pe nesimțite o oră și jumătate de calde povestiri și schimburi de impresii între mine și d-l Arion pe care-l cunoscusem pentru prima oară și pe care totuși mi se părea că îl cunosc de mult timp. Să nu fie aci adevărul că fiecare suntem o parte a totului. Dece nu putem vedea această legătură de finalitate între parte și tot în orice clipă a vieții?! Este aci, cred imperfecțiunea simțurilor noastre, nu greșeala creatorului. El nu ne-a lăsat îmbrăcați, nici boğați, nici săraci, ci după ce ne-a creat ne-a trimis în lume ca să umblăm pe unde om vrea, cum om vrea și să vorbim ce om vrea ca să-l facem cunoscut pe El, ca fii ai Lui și ca frați întru Domnul. Noi însă văzându-ne liberi am căzut în greșeală să ne credem mai tari decât creatorul nostru, și să ne despărțim prin formele exterioare trecătoare în loc de a ne uni ca forțe sufletești

întru Domnul, singurul adevăr care aparține permanențului divin.

Dar despre aceste chestiuni vom mai vorbi altă dată, întru cât ele es din cadrul unor simple impresiuni de călătorie în plin război.

Să facem acum cunoștință cu personalul Legației, invitație ce mi-a făcut d-l Arion, pe lângă dorința pe care o aveam eu, mai ales că, prieteni din țară, dela Istambul și dela Ankara mă recomandase domniei-sale ca om bun, alții au zis chiar băiat bun. Nici unul însă n'a zis un bătrân înțelept, probabil că au înțeles aceasta tot prin băiat bun, om bun, sau chiar om de nădejde.

Nu cunoșteam pe domnișoara Tolmide și nici pe domnișoara Hârsu. Cea dintâi o tânără funcționară mai veche aci, cu o mare zestre de prestigiu moral și profesional. Cea de-a doua o fetiță dulce care graseiază, fiică a prietenului meu Hârsu, nepoata cunoscutului și mult regretatei scriitoare Lia Hârsu.

Pe d-l Ghica, consul general, macedonean de aceeași linie și rasă ca d-l Bibescu dela Istambul sau d-l Zerva dela Ankara, nu-mi aduceam aminte dacă l-am cunoscut vreodată, dar când l-am întâlnit aci a reapărut în mintea mea figura unui om simpatic și distins, pe care desigur am mai întâlnit-o undeva în viața mea.

Pe d-l Abeleanu și pe d-l Papa Hagi de asemeni nu-i cunoșteam, dar acelaș fenomen s'a întâmplat: să mi se pară că-i cunosc de mult. Desigur este în mine un pic de sânge macedonean, cine știe de câte secole, că prea mă găsesc între ei ca între frați.

Cât despre d-l Ciorapciu, pe care îl cunoașteți și dumneavoastră din cele câteva rânduri scrise despre el mai înainte, noi ca regășeni — ca să întrebuițez po-recla ardelenilor în care eu găsesc un titlu de cinste, și ca foști luptători pe front la cele două capete ale sfer-

tului de veac scurs dela 1916 la 1918,— în fine, el ca un tânăr în care m'am văzut pe mine în tinerețe, voi mai scrie ceva mai ales că, astăzi Duminecă iau dejunul la el. Adaog că este burlac și că, prin aceasta, seamănă mult cu tinerețea mea. Eu ca sublocotenent, la Ploești, aveam o gospodărie frumoasă într'un apartament la etaj. Imi amintesc că-mi eșise nume că cresc și un porc la etaj, nu ca o critică, ci ca o laudă privitoare la calitățile mele gospodărești.

Pe d-l Caratasiu nu-l cunoscusem, dar el fiind tot macedonean simpatic și plăcut, m'a făcut să-l stimez din primele ore ale cunoștinței noastre.

Tot așa s'a întâmplat și cu d-l Ciulli, un macedonean simpatic și bine apreciat în corpul său, de care m'am simțit legat dela prima vedere.

Și acum fiind ora 13,30 mergeam la masă cu prietenul meu Cuza Hota consilier de presă și alți câțiva tineri dela Legație. Mulți dintre cetitori veți fi cunoscând pe acest macedonean din Samarina plin de draci, de spirit și de curaj. Dacă nu cunoașteți calitățile lui de inițiativă și răspundere, să vi le spun eu: le-ași numi calități îngerești dacă el n'ar avea o altă calitate în plus, aceea de luptător, care nu este calitate îngerească. Cât despre om simpatic și frumos s'a subînțeles deja din comparația îngerească.

Despre el voi mai vorbi chiar cu riscul că, fiind consilier de presă, s'ar putea spune că vreau să mă pun bine cu el ca să-mi fac reclamă. Bănueala aceasta mi s'ar pune pe nedrept în spinare întru cât eu nu sunt astăzi solicitator de situații, ceea ce — în adevăr — nu se poate obține fără presă și fără reclamă. Eu sunt pentru cei maturi și bătrâni un frate bun și pentru cei tineri un părinte bun care umblă cu ei și printre ei

ca să-i îndemne a face fapte noi și bune, din ceeace a fost, este și va fi totdeauna o dorință veche: „omenie“ și „pacea între oameni“.

Cartea poștală Nr. 69

Eram la o masă invitat de d-l Cuza Hota, la restaurantul Henias Melatron cu d-l Caratasiu, d-l Ciorapciu, Ghica și Abeleanu. Nu mai spun despre bunătățile ce am mâncat, ca în timpuri bune, dar afirm că au fost depășite prin valoarea sentimentelor și ideilor schimbate cu această ocazie. Am momente în viața mea când păcătuiesc socotind pe Hristos că a fost și un mare mănuiitor al realităților. El a înțeles și a aplicat massa la un loc și continuu cu apostolii lui; iar din când în când lua masa împreună cu poporul, tocmai atunci când Faraonii credeau — cum cred și mulți regi astăzi — că fastul și depărtarea de popor le dă aureola necesară pentru conducere și stăpânire. Cazul pare să fi fost odată și în Grecia.

Deaceea am propovăduit ca profesor de pedagogie și educație, cum propovăduiesc și astăzi: cât mai strâns contact cu societatea, căci altfel virtușii nu vor conduce niciodată oricât de numeroși vor fi.

Eșind dela masă d-l Cuza Hota mă întreabă:

— Ce ați zice dacă am face o plimbare spre Akropole.

— Aș zice că sunt un om norocos, să văd Akropole din prima zi a sosirei mele la Atena.

În mai puțin de 15 minute eram sus pe ultima terasă dela care se urcă numai cu piciorul pe Akropole. După ce trecusem pe la Palatul Regal înainte de a sosi aci, Monumentul Eroului necunoscut, parcul palatului, piața republicii peste mult căutatul râu al Atenei (de zece

ori mai mic decât Dâmbovița noastră), pe lângă stadionul cel mare în marmoră, pe lângă Odeonul Herode și teatrul lui Dionisos, ambele aflate pe poalele Akropolei, priveam de aci către ele și către toată panorama Atenei.

A rămas ca în altă zi să ne urcăm pe Akropole ca să vedem Pantheonul, Propideele și altele pe acest platou.

Ori câte stăruințe s'ar fi pus să merg pe platou aș fi refuzat. Se vedea de aci atât de bine ce este Akropole, cum ajută această înălțime ca să înțelegi ce este Atena și cum amândouă, sunt valori care nu pot trăi despărțite fiindcă se întregesc una pe alta, încât uimit de aceste neașteptate stări de contemplație în care m'am găsit, nu știam dacă în loc să văd arhitectura auziam versuri, dacă auziam cum cântă firea, sau dacă, în adevăr, mă găsiam pe Akropole de unde vedeam pe Dumnezeu și omenirea, odată cu frumusețile Atenei.

Am trecut prin câteva clipe de extaz și poate aș mai fi trecut încă dacă nu m'ar fi deșteptat din vis d-l Cuza Hota cu întrebarea:

— Vă place domnule general?

— Imi place ca un vis frumos, ca o muzică, ca un vers și mă întreb cum cred unii autori că, Grecia este în declin și că viitorul ei s'a oprit aci.

Care țară vecină își poate permite să se măsoare cu grandioasa artă greacă, și care țară din lume îi poate opune o istorie mai măreață, o cultură mai adâncă și o înțelegere mai clară a muzicalității firii, deci a demnității, decât Grecia și Atena.

Acum înțeleg eu bine cuvintele spuse de un mare gânditor francez când s'a urcat pe Akropole:

„Grecia a spus tot. Noi nu mai avem de spus nimic decât să urmăm pe această înălțime“. Dar nici astăzi

nu-mi ese din minte lumina căzută din cer asupra Atenei ca cercul de lumină din jurul capetelor sfinților.

Imi spunea doamna Arion că, o prietenă a domniei-sale din România, îi mărturisise acum vreo zece ani, când s'a urcat pe Akropole a îngenunchiat ca în fața unui altar, că domnia-sa prinsese de atunci un fel de necaz față de slăbiciunea prietenei sale și că, venea aci cu o prejudecată nefavorabilă Akropolei și Atenei. Când a ajuns însă pe Akropole, nu a îngenunchiat ca prietena domniei-sale, dar de atunci nu mai uită stările de emoție pe care le-a avut și nu crede să mai aibă astfel de emoții în viața domniei-sale.

Realistilor de astăzi și tuturor acelora care spun că nu au nimic de învățat din istoria omenirii, sau care trăesc numai în istoria șovinistă a neamului și a ființei lor proprii, le dau însă și consolarea, Rabindranath Tagore, care când s'a urcat pe Akropole ar fi spus „să mergem. Nu înțeleg nimic“.

Ce aport a adus lumii acest mare trecător prin viață, față de luminile permanente lăsate de gândirea, arta și filosofia greacă a omenirii și vieței?

Nu știu cât este de adevărat, dar am înregistrat aceasta, ca să prezint și ființa care nu trece prin materii când se urcă pe Akropole. După sosirea mea la București, cetind unui prieten aceste rânduri, el a adăugat: să știi că Rabindranath Tagore când s'a dus a doua oară la Atena, a revenit asupra primelor lui impresii. Inregistrez și aceasta, spre știința cetitorilor.

Cartea poștală Nr. 70

Fiindcă rămăsesem în urmă cu impresiile din Salonic, mi-am propus să nu ies din hotel înainte de 11 ziua,

ca să scriu cel puțin trei ore zilnic, până voi pune impresiile la curent. Am scris în ziua a doua și a treia pe cele rămase în urmă, așa că abia Duminecă, a patra zi am putut începe să scriu despre Atena. Sunt acum orele 19 și scriu de când m'am înapoiat la Hotel dela un ceai. Am ajuns la cărtea poștală 72 adică la coborîrea depe Akropole. Nu sunt mulțumit de mine. Trebuie să ajung până mâine ora 11 la curent cu ziua a patra adică Duminecă 19 Martie, zi foarte încărcată de impresiuni importante.

Încă din prima zi am fost invitat pentru a doua zi la dejun la d-l Radu Arion, însărcinatul de afaceri al legației. Am avut astfel onoarea să cunosc pe doamna Arion, soață și mamă admirabilă, de o naturalețe care dezarmează pe orice diplomat și pe orice mofturos, sau închipuit. Nu s'a lăsat până nu a găsit un belciug mic pe care l-a pus ca o îndemănare de maestru la lanțul de chei, de care a prins un briceag mic și frumos, cadou dela soț.

Casa ca un buchet de frumoasă și ca un giuvaer format din alese obiecte de artă. Se vede că are casa o stăpână căreia nu-i scapă nimic din vedere. Era după trei zile de boală, din cauza unei grave intoxicații provenită dintr'o mâncare ce nu suferea ape alcaline.

Deși în prima zi de convalescență era dispusă și ar fi mâncat chiar, cu toate repetatele rugăminți ale soțului și dacă frica de boală și amintirea durerilor suferite n'ar fi reținut-o.

Iartă-mă doamnă că mi-am permis să vă fac această schiță, dar am voit să arăt prin aceasta, admirația ce am eu pentru naturalețe și cultul meu pentru soațele și mamele bune. Poate n'aș fi reținut dacă nu mi-ar fi întărit aceste prime impresii, momentul când, după

masă, au venit la salonaș cei doi fii ai dumneavoastră ca două.... frumoși de grași, și veseli.

Auzisem dela dumneavoastră că cel mare i s'a spus că sunteți bolnavă și când a auzit cum vă văitați, a îngenunchiat în odaia lui, înaintea icoanei, rugându-se cu lacrimi în ochi să ajute Dumnezeu să nu moară Mama lor.

Eu nu mă pot stăpâni ca să nu scriu astfel de momente în care am văzut ce creștere dați copiilor dumneavoastră și pe care vreau să o relievez pentru aceia cari cred că doamnele din clasele sus puse lasă educația pe seama guvernantelor.

Am protestat și voi protesta toată viața mea contra acelor care bârfesc clasele de sus fără să știe cât este de mare rolul lor social și național.

Iubite domnule Arion, eu cunosc câteva familii din care vă trageți. Am fost ofițer tânăr când am avut norocul să fiu inspectat și apreciat de generalul Eraclie Arion, am cunoscut pe generalul Brown Arion, pe maiorul Aurel Arion, am admirat întotdeauna pe Virgil Costică Arion, desigur voi fi cunoscut și pe tatăl dumneavoastră, dar atât cât i-am cunoscut în general pe toți și cât constat acum în sentimentele și ideile duminale, lipsite de morga de clasă, și funcție, mi-a fost deajuns să fac mărturisirea credinței mele despre clasele ridicate din generație în generație prin sânge, prin muncă și prin cultură. Cine crede altfel este dușman, conștient sau inconștient al echilibrului nostru social, este un fiu vitreg al neamului, este un om oarecare, nu un om de nădejde al acestui neam.

Iată pentruce, domnule Arion, simțindu-mă bine lângă dumneata, mi-am deschis sufletul, pe care nu știu de ce nu-l pot deschide întotdeauna față de morgoșii și plinii

de ei, cum nu știe nici floarea de ce se închide când vine un vânt rece sau pună mâna cineva pe ea.

Îți făcui aceste mărturisiri ca să deduci cât de bine m-am simțit în casă la dumneata ca și între colaboratorii dumitale dela legăție, și de ce mulțumesc sincer dumitale și doamnei pentru această primire de care nu protocolul spune ce avem de făcut și de vorbit, ci naturaleta ne duce la un protocol al bunului simț și la discuțiuni folositoare.

Cartea poștală Nr. 71

Să facem acum o plimbare prin Atena până la ora 5 când vrei să fiți la hotel, spuse domnul Arion.

Fiindcă ați văzut Akropole — pe care va trebui să-l mai vedeți încă odată sau de două ori la diferite ore când cerul este senin, — mergem acum să vedeți alte câteva puncte importante. Ne oprim puțin la poarta lui Adrian, pe platoul dela poalele Akropolei, unde sunt mai multe arhitecturi, în special coloane, urme ale artei Doriene, Ioniene și Miceene în care mai toți întrebuițau coloanele dar schimbau complet capitelele coloanelor, numărul și dispoziția lor în jurul clădirilor sau la portice cum veți vedea la propileele dela Akropole.

Aci la poarta lui Adrian sunt îngropate multe asemenea urme. Desigur după acest război, Grecia va face săpăturile și exproprierea necesare pentru ca cele circa 15 hectare dintre oraș și Akropole să rămână libere de clădiri moderne și să ofere aci o oglindă a trecutului pe care nu va putea să o ofere nici o capitală din lume.

Mă gândesc că la Ankara și la Roma am văzut porțile lui Adrian cum le văd și aci la Atena și îmi apare în minte mai mult istoria lumii și popoarelor conduse de oameni, nu de Dumnezeu.

În prezent, adică după circa 2000 de ani, iar a apărut istoria și popoarele conduse de câte un om sau întăritate de câte un popor. Pare că, de astădată va interveni viața pe deasupra tuturor aducându-le aminte de Dumnezeu prin întrebarea: „Quo Vadis“.

Desigur ne găsim în fața unui proces redeschis în fața lumii care va decide dacă omul este mai tare decât viața, și dacă viața are vreo legătură cu Dumnezeu „făcătorul cerului și al pământului, al tuturor văzutelelor și nevăzutelelor“.

De aci am plecat spre Theseos, alt templu rămas în stare mai bună decât cele de pe Akropole, destul de armonios construit, dar în nici un caz ca templele de pe Akropole. Aci sunt săpături în curs pe o întindere de peste un km. pătrat, oprite însă din cauza războiului.

Între Akropole și Theseos s'a infiltrat case izolate și suburbii comerciale așa cum bisericile noastre din București fuseseră înghesuite de clădirile și stradele comerciale. Aci vezi și auzi în același timp și întrebarea și răspunsul, la întrebarea dacă supremația se cuvine trecutului contemplativ, ori prezentului realist. De câte ori a avut supremația cel din urmă de atâtea ori s'a rătăcit în haosul material. Acum se caută iarăși răspunsul în trecutul idealist rezemat pe credință, știință, justiție, dreptate și morală.

Am plecat de aci către Mare, la Est de Pireu, în regiunea Phalero. Construcții noi, rivieră frumoasă și lungă de câțiva kilometri.

Aleele de leandri și alți arbuștri parcă spun: ertați-ne că nu vă putem primi cum am făcut altădată și cum

am vrea și astăzi. Vedeți și dumneavoastră cum ne-au înconjurat sârmele ghimpate, baricadele și alte lucrări pentru mitraliere, tunuri și mașini de coastă. Dar nu face nimic, va trece și asta. Vă primim de astădată cum putem și vă rugăm să mai veniți după război ca să vedeți cât este de frumos la noi și să constatați la fața locului că, cele mai mari întăriri de război, cad ca cel mai voinic om, când o înțepătură sau o mică tăietură în cine știe ce punct al corpului otrăvește tot corpul și omoară uriașa ființă de eri.

Când îmi istorisea d-l Arion despre plimbările de aci, despre plaja de soare, și despre unele călduri tropicale de aci temperate oarecum de brizele de mare, mă gândiam la vorba românului: ce și face omul singur nici dracu nu-i desface. Rămâne numai să vedem cum se vor desface cei ce și-au făcut-o singuri. După cât se pare pe aci asta nu va întârzia mult, căci presiunea și rezistența părților aflate în război pare pe sfârșite; iar popoarele au început să se gândească cum să iasă din încurcătura acestui război pe calea înțelepciunii, nu numai a eroismului care nu mai are ce să spere dela sufletul omorât și dela materia distrusă.

Cartea poștală Nr. 72

— Domnule general — îmi spune domnul consilier general Ghica, — astăzi sunteți invitatul meu, să nu uitați, vor fi la masă și camarazii pe care îi cunoașteți dela legăție.

— Cum să uit?

De aseară mă pregătesc pentru această masă. N'am luat nimic de dimineață ca să-mi fie foame și să mă-nânc mult la dejun. Eu țin mult la cinele acestea de

taină. Aș putea spune chiar că fără ele viața ar fi rece ca ghița.

La ora 1,30 eram la restaurantul Costi, înainte de intrare ne întâmpină un om distins ca ținută și ne spune în franțuzește: bun venit.

— Domnul este patronul restaurantului, spune unul dintre comesei. Sunt doi frați de origine franceză, au venit aci dela Smirna, ca supuși greci, când s'a făcut schimbul de populație.

Au restaurantul cel mai renumit ca mâncăruri și serviciu.

— Foarte încântat domnule, îi spun eu, îmi faci impresia și de un om de viață, chiar puțin crai pare să fii. Desigur că ai rămas sufletește tot francez, deși ești cetățean grec.

— L'ați ghicit domnule general.

În adevăr serviciul și mâncărurile au fost în afară de orice critică.

La masă fără nici o introducere, am deschis vorba despre viitorul Macedoniei și al macedo-românilor, cu următoarele cuvinte:

Profit că sunteți aci toți macedoneni și vreau să știu dela dumneavoastră că sunteți printre cei 50% care susțin că macedo-românii trebuie să fie repatriați în țară cu cățel și purcel, sau printre ceilalți care cred că repatrierea în întregime ar fi o greșală politică pentru prezent, o lipsă de prevedere politică pentru viitor și imposibilitate pentru sufletul macedo-românilor de aci, în fine, ar fi greșeală care nu s'ar mai putea repara în viitor.

— Noi suntem printre aceștia din urmă, au răspuns toți în cor.

— Și eu sunt de aceeași părere.

— Da! domnule general! cultivând aci conștiințele românești și înlesnind numai selecțiunea neutrală și individuală a acelor pe care îi cheamă predispozițiile sufletești și interesele materiale ca să vie în țară, este după noi cea mai înțeleaptă politică românească.

— Să dea Dumnezeu să fie așa. Va fi nebănuțit de bine, chiar dacă vor cădea încă multe victime din cauza nebuniei șoviniste a țărilor sub domnia cărora se găesc astăzi macedo-românii.

— Pare că în Grecia nu ar fi atât șovinism.

— Am și eu impresiunea aceasta, mai ales că, interesele naționale și politice ale Greciei sunt aproape identice cu ale României în Peninsula Balcanică. Cred însă că, în starea de astăzi când guvernul grec nu stăpânește efectiv Grecia, când poporul oscilează între comunism, naționalism, filo-germanism și filo-englezism și când fiecare dintre aceștia au haiducii lor prin munți și păduri care seucid între ei, iar macedo-românii suferă depe urma acestora, numai biserica sprijinită pe marele prestigiu și popularitate de care se bucură I. P. S. S. Mitropolitul Damaschinov ar putea unge rănilor celor urgisiți, printr'o intervenire bisericească în sensul că cele două biserici să țină strânși la un loc pe poporul grec și pe macedo-români ca frați ortodoksi ai grecilor.

Așa au trecut trei ore pe nesimțite la această cină de taină dela Costi. Am plecat de aci spre Pireu pe acelaș bulevard larg și modern din centru Atenei până la coasta mării de unde eri am luat-o cu d-l Arion spre Falero.

De când am plecat dela Costi, d-l Cuza Hota a spus că mergem la Pireu să luăm cafeaua pe terasa unui modest restaurant, având grije să aducă domnia-sa de acasă, cafeaua și cognacul. Cafeaua englezească și cognacul grecesc două lucruri rare și scumpe astăzi în

Grecia, dar atât de înfrățite încât nu le poți presupune una fără alta.

În poarta restaurantului un copil de 5—6 ani, oacheș, cu capul mare, cu mâinile și picioarele slabe, cu fața ca de gălbenare, cu privirea indiferentă față de tot ce-l înconjoară, mi-a adus aminte de povestirea d-lui Arion de spectrul foamei.

Ne-a spus Tatăl și Mama lui că a rămas așa din timpul foametei și că, fac toate sacrificiile să-l readucă la starea normală, dar până acum nu au reușit.

Pachetul cu biscuiți pe care îl luasem din piață ca să arăt la București că se găsesc de toate pe piața Atenei, l'am dat acestui copil, care l'a luat în mână și se uita la el fără a se vedea pe față vreun fel de bucurie sau poftă.

Mi-am adus aminte, în acest moment, de o altă scenă povestită de d-l Arion despre o femeie vrednică și bună de 30 de ani care din cauza foametei pierduse complectamente gustul și pofta de mâncare așa că se stingea viața ei văzând cu ochii, cu toate că acum nu-i lipsea nimic.

Cafeaua bună cum n'am băut încă, cognacul bun cum au numai grecii și priveliștea frumoasă depe această terasă, iar pe de altă parte drama copilului victimă a războiului, mi-a adus iarăși în minte preocupățiunile mele că, avem datoria să luptăm pentru ameliorarea vieții și îmbunătățirea lui prin credință, dreptate, morală și adevăr pe care îl repet aci și pretutindeni cât mai des chiar cu riscul de a deveni plicticos, sau a fi socotit dușman al vreunuia din cele două tabere dușmane din actualul război intercontinental.

Pireu nu l-am văzut tot. Poate zilele acestea. Știu

însă că a fost bombardat anul trecut; că a suferit mult, și că portul a pierdut mult din cauza acestui război.

Cartea poștală Nr. 73

Vineri ora 12, a doua zi după sosirea mea la Atena am fost primit în audiență de I. P. S. S. Mitropolitul șef al Greciei, căruia trebuia să-i înmânez o scrisoare din partea I. P. S. S. Patriarhul României, scrisori pe care le-am avut și către Patriarhul dela Istambul și cel dela Salonic.

Am rugat pe d-l Arion să mă însoțească și a primit cu plăcere.

Domnia-sa la intrarea la Patriarhie, m'a întrebat, așa drăguț cum e, dacă am vreun secret de comunicat, ca să știe când să mă lase singur.

Nu domnule Arion n'am nici un secret și nici o misiune alta decât să-i prezint scrisoarea, care este și un răspuns scris la salutările verbale pe care d-l Cuza Hota le-a adus I. P. S. S. Patriarhul Nicodem din partea I. P. S. S. Mitropolitul Damaschinos.

Înainte de intrarea la I. P. S. S., intră o doamnă în salonul de așteptare și se oprește spre intrare, fără a vorbi câteva clipe. Noi, deasemeni, poate și din cauza acestei plăcute apariții, nu am spus nimic.

Clipele trecând, doamna, cu o voce dulce și o modestie cu totul sub situația ei socială, fiică și soție de profesor universitar, rupe tăcerea:

— Mă ertați domnilor, am venit să vă fiu interpretă fiindcă I. P. S. S. Mitropolitul nu-și poate expune bine ideile decât în grecește.

— Mulțumim doamnei și îi dăm mâna fără a o săruta.

— Putem intra, zise doamna.

Înalt Prea Sfinția Sa de o statură înaltă, bine făcut, o barbă spre încăruntire și o expresie dulce, care îmbracă o vădită energie națională, în jurul a circa șazeci ani, ne strânge mâna, pe care voim să o sărutăm și ne spune, bun venit. D-l Arion explică rostul meu și al domniei-sale la această audiență. Eu prezint scrisoarea pe care o citește pe loc cu bucurie după cum exprimă fața sa, și apoi începe conversația în care noi, prin instinct mai mult decât printr'o prealabilă înțelegere, lăsam a se vedea cât de mare este rolul crucei și al înalțelor fețe bisericesti ortodoxe, pentru ca prin intervențiile lor să se curme acest măcel.

— Mi s'a părut că a zis cam așa: da, se zărește sosirea acestui moment. Printre altele am spus că, noi laicii, adunați în jurul instituției culturale „Casele Naționale” înființată pe front încă din războiul mondial, am formulat următoarea lozincă pentru viitor: „Naționalismul fără credință este barbarie și umanismul fără naționalism este utopie”.

Da! Da! numai crucea ne va mântui.

Atunci am spus că, în aceste călătorii ale mele urmăresc să prind din psihologia popoarelor aflate în război, neutre, învinse sau învingătoare, câteva explicații de care am nevoie să-mi termin filosofia războiului, problemă care o urmăresc din tinerețe.

El a adăogat mai bine s'ar intitula: nebunia războiului.

Negreșit că au urmat câteva scurte explicațiuni necesare asupra idealului moral, uman și creștin și asupra scopului acestei filosofii pe care o voi tipări în curând.

A mulțumit domnului Arion pentru vagonul de aliamente trimis de guvernul nostru pentru credincioșii greci aflați în suferință și l'a anunțat că poate chiar azi sau mâine va primi răspunsul și mulțumirile sale scrise.

M'a întrebat apoi de sănătatea I. P. S. S. Nicodem, și mi-a spus că-mi va da o scrisoare să o remit I. P. S. S.

Audiența a ținut peste cincizeci de minute. Am avut impresia că ia făcut plăcere scrisoarea și această vizită; iar invitațiunea de care voi vorbi în cartea poștală Nr. 75 este după mine, o probă că l'a interesat mult.

Când am eșit de acolo am sărutat amândoi mâna distinsei doamne interpretă care nu numai că a fost o perfectă interpretă, dar ne-a subjugat prin finețea ei.

Cartea poștală Nr. 74

— Vă conduc cu plăcere, domnule general, să vedeți piața mare din Atena, dacă doriți cu tot dinadinsul.

— Mulțumesc domnule Ciorapciu că mă însoțești. Mi se pare că nu înțeleg bine țara sau orașele vizitate dacă nu văd târgurile și piețele lor.

— Mă bucur domnule general că vă calc pe urme, dar mulți dintre ai noștri, neavând asemenea plăceri, nu pun preț pe vizitarea acestor centre din care se întreține viața lor națională și dela care poți învăța multe.

— Pentru mine, mai ales acum când am plecat să cunosc psihologia popoarelor în plin război, se impune cu atât mai mult să văd piețele, halele, vitrinele, etc.

Am plecat împreună la ora 11,40 și abia am putut termina vizita la 13,20 când ne-am îndreptat spre masă.

Este întinsă pe 4—5 strade. Aci se găsește hala de pește precum și două răspântii mari în care sunt întinse fel de fel de tărâbi. Această piață este aproape cât piața fanarului din Istambulul vechi, adică mai întinsă decât piața din oborul vechi dela București. În toate aceste trei capitale piața este întinsă mai mult pe strade decât în hale construite special. Desigur odată

și odată se vor construi și hale, dar acum aceste piețe au farmecul lor și merită să fie vizitate. Carnea, fructele orientale, zarzavaturile, cereale, făinuri, stafide, un fel de miere din stafide, pește proaspăt și conservat, unt, ceară, sfoară și tarabe cu fel de fel de mărunțișuri te face să crezi că Grecia și Atena n'au suferit niciodată de foame și că poporul grec este supra-alimentat.

Când însă întrebi de preț și ți se cere pe cel mai mic lucru dela 25.000 drahme în sus, și când vezi pe jos drahme de 1000—5000 rupte în bucăți sau aruncate, că ți se cere pe o pâine 400.000 drahme, pe ocaua de carne 1.000.000 drahme, pe ocaua de untdelemn 2.000.000 și pe ou 50.000 te întrebi cu ce se vor fi hrănind funcționarii, intelectualii, pensionarii, etc., care nu au pe lună decât între 3—10 milioane de drahme. În ce privește muncitorii încă nu s'a ajuns la un echilibru între nevoile zilnice și salariile lor așa că și ei suferă oarecum.

Mi s'a spus că, pentru ei cât și pentru funcționari, pensionari, etc., s'au organizat economate, cantine, etc., așa că prin distribuții în natură se aduce oarecari înlesniri.

Legățiunile poartă grije conaționalilor lor.

Ajutoarele trimise de diferite țări între care se numără și România se distribuie prin diferite instituții.

Ajutorul cel mare l'a dat și-l dă Crucea Roșie care pe lângă anume distribuții la societățile de ocrotire ele au organizat unele depozite unde se vinde cu cartele la prețuri foarte reduse. Tot Crucea Roșie a organizat cantine populare unde se dă supă la copii și oameni săraci.

Astfel s'a ajuns că, astăzi în Grecia nu mai există foamete. Cei care nu câștigă deajuns sunt ajutați prin organizările de mai sus; iar cei care câștigă deajuns

(cred că sunt 70%) pot cumpăra și au ce cumpăra, căci piața oferă deajuns orice.

Vânzările pe strade, la coșuri, mese portative și tarabe, etc., foarte întinse, în special țigări, pâine, stafide, năut, prăjituri, zaharicale. Se vinde fără bonuri, iar bursa neagră este bursa normală.

N'am văzut coade la magazine, decât la unele instituții unde se face distribuția cu bonuri.

Aurul se vinde și se schimbă pe stradă de zarafi, cum era odată la noi în piața de flori, dar este scump foc. O liră engleză costă 20.000.000 drahme și un napoleon 15.000.000 drahme, francul elvețian 2.000.000 drahme.

Se găsesc pânzeturi și postavuri bune de lână veritabilă dar nu se poate face o cămașă fără 20.000 lei sau un costum de haine fără 160.000 lei. Ghetele și pantofii de bărbați sau de damă trec de 35—50.000 lei.

Numai lămâile și portocalele sunt mai eftine, totuș lămâia se obține dela 30.000 drahme și portocalele dela 40.000 drahme în sus.

Marca germană nu circulă aci decât pentru armata germană care a organizat hotelere, brutării, restaurante, cantine, etc., unde soldații și ofițerii germani găsesc tot ce le trebuie, așa că ei nu se văd prin localuri publice.

Parfumuri, rujuri de buze și cosmeticuri de origină străină engleză sau franceză se găsesc dar cu prețuri fantastic de mari. Sunt și multe falsificate.

Cartea poștală Nr. 75

Abia intrasem în hotel pela ora 19 în ziua de Sâmbătă 18 Martie, după masa dela Costi și după lunga plimbare spre Pireu, când sunt chemat la telefon de

d-l Cuza Hota care mă anunță că I. P. S. S. Mitropolitul Damaschinos a trimis special să mă anunțe că Duminecă la ora 7 dimineața va fi investirea Mitropolitului dela Theba și că s'a rezervat o lojă unde voi fi așteptat de d-l profesor universitar Ghiorgache și alte persoane pentru însoțire și deslușiri.

Am fost fericit și onorat de această înaltă invitație a Sanctității Sale. Eram exact la ora 5,45 dimineața în fața hotelului Grand Bretagne unde mi-am dat întâlnire cu d-l Cuza Hota. Domnia-sa este mult apreciat de I. P. S. S. Mitropolitul Damaschinos pentru modul cum își îndeplinește rolul lui de consilier de presă aci, în viesparul cel mai îndârjit al politicei celor două partide adverse din acest război intercontinental.

Era atât de multă lume din toate clasele și de toate etățile, încât cu greu am pătruns până la loja rezervată.

Nu lipsea nimic din frumusețea și sfințenia unei astfel de investiri. Am avut impresia că, prezența acelei mulțimi și stările emotive pe care le citeam pe fața tuturor, era și o rugă către Dumnezeu ca să ocrotească Grecia în acest măcel al omenirii precum și o probă de mare dragoste a poporului grec pentru I.P.S.S. Mitropolitul Damaschimos. În I.P.S.S. și-au pus grecii toată nădejdea nu numai ca Mitropolit dar și ca un mare patriot grec și un înțelept care vede în acest război o nebulie nu o cauză dreaptă și morală.

În cele două ore cât a ținut investirea am trecut prin atâtea emoții și atâtea scânteieri divine încât nu știam dacă eu mă sfințesc, sau Sfinția Sa Episcopul Polykarp se investea ca Mitropolit al Thebei.

Era și una și alta, deaceea este necesar ca Biserica — ca și conducătorii statelor — să dea cea mai mare splendoare sărbătorilor religioase și celor naționale. A-

ceste nefiind nici timp pierdut nici bani cheltuiți în zadar, cum pretind unii realiști.

Această strălucire n'a lipsit aci. Ea se datorește atât I.P.S.S. Mitropolitului Damaschinov care apare în biserică nu numai ca un adevărat trimis al Domnului dar și ca un trimis al Greciei printre poporul ei, precum și celor șase mitropoliți care asistau la această investire.

Candidatul la investire se prezenta deasemenea în mod impunător.

Slujba s'a desfășurat într'un cadru de religiozitate care impunea și care se deosebea de slujbele bisericesti ale celorlalte ramuri de creștinism, prin aceea că nu le place numai ochilor dar produce căldură și topire în suflet. Totul fiind măsurat, calculat și metodizat la alte rituri, nu m'a mișcat niciodată, deși eu am multă evlavie și nestrămutată credință în Dumnezeu, reprezentat pe pământ prin schismele religioase.

Dar muzica bisericească ortodoxă de aci, pe o singură voce, cât este de mișcătoare și de pătrunzătoare în suflet, care dintre ascultătorii ei n'au simțit puteri de revelație, pe care muzicele corale din celelalte ramuri bisericesti, nu le pot produce, căci ele n'au pus glasul omului în serviciul Domnului, ci au luat pe Domnul în serviciul omului ca să evidențieze tehnica muzicală și corală a omului, răsturnătoare de Dumnezeu.

Odată un bun prieten îmi spunea: măi Iancule. Dacă n'ar fi ceva Dumnezeesc în mormântul dela Erusalim și în regiunile dintre Tigru și Eufrat, s'ar fi imaginat raiul între Marna și Sena, pe Elba pe Rin pe Tamisa sau chiar în India, China ori Singapore, iar Christos s'ar fi născut în Elveția, în Vosgi sau în Suedia, căci ambițioși și vanițoșii de astăzi ar fi găsit atâtea și atâtea motive să ne facă să credem că așa este, grație diabolității lor propagande.

Tot așa se poate spune și despre muzica religioasă pe o singură voce a Bisericii ortodoxe că, de n'ar fi ceva Dumnezeesc în ea, ar fi înghițit-o demult corurile operelor mari ale lumii și ambițiunile atâtor profesori și profesoare de muzică, giganți în amabilitățile de afirmare personală și de propagandă. Spune tu, mult regretatele Chiriac și tu Vidu, dacă nu este așa.

Luați seama domnilor dela București la păcatul pe care îl faceți când înlocuiți muzica ortodoxă pe o singură voce, din rugăciunile „Tatăl nostru“ „,Christos a înviat“, „Isaia dănțuește“, „Jordan botezându-te Doamne“, etc.

Aci la Mitropolia din Atena nu s'a schimbat nimic din această muzică și era atât de înălțător de evocator acel moment încât părea că vedeam pe Christos cum se înalță la cer și cum se uită spre noi cu iubirea de frate, dar și cu grija ca nu cumva noi frații lui să rătăcim din căile bine arătate de El prin suferință și înălțare.

Cartea poștală Nr. 76

Când m'a invitat la masă d-l Ciorapciu pentru Duminică 20 Martie, a avut grije să adauge că, d-sa locuiește la un domn Panu a cărui soție este refugiată în Constantinopol că, face menajul împreună cu acest domn care este un om foarte voiajat și destul de erou în fața vremurilor grele de astăzi.

— Cu atât mai bine domnule Ciorapciu, nu vom fi numai amândoi între patru ochi ca să ticluim cine știe ce secrete, cum ar putea crede mulți care nu știu ce este iubirea de oameni și pasiunea cunoașterii. Nici eu nici dumneata nu trăim numai pentru noi, ci trăim

fiindcă iubim viața și nația, vorba lui Soricu, care spunea adesea că fără nație nu sântem nimic.

Te rog însă invită și pe domnișoara Dumitriu despre care mi-ai spus că părinții ei sunt dela Brăila că, ea este născută în Australia și că a venit aci cu părinții, din cauza războiului, și pentru că mama ei este grecoaică.

— Cu plăcere domnule general, vom fi patru. Domnișoara se va simți fericită de această atenție cum s'a simțit fericită și când i-ați trimis buchetul de violete.

— Imi pare bine că s'a bucurat de violetele trimise, cum mă voi bucura și eu să aud o tânără vorbind despre viață, ca o bătrână.

Este o fetiță drăguță, de 20 ani, întreține astăzi familia ei prin banii ce câștigă dela meditațiile de limba franceză, germană și engleză pe care le cunoaște bine.

— Aveți meditații destule domnișoară?

— Da! am destule. Nici nu pot face față la toate câte mi se oferă. Lumea vrea să cunoască limbi. Poate este și prevedere pentru viitor.

Când spunea la masă despre foametea prin care a trecut, despre iarba pe care a mâncat-o, despre varza crudă care ținea loc de pâine, de mâncare, de fructe și de salată, părea un înger făcut să trăiască fără grija mâncării și care a trecut prin foamete fără să lase urme de groază în sufletul ei.

Când am fost prin piață cu d-l Ciorapciu a simțit cât îmi plac mie toate fructele de mare, adică orice fel de viețuitoare de apă ca melci, moluște, scoici, etc., așa că le-am găsit pe toate la aperitivul dat la acest dejun.

D-l Panu, român macedonean, fost coleg de bancă al distinsului meu prieten d-l Batzaria, fost inspector general la Wagons-Lits, un nesecat isvor de humor, cunoștințe vaste despre locuri, oameni și fapte, se bucura

mult că mănânc cu poftă tot ce aducea la masă, că îmi plac discuțiile despre viață, (nu bârfele), despre lume și despre viitorul ei. Se vede că-i pare rău de ce nu m'a întâlnit el atunci când era mare și tare la compania vagoanelor de dormit. M'a invitat să facem o croazieră pe dată ce va înceta războiul. Cine știe? De voi trăi prevăd că voi ține seamă de invitațiunea lui.

Acest om a suferit mult aci în timpul războiului, a păgubit mult, i s'au distrus casele și a fost silit să-și cumpere un caic cu care făcea negoț mărunț dela insulă la insulă, trăind ziua și noaptea cu familia pe mare între insulele apropiate și țărmul grecesc. Dar nenorocirile nu s'au oprit aci. Germanii i-au rechiziționat caicul. El nu s'a desamăgit însă, așa că astăzi își câștigă pâinea în mod onest, cu ceea ce se cheamă, negoțul pe picior. Un lucru ni i s'a putut lua: optimismul, buna dispoziție și dragostea de viață.

Am văzut în călătoriile mele pe urmele războiului câtă dragoste de viață au oamenii tocmai în cele mai mari nenorociri, dar aci am văzut mai mult decât atât. Am văzut, ași zice, cum nu are nici o putere Goliatul nenorocirilor în fața micului David, simbolul puterii mântuitoare a credinței și a speranței în fața trufiei și a nenorocirilor.

Vorbind despre unele și altele cu acest om am văzut că mă găsiam în fața unui credincios rezemat puternic pe realitate, pe voința de a trăi și pe o cultură generală pe care a făcut-o în parte prin bacalaureatul ce are; iar cealaltă parte completată prin experiență și călătorii.

Lupta lui cu realitatea și idealismul lui mi-a adus în minte pe Jaures când a spus: „să stăpânim realitatea, dar să ne stăpânească idealul“.

Aci la această mică cină de taină, vedeam în ochii

lui Ciorapciu și citeam în sufletul lui întrebările ce-și puneam despre calea pe care o va urma în viață.

Când ne-am despărțit i-am spus: când vii la București caută-mă. Imediat ce mă înapoez în țară îți voi trimite „Omul de nădejde“ și alte cărți ale mele.

Poate până vii dumneata vor fi tipărite și impresiile mele din această călătorie în care te vei găsi. Nu este de mirare să tipăresc în acest an și filosofia războiului, dacă cenzura noastră va fi mai îngăduitoare, cum sper că are să se întâmple. Această filosofie a războiului mă va clasa pe mine acolo unde am tins să fiu un om de nădejde și mă va scoate din bănuiala acelora — puțini de altfel — care mă clasează printre taberile propagandiștilor pentru una sau alta din taberile care se măcelăresc în actualul război intercontinental. Se va petrece un fenomen deosebit la câțiva ani după trecerea acestui război. Vor fi cercetate lucrările mele, în special „Omul de nădejde“ și „Filosofia războiului“ cu mult interes de către acești adversari ai iubirei. Sătui de forța oțelului vor căuta forța spiritualității creștine, ca să desăvârșească pe cea dintâi.

Cartea poștală Nr. 77

În dimineața zilei de 21 Martie, îmi vorbește d-l Radu Arion, la telefonul de cameră și îmi propune să vizităm după amiază celebra mănăstire Dafne, situată la circa 15 km. pe drumul care duce mai departe la Eleusis și care se numește Via Sacra.

A adăogat că, va merge și doamna Arion cu domnișoara Hârsu. Am primit cu bucurie dar am adăogat că, ora de pornire s'o fixăm cu d-l Abeleanu care a avut amabilitatea să mă invite la o masă la restaurantul

Papa Dimo dintr'o stațiune climaterică situată la circa 20 km. de Atena. Am fixat întâlnirea la ora 3,30 la Legație, pentru plecare la Dafne.

La ora 12 dimineața eram la Legație unde am avut plăcerea să întâlnesc pe cinci macedo-români refugiați din Grebena, Băiasa, Fersala și Perivoli veniți personal să mă vadă și anume: Gheorghe Cazana, d-na Sofia Matussi, d-l Nicolau, Petre Papa-Tanase și Gheorghe Ghiuleca.

Unul dintre ei, a fost coleg la Bitolia cu marele nostru artist Ionel Manolescu, vărul meu, și își reamintea cum în piesa Florin și Florica jucată de el la Bitolia când era elev în cl. V liceală, s'a văzut talentul lui de mai târziu. Mai mult încă a spus pe dinafară câteva dialoguri din acea piesă. Era aci și macedo-românul Gh. Atanasescu (agent S. M. R.) și Mihai Besu (agent C. A. P. S.). Am aflat că sunt aci în Atena circa 300 refugiați afară de circa 15—20 români care locuiesc în Atena și au proprietăți.

Toți sunt astăzi însă în mari suferințe și dacă nu ar fi primit dela guvernul român cele 30—50 kgr. alimente distribuite prin Legație, nu se știe ce s'ar fi întâmplat cu ei. A fost în adevăr un mare ajutor și a produs aci un efect cât se poate de bun mai ales că, în acelaș timp s'au trimes alte vagoane pentru populația greacă, și un vagon special pe adresa I. P. S. S. Mitropolitul Damaschinos pentru al distribui credincioșilor săi ortodoxi.

În asemenea momente grele, aceste ajutoare reale trimise de guvernul român, pentru poporul grec, stabilesc legături sufletești mai durabile decât orice alte mijloace diplomatice, politice, de propagandă, etc., și trasează calea legăturilor diplomatice culturale și religioase care trebuie să existe în viitor între aceste două popoare.

La ora 7,40 eram la restaurantul numit mai sus cinci persoane legate printr'o deosebită simpatie. Masa era plină de flori, căci, acum în Grecia începe sezonul florilor, care sunt frumoase, variate și nu prea scumpe. În locul celui de al șaselea invitat nesusit pentru care era pregătit un scaun, s'au așezat buchetele de flori care completau masa.

Să nu vă închipuiți că era un restaurant de lux, cu chelneri în frac. Era un restaurant condus cu bun simț și mult gust, așa că nici nu se observa cât de mic și modest era localul. Faima restaurantului consta în curățenie, în servit și în pregătitul mâncărilor cum nu se prepara în cele mai luxoase restaurante.

Aci mi-a venit în minte o comparație a restaurantelor mici și mari cu aceia a statelor mici și mari. Restaurante mici desființate de cele mari nu prea sunt, dar state mici acoperite de lumina celor mari au fost și vor fi întotdeauna, mai ales dintre acelea ivite după război ca ciupercile după ploae.

În localitatea aceasta are și Familia Regală Greacă sau o principesă regală un castel, iar în împrejurimi există un mare domeniu al Coroanei din Grecia. M. S. Regina noastră Elena este mult invitată în aceste localități unde a venit și a stat de multe ori.

Am constatat cu această ocazie că M. S. Regina, este iubită în Grecia mai mult decât oricare alt membru al acestei familii regale.

La ora 3,30 eram înapoi la Legație de unde am plecat cu toții, cu doamna și d-l Arion și cu domnișoara Hârsu, la Dafne.

Via Sacra, pe care am mers până la Dafne, este pitorească în mersul către Dafne, dar mi s'a părut mai sacră la înapoiere când am văzut din tot lungul ei panorama

Atenei și Akropole așa cum se vede cerul printr'un telescop sau într'un Planetarium.

Mi s'a spus că se zice Via Sacra, fiindcă pe aci se făceau procesiunile religioase dela Atena la Eleusis.

Mănăstirea Dafne construită prin secolul 11 a fost de multe ori distrusă de invazii și mai ales de turci care făcuseră și pe Akropole o moschee. Poate și vreun cutremur sau timpul făcuse crăpături și dărămături în mozaicurile și frescele cele mai reușite în lumea artelor. S'au găsit însă înțelegători care au reparat-o dar nu este încă terminată așa că, mozaicurile care au rămas sunt în adevăr uimitor de frumoase, figura lui Hristos pe care artistul l'a făcut prea posomorât nu mi-a plăcut. Pare mai aspru decât Mihai Viteazu. Ar avea astăzi o singură explicație această uitătură aspră a lui Christos; pictorul l'a imaginat cu o uitătură produsă de actualul război care l'a întristat și pe Christos.

Dela Dafne am mers înainte circa 5 km. trecând pe lângă fostul templu al Afroditei. Dela țărmul golfului Eleusis se vede strămtoarea și insula Termopile.

Ne-am oprit câteva momente în dreptul lacului Rheitoi, albastru închis și limpede cum nu am mai văzut alte lacuri.

La ora 18 eram înapoi la Hotel ca să scriu impresiile de Sâmbătă și Duminecă, fiindcă la București aş vrea să scriu numai câteva păreri personale, despre problema prezentului și viitorului a macedo-românilor.

Cartea poștală Nr. 78

Domnule general, spunea d-l Cuza Hota, într'o împrejurare oarecare, d-l profesor Gheorganda vă trimite odată cu admirațiunea ce vă poartă, omagiile sale și va veni

măine să vă vadă. Să știți că I.P.S.S. Mitropolitul șef Damaschinov a exprimat prin d-l Gheorganda admirațiile Sale pentru dumneavoastră și a dispus ca mâine să vi se trimeată discursul pe care îl va ține Sâmbătă 26 Martie, când dumneavoastră veți fi în avion către Sofia, cu ocaziunea celei mai mari sărbători naționale a Greciei, pe care comandamentul german a aprobat'o să se țină în toată Grecia.

Veți fi dar primul muritor care aveți acest discurs ce va fi cunoscut mai apoi în toată lumea.

La ora 7,30 erau adunați la un ceai la d-l Cuza Hota mai toți prietenii dela legație pe care i-am cunoscut la Atena.

Spunea gazda că e ceaiul prietenilor în casa unui prieten, pentru un prieten care părăsește Atena.

Sunt fericit de această prietenie. Dealtfel, eu v'am socotit pe toți copiii ai mei atât prin vârsta mea cât și prin aspirațiile care trebuie să lege generațiile în jurul iubirei de neam și țară, și în jurul iubirei de omenie despre care se vorbește atât de convingător la Casele Naționale.

Fel de fel de glume și fel de fel de idei s'au spus aci până la ora 23 cât am stat.

Vai de cei care stau departe și n'au automobile. Tramvaiele și taxiurile nu mai circulă dela ora 7 seara, iar Atena are peste 8km. lungime și aproape tot atât în lățime.

Am auzit aci o glumă pe care nu mă pot opri să o spun, cu oarecare ocol al unei vorbe nepermise în literatură. De fapt turcii islamici, socoteau din contra că este mai bine să o practici această vorbă decât să te îmbolnăvești din cauza neexteriorizații ei.

Așa dar, putem spune gluma fiindcă nu-l privește pe prezent, iar trecutul n'are cum să se supere.

Unui ofițer tânăr i s'a dat odată un soldat ordonanță ture, foarte bun, foarte rușinos, și mai ales foarte vrednic și cinstit.

Cum însă exterioriza adesea această vorbă de rușine, ofițerul odată supărat i-a dat câteva palme și i-a zis: „pezevenghiule“ să te înveți minte de aci înainte.

Soldatul a reclamat că i s'a zis „pezevenghi“ nu și că a fost bătut, pentru greșala acelei exteriorizări.

Cum ofițerul aprecia și lăuda mult pe soldat, mirat că soldatul a reclamat numai că i s'a zis pezevenghi, s'a interesat ce înseamnă acest cuvânt în turcește, și atunci a înțeles el că soldatul are dreptate. Astfel, încet încet, l-a putut desbăra pe soldat de practicarea vorbei de rușine, dar n'a putut să schimbe sensul cuvântului pezevenghi.

Soldatul ture avea, așa dar dreptate, fiindcă fapta lui nu era condamnată de morala zilnică de atunci, dar insulta care i s'a adus de ofițer era nedreaptă căci el își făcea datoria ca cel mai bun soldat. Așa dar nu confundați virtuțile cu anume imperfecțiuni ale funcțiunilor corpului omenesc.

Cartea poștală Nr. 79

Acest domn care m'a salutat, îmi spune un prieten dela legăție este macedonean și se numește Naca. Este antreprenor de lucrări. A stat și a lucrat numai în Abisinia timp de 37 ani. A venit aci din timpul războiului abisinean. Este un om cinstit, bun și energic, un adevărat luptător în viață. Astăzi suferă din cauza devalorizării drahmei. După război, mi-a spus că se va duce înapoi în Abisinia. Mi-a spus că, acolo nu se fac con-

tracte și nu se dau garanții, căci totul comtează pe cinste și pe cuvântul dat.

Știu eu, dacă actualul război lipsit de morala, și care a întrecut pe cel din 1914—1918 în ce privește noțiunea că tratatele pot fi călcate întru cât ele nu sunt decât petece de hârtie, nu va fi răsturnat și în Abisinia noțiunea contractului verbal?

— Imi pare rău că n'am știut aceasta. Aș fi vrut să-l cunosc și să vorbesc cu el.

— Eu pot să-i spun să vină mâine la 12 la dumnea-voastră la hotel. Trece mâine la legăție să-și ia alimentele. Veți auzi multe dela el.

— Ați început să distribuiți alimente?

— Da! am început. Se face o mare operă de ajutorare a românilor de aci.

Astăzi o băbuță macedoneancă când a primit alimentele a venit plângând și mi-a sărutat mâinele.

— Dar îi știți pe toți acești români.

— Vă spun sincer că nu-i știam pe toți.

— Cred că va trebui organizată o cartotecă la legăție sau la consulate, în care să se treacă evidența fiecărei familii românești. Direcția generală a statisticeii, Ministerul Propagandei și cel de externe ar trebui să organizeze cât de curând direcții care să se ocupe cu aceste chestiuni, desființând alte organizațiuni care nu prea au cu ce să se ocupe.

Dacă presupunem că am avea două milioane de familii românești pe tot globul, vă închipuiți ce folos ar fi pentru întreținerea conștiinței naționale când s'ar ține legături culturale cu ei atât prin schimbul de cărți și ziare, prin atenții la anumite zile cât și prin stimularea

lor ca să se organizeze în societăți culturale, muzicale, și prin apeluri către ei pentru anume cazuri de asistență, manifestări naționale, culturale și de tradiție, etc.

Faptul că nu-i știți, pe toți care au venit acum la alimente, înseamnă că, numai interesul material i-a făcut să-și aducă aminte că sunt români.

— Fără îndoială că interesul material i-a adus, dar dacă ar fi existat aceste cartoteci și legături de care vorbesc aci, ei ar fi cunoscuți dinainte și aduși indirect la o conștiință românească de care ei însăși s'ar mândri, deosebit că, oricând, în împrejurări neprevăzute, ei pot conta pe țară și la bine și la rău.

— Te rog dar anunță pe d-l Naca să vină la ora 12 la hotel. Vreau să iau masa cu el, să aud dela el povestiri despre viața din Abisinia și să văd ce crede el despre legătura dintre românii depe tot globul cu statul român și cu legațiunile respective.

La ora 11,30 precis, a doua zi, d-l Stănilă (veți afla din cartea poștală următoare cine este d-l Stănilă) a venit la întâlnirea dată. Înainte de a discuta chestiuni generale, l'am rugat să meargă cu mine să cumpăr o sticlă bună de cognac.

Mi-a spus că, nu se mai găsesse nici cognacurile nici renumitele vinuri grecești decât foarte rar, dar speră să găsească la niște prieteni ai lui.

În adevăr am constatat că are mulți prieteni și că unii dintre ei au foarte bune situații sociale și materiale în Atena.

Dăm la urmă costul a două sticle de vin, 1 sticlă de cognac, $\frac{1}{2}$ kgr. pesmeți și taxele, cumpărate dela renumitul local Cellar.

Cât despre calitatea mărfii s'a văzut aseară la ceaiul dela d-l Cuza Hota, care a rămas plăcut impresionat de surpriza ce i-am făcut, dar mai ales de darul meu de a descoperi pe unde se găsesc mărfurile bune.

Se făcuse ora 12,30. Hotelul Grand Bretagne unde dădusem întâlnire d-lui Naca fiind aproape, am trimis să-l cheme ca să luăm masa chiar la depozitul Cellar. Am invitat și pe d-l Stănilă să ia masa. La început a refuzat dar discuțiunile devenind din ce în ce mai interesante nu s'a mai îndurat să ne lase și a anunțat telefonic pe soția sa că nu merge la masă.

Masa pentru trei persoane a costat patru milioane drahme, și cu nota de mai sus a costat în total cu bacșișurile peste nouă milioane.

Vă voi spune într'o carte poștală următoare cât am răs de această întâmplare.

Cartea poștală Nr. 80

În dreptul terasei restaurantului Hotel King George, văd doi domni la o masă care priveau la mine. Era d-l Tănăsescu un macedo-român agent la R. M. S. pe care îl cunoscusem cu o zi mai înainte la legățiune și un domn pe care nu-l cunoșteam.

— Am onoare domnule general. Nu stați puțin cu noi?

— Bucuros. Pentru plimbare și aer am plecat dela Hotel.

— Vă prezint pe d-l inginer Stănilă, ardelean din Săliște.

În adevăr un săliștean voinic, simpatic, cu ochi ageri și limpezi, gata să reacționeze când cineva ar vrea să spună ceva rău despre țara lui.

Este însurat cu o grecoaică din Turcia. Are doi copii. Nici unul nu vorbește românește, deși Stănilă tatăl vorbește atât de frumos și corect.

Când mama nu-i româncă și nici nu trăește într'un mediu românesc este greu să vorbească copii românește, zice d-l Stănilă. Când ar fi să vii iarăși în România, nu numai că vor vorbi perfect românește, dar sunt sigur că se vor îndrăgosti de țara tatălui lor.

— Ce credeți domnule general! despre războiul acesta? Am auzit aseară la radio că rușii au trecut linia ferată la Nordul Basarabiei, între Chișinău și Bălți.

În timpul acesta trecea o trupă grecească de circa 60 oameni care mergeau în perfectă ordine, bine echipați și armați cu puști.

— Cum! mai există trupe grecești?

— Există numai batalionul de Evzoni, pe care comandamentul german superior l-a menținut ca să facă gardă la mormântul soldatului necunoscut, aflat aci în fața palatului regal.

— Dar ce însemnează acei trei E. E. E. pe care îi văd scriși pe toate zidurile Atenei, cum am văzut și la Salonice.

— Sunt inițialele partidului naționalist.

Să știți domnule general că aci la Atena sunt atâtea partide câte familii se înrudesc între ele.

Aș vrea să cunosc această chestiune deși nu mă interesează direct, dar întru cât sunt venit aci ca să cunosc psihologia de război a acestei țări ocupată de germani, nici indiferent nu pot fi.

— Dacă doriți vii mâine la 11 tot aci, ca să vă pun în curent. Și cum vă spusei mai sus a venit la timp.

Cartea poștală Nr. 81

D-l Naca este fratele profesorului Hâciu din țară care a scris o interesantă carte despre macedo-români. Ei sunt dintr'o familie numeroasă de macedoneni dela Crușova.

Doamnia-sa a plecat de tânăr în Abisinia ocupându-se cu antreprize de lucrări. A plecat de acolo în timpul revoluției care a precedat ocuparea Abisiniei de către italieni. Fratele său mai mare, care l-a atras și pe el aci, a rămas în Abisinia.

— Cred că a făcut mai bine spune d-l Naca. Eu am plecat și îmi pare rău. Am rămas sărac, dar soția mea fiind din Atena a trebuit să vie aci.

— Fratele dumitale nu este însurat. Nu! Are acolo un copil cu o abisiniană, dar el tot macedonean a rămas cu sufletul.

— Vedeți, domnule general — spune d-l Stănilă — că am avut dreptate eu când am spus că omul are trei țări: familia, satul și țara din care se trage el ca neam.

— Da! așa este, dar cum rămâne cu vorba românească că bărbatul e de unde îi e nevasta. Iată și fratele lui Naca a rămas în Abisinia de unde îi e nevasta.

— Dar gândul i-a rămas tot la cele trei țări. Aci l-a reținut numai interesele în care intră și interesul de femei cu care trăește.

— Și eu cred ca dumneata, dar te întrebai ca să-mi întăresc mai bine credința că, ideea d-lui Hâciu, fratele d-lui Naca, de a se aduce în regat toți macedo-românii, nu este realizabilă, căci nici toate familiile nu se pot desrădăcina, nici satul în care a născut nația nu se poate muta.

Mi-aduc aminte de o istorioară auzită acum vreo treizeci de ani despre niște turci cultivatori de tutun, istorioară care se potrivește aci.

Și-a propus cineva dela Regia tutunurilor din București, să planteze în țară tutun cu sămânța dela Cavala, după aceleași metode ale cultivatorilor turci. În acest scop s'au angajat câteva sute de turci și turcoaice. Dar la gară turcii au întrebat, când vin trenurile cu pământ dela Cavala? Li s'a spus că aceasta nu se poate. Atunci ei au răspuns că nici tutun ca la Cavala nu se poate face.

— Trecând în altă ordine de idei, am întrebat pe d-l Naca câți copii are. El mi-a spus că are o fetiță măritată cu un indian în Colonia portugheză Goa, cu care avea până la 1941 trei fetițe. De atunci nu mai știe nimic despre ei.

— Cum văd eu avem români răspândiți pe tot globul. Ce bine ar fi să-i știm câți sunt, pe unde sunt, ce fac ei pe acolo, ce legături au ei cu țara, cum s'ar putea ține legătura cu ei.

— Eu cred domnule general că, avem peste două milioane de familii românești pe glob cu macedo-români. Văd ca și dumneavoastră că, oricât ar fi ei de legați prin interese materiale de țările în care se găesc, conștiința originii lor de români ar rămâne, dacă s'ar găsi mijlocul de întreținere a legăturilor sufletești cu ei.

— Mă bucură părerea aceasta a dumatăle. Eu am scris o asemenea părere zilele trecute într'o carte poștală cu impresii de război.

— D-l Naca, a spus atunci. Domnule general, eu am văzut și am simțit această nevoie chiar atunci când a venit în Abisinia d-l ziarist Tican Romano dela București, l-am servit ca pe un frate, câteva luni, printre noi, și l-am ajutat noi vreo trei români câți eram pe

acolo, ca să cunoască bine cum este vorba, gândul și simțirea celor depe aci. Știu că a scris domnia-sa ceva despre acestea în „Universul“.

— A scris și o carte. Mă mir că nu v'a trimis-o.

— Dar să vă mai spun una. Când era fetița mea de 15 ani am venit la București pentru câtva timp. Ea nu știa nici o vorbă românească și nici dialect macedonean. Intr'o lună a învățat perfect românește. Din nenorocire acolo în Indii unde este măritată a uitat, fiindcă nu are cu cine vorbi. Dar faptul că a învățat repede românește înseamnă că sângele apă nu se face.

— Ai dreptate! îi spun eu. Copilul d-lui Arion născut aci la Atena, sunt cinci ani de atunci nu a știut nici o vorbă românească până în vara aceasta, când venind în țară la moșia din Vlașca a învățat perfect românește în câteva săptămâni.

— La acestea, d-l Stănilă adaogă următoarele: nici copiii mei nu știu românește, căci soția mea fiind grecoaică are asupra lor efect de națiune și eu nu vreau și nu pot să-mi stric liniștea în casă pentru acest fapt. Sunt atât de convins că în sângele lor este destul sânge românesc din neamul lui Stănilă, încât nu mă îndoesc că se vor simți fericiți când vom veni în țară. Observ chiar depe acum la fetița mea de 16 ani cum clocotește românismul în ea, mai mult decât în băiat.

Tot vorbind așa, uitasem să bem paharele de uzo din fața noastră. Era ora 1,30 și încă nu comandasem nimic pentru masă, atât eram de încălziți prin acest naționalism al nostru.

Dar fiindcă se lungește mult această carte poștală, voi continua în cea următoare.

Cartea poștală Nr. 82

— Dar, dumneata domnule Stănilă, de când ai plecat din țară?

— Sunt de atunci peste 30 de ani. Am plecat ca supus austriac din Săliște și am ajuns în 1918 supus român dela Săliște. Dela plecare n'am mai venit în țară și nu știu bine dacă părinții mei mai trăesc sau nu. Sper că imediat după război să viu în țară să stau câteva luni să-mi văd țara reîntregită, să văd satul, să caut familia mea pe unde va fi, să văd cu ochii mei și să aud cu urechile mele pe copii mei vorbind românește și pe soția mea pricepându-i.

Apoi mă voi înapoia aci la Atena sau în America unde am stat peste 20 de ani și de unde am călătorit mai tot pământul.

Am plecat dela Hamburg ca lucrător minor fără multă carte, am călătorit pe vapor fără bani, muncind ca salahor, pentru serviciile din restaurant, am intrat la Ford pe singura poartă de intrare, am muncit ca lucrător în fabrică, și treptat treptat am ajuns al doilea inspector general al lui Ford din Europa de Nord și de Sud-Vest, iar în urmă, sunt 12 ani de atunci, am venit la Atena, de unde îmi e nevasta. Pe atunci fabrica Ford nu avea mai mult de 2000 metri pătrați, când am plecat era de o sută de ori mai mare; iar acum este de câteva mii de ori mai întinsă și de mii de ori mai cunoscută în lume.

— Mi-ai spus că la Ford este o singură poartă de intrare, te rog explică-mi.

— Da, așa am spus și așa este în realitate, atât în mod figurat cât și în mod real. Aci nu se intră cu titluri ci cu sănătate și muncă. Te examinează când

vrei să intri dacă ești sănătos și intri ca să vadă cum te porți la munca pe care ți-o dă ei, nu pe care o vrei tu. Actele și titlurile le pui într'un plic și nu le mai vezi nici tu nici ei, decât atunci când pleci definitiv de aci.

Atunci, desigur că îți dă și ei unul al muncii și al sănătății care face cât toate celelalte.

— Trecând prin fața terasei unde ne găsim, două grecoalice destul de frumoase, mai ales simpatice, cum de altfel sunt circa 70% din grecoalice, l'am întrebat, cât a voiajată unde a găsit femei mai frumoase.

— Eu îți voi spune imediat, dar mai întâi voi despărți frumusețea de durabilitate și voi privi femeia din ambele puncte de vedere.

Frumoase în majoritate, mai ales durabile, chiar prea durabile, căci au piciorul ceva mai gros, sunt scandinavele, în special suedezele. Deaceia ele nici nu se fardează căci n'au nevoie să-și adauge mai nimic la frumusețe.

Nemțoaicele, cum știți, nu sunt nici frumoase nici n'au gust la îmbrăcat, dar când apar unele mai ciselate pe ici colea, îți plac din toate punctele de vedere.

Nici franțuzoaicele nu sunt prea frumoase dar au atâta gust și sunt atât de vioaie încât nu bagi de seamă că nu sunt chiar atât de frumoase.

Englezoaicele și americanele sunt frumoase, unele chiar foarte frumoase, dar nu sunt durabile. Frumusețea lor are ceva de standardizat, nu sunt ca grecoalicele și italiencele în mii și mii de forme și gusturi.

Belgiencele și Elvețienele merită oarecare mențiune de frumusețe și durabilitate.

Rusoalicele sunt un fel de amestec de mongolism, slavism și tătarism și se găsesc pe ici colea tipuri frumoase. Mai toate sunt însă durabile ca și bărbații. Totuși, să știți, domnule general că, cele mai frumoase

femei din lume sunt georgiencele, frumoase și durabile.

Spaniolele sunt și ele frumoase dar nu ca georgiencele.

Există însă în lume un tip frumos de femei, durabil și superior ca suflet pe care îl știți și dumneavoastră bine: este femeia română.

— Ai dreptate, domnule Stănilă, sunt și la noi amestecuri, că, prea au trecut peste meleagurile noastre atâtea neamuri, dar apa a trecut și pământul românesc a rămas cu natura, cu flora, faima și femeile lui frumoase, durabile, vrednice și bune ca soațe și mame.

— Așa am crezut întotdeauna. Tot așa am văzut și am constatat decând călătorese în lume.

Dar iată că tot nu putui scrie cele ce am cules dela această masă luată cu d-l Naca și d-l Stănilă. Deaceea încerc să mai scriu o carte poștală.

Cartea poștală Nr. 83

— Avem peste trei sute zile bune în Atena, dar nu au toate aceiași lumină și frumusețe spune d-l Stănilă, cum de altfel mi se mai spunea și de alții.

— Ei ce vrei! Atena e femeie. Are capriciile ei pe lângă frumusețea ei variată dela o zi la alta.

— Da, da, Atena și femeile ei, au capricii. De altfel așa sunt cu toane și variații toți grecii, deși, la urma urmei, tot greci rămân căci toți vorbesc și se tocnesc.

Deaceea grecii luați în parte, nu reprezintă Grecia în total.

Sunt acum în Grecia circa 20 de partide: naționaliste, regaliste, comuniste, guvernamentale, filo-germane, filo-ingleze, filo-italiene, așa că nu le mai dai de cap.

Acei trei E. E. E. de care m'ați întrebat, înseamnă pe

grecește „Etnichi, Enosis Elinon“ adică Uniunea tineretului naționalist.

Mai există o grupare cu scop naționalist E. D. E. S. sub generalul Napoleon Zervas înființată după capitularea Greciei din foști combatanți, și organizată în diferite grupuri prin munții din Nordul Greciei.

— Poate această organizație este ajutată de englezi?

— Cred și eu, deși de trei ani oscilează și lucrează ici colo și cu germanii, așa că e greu să constatați ce e în inima lor.

— Poate că Zervas gândește să ajungă conducătorul Greciei.

— Știu eu. Se poate. Acum e la modă dorința în fiecare om să ajungă conducător de țări și popoare. Cu atât mai mult în Grecia.

— Dar care dintre aceste partide lucrează mai ascuns și numai prin păduri și munți.

— S'au încureat și ei. Astăzi sunt asemenea grupări în păduri sau în munți ca haiducii, iar mâine umblă prin case și prin sate ca civili care fac pe „nici usturoi n'a mâncat nici gura nu le miroase“. Cei care lucrează ascunși sunt comuniștii și naționaliștii, dar de multe ori se împușcă între ei ca la război, fiindcă sunt mai multe grupări care nu se înțeleg între ele.

Zilele trecute a fost la marginea Atenei o luptă crâncenă între andartii coboriți de prin păduri și cei din oraș ajutați de poliția orașului. Se zice că au fost peste o sută de morți și răniți.

— Dar poliția germană nu s'a amestecat.

— Nu se amestecă mai niciodată. Privește și ea ca orice spectator. La urma urmei cred că bine face. Lasă pe nebuni să-și facă de cap și nu intervine decât atunci când ordinea publică de care depinde siguranța de aci a germanilor ar fi amenințată.

— În general n'ați putea să-mi spuneți câteceva și despre alte partide.

— V'am cam spus tot ca aspect general. Adaog că mai există o a doua uniune a tinerilor regaliști Eben și alta a frontului național grec anti-comunist (Eame). În fine, există o grupare A E (Grecia luptătoare) și alta RAF (Grecia filo-engleză).

În general aceste grupări n'au mare aderențe în masse. Câteva din aceste grupări fac propagandă contra Regelui plecat în Anglia și cer un Rege dintre acei care să stea cu ei la taifas. Acestea toate depind însă de ceea ce vor putea și vor vrea englezii sau germanii când vor învinge. Mai toate aceste partide vor fi și vor lucra sub supremația unuia dintre ei, ceea ce nu este cazul deocamdată decât pe ascuns, dar este.

— Cam tot așa lucrează și comuniștii?

— Da! Dar să știți domnule general că, grecii nu vor fi niciodată comuniști. Asemenea partide având la bază interesul material, ele trec de partea acelor care știu să le satisfacă aceste interese.

— Curios popor.

— Da curios! dar patriot și unit când e vorba de Grecia, de trecut și de fiecare dintre ei.

— Te rog spune-mi de ce urâsc ei astăzi pe macedo-români și pe români.

— În afară de motive mai vechi, ei nu iartă că s'a dus aci în ultimii trei ani, o politică alături de italieni.

Uitasem să vă spun că și guvernul sprijină direct câteva organizații, compuse în special din intelectuali, toți anti-comuniști. Aceștia sunt: organizația forțelor naționaliste elene (O. E. D. E.) organizația elenă (O. S. P. O.) Uniunea tineretului naționalist despre care am vorbit mai sus (E. E. E.).

Săracul tineret a ajuns de vânzare și fără să știe cui aparține și care dă mai mult.

Numai Christos a dorit sincer pe tineret fără să-i mintă, zicând fariseilor „Lăsați copii să vină la mine“.

Și fiindcă ne găsim asupra acestei probleme a organizării și educației tineretului dau aci impresiunea generală ce mi-a făcut această organizare în Turcia și Grecia.

a) În Turcia sunt grupați în asociații sportive și de educație fizică, pentru ambele sexe, precum și în cercetași și cercetașe. Idealul suprem este sănătatea și puterea fizică în serviciul Turciei naționaliste;

b) Grecia grupată în diferite asociații fără o conducere unitară și fără un ideal precis superior. Aci primează printre tineret preocupățiunile politice.

Modesta mea părere este că, angajarea tineretului în problemele politice înainte de coacerea minții lui, este o greșeală pentru popoarele care își reazimă credința, cultura și civilizația lor pe evoluția dela bine la mai bine, concepție din care a născut noțiunea Omul de nădejde. Menționez că această concepție nu este destul de înțeleasă astăzi, din cauza omului abil, afacerist și plin de el însăși, care a creat cele artificiale și a apăsător și apasă țara noastră, care are prea mulți Aristoteli și Napoleoni.

Să sperăm. Va trece și ceața asta. Atunci va apare omul de nădejde în toată splendoarea lui.

Cartea poștală Nr. 84

Eram la o masă în Atena la care am repetat cele ce spuseseam eu odată — sunt vreo 20 ani de atunci — când m'am urcat pentru prima oară în avion și am ajuns la 200 m. înălțime, poziția pe care trebuie să o aibă

monarhii față de poporul lor: să vadă pe toți, să-l vadă toți, să nu-l atingă nimeni cu cotul și să nu-i ajungă la nas nici un miros.

De aci conversațiile noastre au trecut pe nesimțite dela una la alta până au ajuns la două glume din viața lui Titulescu, pe care istoria viitoare îl va așeza în Panteon.

O familie oarecare, cu influență politică atunci, a pus pe unul și pe altul să stărue pe lângă Titulescu ca să i se dea fiului său un post cât de mic în diplomație, susținând că va eși ceva din el, etc.

Titulescu care îl cam cunoștea pe candidat și care știa că, tânărul era simpatic, dar atâta tot, a zis: „și măgărușii sunt simpatici când sunt mici, dar când cresc se fac măgari“.

Altă dată, când alt protejat nu prea inteligent, al altei familii, a făcut unele greșeli boacâne, Titulescu a zis: „ăsta crede că, pentru a fi diplomat nu este deajuns să fie cretin și tâmpit, trebuie să dea și probe“.

Cartea poștală Nr. 85

Când încep să scriu această carte poștală mă gândesc la acele gospodine vrednice și talentate, care, din soldurile rămase dela mesele precedente, servesc dejunuri admirabile pe care nu le mai uiți niciodată.

Dacă aș reuși măcar cât o gospodină mai puțin talentată, ca să scriu din soldurile impresiunilor rămase de zilele precedente câteva cărți poștale la Atena, aș fi fericit mai ales că, mi se pare că tot n'am arătat complet, mulțumirile mele d-lui Arion și tuturor colaboratorilor lui pentru dragostea frățescă cu care m'au primit și m'au ajutat să-mi culeg informațiile privitoare la călătoria mea.

Iată câteva din aceste solduri:

Am auzit că, la alegerea de Mitropolit a I. P. S. S. Damaschinos ar fi spus Venizelos următoarele: „Nu știu cât va câștiga biserica, dar văd cât a pierdut politica prin alegerea lui ca Mitropolit“.

Atât cât L-am văzut pe Sanctitatea Sa la audiență și cât pot ceti în sufletul oamenilor aș crede că, n'a pierdut nimic politica, fiindcă prin alegerea lui de către biserica de eri, l'a câștigat Grecia de astăzi și-L va slăvi Grecia de mâine.

Trecând pe stradă d-l Cuza Hota îmi spune într'un moment dat: vedeți pe domnul acela care trece pe celălalt trotuar? Este cel mai mare economist al Greciei, se numește d-l Filaretos. Are o reputație mondială, dar astăzi suferă.

Când a fost întrebat de cineva, cum de n'a priceput el cataclismul economic al Greciei de astăzi, el a răspuns: „Eu am judecat cu logica, dar logica a dispărut de câțeva vreme. Cine știe unde s'a ascuns de frica ciomagului“.

Unul dintre macedo-românii refugiați la Atena, m'a întrebat dacă eu am avut la Salonic și o altă soră, afară de d-na Maria Capsali?

— Da! am avut! Se numea Didina! Era atunci o fată frumoasă și cuminte. Astăzi este o soață și o mamă distinsă, mult respectată de Brezeni și de toți acei care o cunosc.

Un macedo-român din Grecia mi-a povestit că la expoziția dela 1906, a fost la București cu mai mulți studenți și că i-a primit Regele Carol I la Sinaia. Cu această ocazie Regele Carol I a întrebat pe fiecare din ce sat macedonean este. Unul dintre ei a spus că este

din Breaza. Brafo, Brafo, răspunse Regele, suntem vecini, la 16 km. de aci.

Probabil Regele distrat a confundat Breaza din Prahova satul meu natal, cu Breaza din Macedonia. Satul macedonean Breaza, este situat la circa 35 km. de Ianina și de Grebena. Dar Breaza fiind în Transilvania de Nord, în Bucovina, în Basarabia, în Făgăraș, în Buzău și în Macedonia, de ce n'aș susține eu că este un nume predestinat.

De altfel eu am viziunea că Breaza va deveni peste câteva decenii o dublare a capitalei, pentru odihnă, inspirație și sănătate, rămânând Bucureștii o capitală politică, economică, universitară, etc.

Cartea poștală Nr. 86

Fiind încă multe solduri de scris, mă văd silit să mai fac o carte poștală cu câte ceva din cele uitate.

Imi spunea cineva care se ducea la Ankara destul de des despre o stare de mentalitate pe care eu n'am observat-o.

Intre cuvintele și frazele la modă în Turcia naționalistă este „noi simțim și gândim laic“. Prejudecățile trecutului le-am înlăturat. Ele nu mai împiedică avântul nostru laic și național. Odată un turec cu puternice sentimente religioase, dar un mare politician naționalist, susținea într'o discuțiune că, turcii nu pot fi despărțiți de credința lor mahomedanistă.

Intrebat cum poate gândi laic și totuși să rămână mahomedanist, el a răspuns: turcul nu se poate schimba, dar vom schimba dicționarele în sensul că, laic înseamnă mahomedanism.

O fi, ori n'o fi adevărat nu știu, dar este adevărat că această glumă circulă pe acolo.

Mă gândesc la efectul pe care îl produce câteodată titlul unei cărți — cu totul contrariu scopului urmărit și cuprinsului cărții. Ca să nu fac ocol mare, trec direct la un caz din această călătorie.

În anul din urmă am fost adesea întrebat la București și de mulți intelectuali dacă în „Filosofia războiului și evoluția lui“ voi analiza și operațiunile militare din războiul intercontinental de astăzi.

Le-am răspuns că filosofia nu face analize științifice. Așa dar în filosofia războiului nu voi analiza operațiile militare de război.

— Dar Clausevitz, de ce a făcut în „Filosofia războiului“ analiza operațiilor militare ale lui Napoleon?

— Aveți dreptate, le răspundeam eu, dar la el este vorba mai mult de spiritul critic asupra operațiunilor militare din care a dedus principiile științei militare, decât de filosofia războiului ca fenomen social, uman, moral și național.

Iată însă că, la audiențele ce am avut la Patriarhul ecumenic dela Istambul, la Mitropolitul circumscripției Salonic și la Mitropolitul șef dela Atena, titlul meu a provocat imediat reacțiuni interpretându-se cuprinsul studiului meu, ca o apologie a războiului, numai în sens militarist.

— Cum există o filosofie a războiului?! a întrebat I. P. S. S. Patriarhul dela Istambul.

— N'ar trebui să fie nici filosofia războiului nici războiul, a spus I. P. S. S. Mitropolitul Salonicului.

— Mai bine s'ar zice „Nebunia războiului“ decât filosofia războiului, a zis I. P. S. S. Mitropolitul dela Atena.

Cuvântul război nefiind acceptat de altar, el provoacă asemenea nedumeriri.

Dar eu urmăresc în filosofia războiului tocmai o etică superioară dela care s'au depărtat războaiele, mai ales actualul război intercontinental.

Prin această lucrare urmăresc ceea ce s'a spus și trebuie să se spună: „Nimic fără Dumnezeu“ adică nimic fără credință, justiție, dreptate și morală.

În ziua când am fost la Înalta slujbă pentru investirea I. P. S. S. Mitropolitul Tebei, am avut cinstea să cunosc pe doamna Papadopulos soacra domnului profesor Gheorganda. O distinsă și frumoasă femeie, care, probabil s'a măritat prea tânără ca să aibă o fată măritată și un nepot. Greu va fi pentru acest copil să deosebească pe mama lui de mama mare.

După investirea Mitropolitului Polykarp am fost invitat la o cofetărie de d-l profesor Gheorganda unde a luat parte doamna Papadopulos soacra sa și d-l Cuza Hota. Cu această ocazie am discutat câteva chestiuni generale care privesc astăzi, cum vor privi mâine și întotdeauna, strânsa legătură ce trebuie să existe între politica României și politica Greciei, în special, din punctul de vedere religios, cultural și economic.

Cam în jurul acestor chestiuni, ne-am întreținut și după amiază între orele 18—19 când am fost invitat la un ceai la d-sa.

Cu acea ocaziune am avut cinstea să cunosc și pe doamna Gheorganda și pe domnișoara de Weck dela Crucea Roșie Elvețiană, verișoara d-lui ministru de Weck al Elveției în România. Pe simpatica și tânăra soacră Papadopulos n'am mai întâlnit-o aci. Îi trimit pe această cale regretul meu că n'am întâlnit-o și omagii respectuoase însoțite de speranța că o voi mai întâlni odată.

Cu harta în mână, m'a întrebat d-l profesor ce cred

eu despre situația frontului de Est. Cu conștiință împăcată, fără ură și părtinire i-am spus ce cred. Rămâne ca timpul să hotărască; iar d-l profesor va spune la timp dacă am prevăzut ceva din cele ce se vor întâmpla anul acesta.

Cartea poștală Nr. 87

În ajunul plecării mele dela Atena, prietenii dela legațiune au hotărât un pic-nic la Pendeli în munți, circa 20 km. de Atena. Mi s'a spus să nu aduc nimic. Cum la asemenea piknic-uri vine fiecare cu câte ceva am venit și eu cu patru buchete mari de violete pentru cele două doamne și două domnișoare care participau.

La ora 13,30 eram la Pendeli. Cum însă era frig am intrat într'o cârciumă, destul de curată, al cărei proprietar Canelos Gheorgopulos, circa 40 ani, ne-a primit cu tot ce putea el oferi mai bun.

Era obișnuit cu astfel de piknic-uri, căci avea veselă de tot felul pentru 40—50 persoane. Avea și un vin alb limpede și bun, dar cu miros de reșină. E mai bun pelinul nostru.

Mai erau acolo în sală șase lucrători dela cariera de marmură din apropiere și doi ofițeri germani, unul dela Colonia și altul dela Breslau. S'au bucurat mult când le-am spus câte ceva din cele ce cunoșteam din aceste două regiuni.

Când au început doamna Arion și doamna Ciuli să așeze la masă piftetele prăjite, șunca, fripturile, salatele, diferitele gustări și prăjituri, ne întrebam cine va mânca atât. Dar după două ore și jumătate la împachetare nu mai exista nimic de mâncare.

Ne-am mirat cu toții cât am mâncat și cum au trecut

așa de repede cele două ore și jumătate cât am stat aci.

Minunea aceasta a făcut-o aerul foarte curat și uscat de aci, care dispune omul pentru viață și veselie, precum și faptul că s'a vorbit, s'a cântat, s'a ris și s'a povestit atâtea întâmplări, glume, fapte și idei încât a trecut timpul ca o clipă.

Din aceste clipe am tras însă multe învățături din care împărtășesc aci câteva.

În timpul când mâncam, s'a dat și lucrătorilor aflați în local câte ceva din cele ce mâncam noi.

Unul dintre ei a urat astfel: în sănătatea dumneavoastră și pentru ceea ce gândesc oamenii.

Cam roșu zise încet prietenul meu de alături.

Nu e roșu deloc, răspunsei eu. El a urat să se împlinească ce gândesc oamenii dar n'a spus care oameni. S'a gândit poate la breasla lor, la țara lor ocupată. S'a gândit poate la toate țările ocupate. S'au gândit poate la pace. Fac aceste presupuneri sprijinit și pe credința ce am despre comunismul grecesc care ține mai mult la interes decât la idee.

Dintre glume reproduc una aci fără comentarii: un grec după ce a ascultat o conferință privitoare la deosebirea dintre individualitate și colectivitate a spus ce a înțeles „amândouă există dar cea dintâi stând în plapomă cu omul îi pute numai lui de aceea nu se rușinează, iar cea de a doua nu se rușinează ori câte prostii ar face, fiindcă nu are obraz“.

Când petreceam astfel doamna Ciuli aduce la masă pe o farfurie mare o prăjitură într'o formă de savarină, dar ceva mai albă. Era o halva turcească.

În afară de forma frumoasă ce avea, era atât de gustoasă, încât fiecare dintre noi am întrebat cum o face așa albă, noi știind că halva turcească este cafenie,

Ca să nu mă acuzați doamnelor gospodine că nu am

cerut rețeta, iat-o: 1 pahar unt-topit, 2 pahare griș, 3 pahare zahăr, 4 pahare apă. Se prăjesc migdale cu unt, se adaugă grișul până se îngălbenește. Se topește zahărul în apă pe foc și se amestecă cu totul. Se așează în formă. Nu se mai pune la cuptor. Se așteaptă întărirea în formă și se servește la masă.

Dacă aș scrie cât folos moral și cultural am tras din acest piknic, ar eși o broșură interesantă, dar nu acesta este scopul impresiilor mele de călătorie. Totuși mai adaog ceva.

În locul liber destul de întins din fața restaurantului, văzând un bust din marmoră albă cioplit din acelaș bloc cu pedestalul, am întrebat al cui este și mi s'a spus că este al unui poet popular grec Cristali. Alții au adăogat că era macedo-român, dar că din anume motive personale nu s'a manifestat ca un frate bun, deși a cântat mult viața păstorească. Dacă mai stam riscam să asistăm la cearta a două partide din cauza acestui poet.

Cartea poștală Nr. 88

Am scris într'o carte poștală precedentă că în prima zi a sosirei mele la Atena am avut norocul să mă urec pe înălțimea Akropole, dar nu văzusem de aproape Pantheonul, Propileele, Templul Cariatydelor, muzeul și alte câteva lucrări artistice de pe acest platou.

Lăsasem înadins să văd acestea în ultima zi a plecării ca să reconstitui în mintea mea toată constelația topografică, artistică și edilitară a Atenei, ceeace aveam proaspăt în minte și în cadrul reflexelor de lumini multivariate ce cad asupra Atenei și fac din ea o bijuterie a lumii, concurență reală a raiului.

Cât citisem despre Atena și câte tablouri și fotografiile văzusem ale Ateței și ale Greciei, nu trecusem totuși prin emoțiile și mulțumirile sufletești ale lucrurilor văzute și trăite.

Așa se explică de ce în ultima zi a plecării mele din Atena în ultimele două ore de lumină, am fost mișcat că m'am urcat pe Akropole însoțit de d-l Radu Arion, Cuza Hota, domnișoara Tolmide și domnișoara Hârsu.

Văzusem în zilele precedente unele părți din Atena și împrejurimi în special Teseum, Via Sacra, drumul la Falero vechi și nou, drumurile spre Eleusis, înălțimea din Nord-Estul Ateței, cei trei munți înconjurători Agaleos (Vest) Pentelia (Nord-Est) și cel de Est, drumul spre Pangos și altele, dar situația lor generală față de Akropole, simfonia ce fac cu Akropole, și ce reprezintă această simfonie față de ambianța ei cosmică, cum se însumează toate acestea în legenda istorică a Greciei nu putusem vedea nici înțelege decât de aci depe înălțimea Akropole.

Aci am văzut cu ochii sufletului meu că, gigantescul artei vechi al Asiei și Africei, a fost eclipsat de frumosul proporțiilor și armoniilor gândirei și realizărilor Ateței.

Aci am văzut și verificat eu că, materia fără spirit nu poate crea decât monștri, și spiritul fără materie nu poate fi creator. Aci am văzut că doctrina Caselor Naționale cuprinde aceste adevăruri eterne, deși luptătorii din 1916—1918, cari au creat-o, nu văzuseră Atena. Ei luaseră însă contact cu divinitatea prin etica superioară a aceluia război sfânt cu adevărat, unde se săvârșia prin materie ceea ce justiția și morala hotărîse dinainte să se împlinească.

Atunci mi s'a dus gândul la analogia cu creațiile biologice și cu legile afinității, din care iau naștere creațiile naturii în lumea materiei.

Atunci și acolo a apărut în mintea mea, la un capăt, Roma realistă organizată prin legi, ordine și spirit imperialist (născuse prin răpire) iar la celălalt capăt Atena spiritualistă, care a dat realităților aspre ale materiei, legile eterne ale proporției și armoniei.

Și tot atunci și acolo am avut eu viziunea că, a doua renaștere care va veni va trebui să proporționalizeze și să armonizeze creațiile realiste ale Romei cu cele idealiste ale Atenei ca să se apropie iarăși de atotputernicia creatorului și să nu mai cadă în realismul exclusiv al filosofiilor materialiste de astăzi care au zăpăcit lumea.

Ce a urmat dela coborîrea depe Akropole, 19,30, și până la ivirea zorilor de a doua zi când am plecat cu avionul spre Sofia, trăește în mintea mea ca un vis săpat adânc în sufletul meu ca ceva care a fost odată.

Cartea poștală Nr. 89

— A venit aprobarea Comandamentului German să călătoriți cu avionul dela Atena la Sofia, spune d-l Ciocrapciu, dar nu aveți loc decât Sâmbătă dimineața. Avionul pleacă la ora 7 dimineața. Am aranjat totul inclusiv mergerea la aeroport. La ora 5,30 viu să vă iau dela hotel împreună cu d-l Arion care ține mult să-și ia ziua bună dela dumneavoastră în aerul curat al dimineții, simbol al atmosferei ce ați adus printre noi cât ați stat la Atena.

Cum doriām să fiu la București Duminecă 26 Martie, am renunțat să mai rămân la Sofia două zile, unde ași fi vrut să completez studiile mele cu unele chestiuni.

Aș fi vrut să văd aci institutul nostru universitar și să cunosc vreun scriitor militar bulgar cu care să

discut chestiuni privitoare la studiul meu. Aș fi vrut să văd aci și organizarea muncii tineretului despre care se zice că a fost organizată înainte de munca tineretului german. Se impunea să văd și Ciamkuri, localitate la 70 km. în munți, unde s'au refugiat legațiunile și o parte din autoritățile bulgare, în urma bombardamentului Sofiei.

În fine, trebuia să vizitez biserica română și comunitatea românească de aci.

Menționez toate acestea ca nu cumva să se creadă că n'am vorbit mai mult în aceste memorii despre legațiunea noastră dela Sofia, atât de bine condusă de d-l ministru Cristu, și unde am fost bine primit de d-l maior Pleșoianu, atașatul nostru militar. Dar împrejurările au fost cu totul contrarii și fiind Duminică nu se găsea nimeni în Sofia.

Am sosit pe aeroportul Sofiei la ora 9,30 cu o escală de 20 minute la Salonic.

La prima sosire a mea dela Rusciuk la Sofia am fost invitat la dejun de d-l maior Pleșoianu la care a luat parte d-l ministru Cristu și alți patru colaboratori ai domniilor lor. M'am simțit bine și am ascultat povestiri trecute și prezente foarte interesante, spuse, mai ales de d-l ministru Cristu. Masa a avut loc la clubul intelectual din localitate, singurul local din Sofia, de după bombardament, unde se poate mânca bine. S'au servit și cunoscuții păstrăvi roșii din Ohrida, regiune care a aparținut Macedoniei înainte de 1913 și s'a alipit Bulgariei după războiul actual.

Mai menționez că bombardamentele din zilele precedente au mărit rănile Sofiei cu cel puțin 20% și au mărit panica ce fusese produsă dela primele bombardamente din Februarie despre care am vorbit în cartea poștală Nr. 3.

În această zi cu vifornită și frig, am fost foarte mulțumit că am găsit hotelul Slaviansk neatins de bombardament, că am găsit și valiza pe care o lăsasem aci pentru păstrare și că mi s'a dat imediat un apartament cu toate geamurile sparte. De astă dată hotelul era și mai puțin îngrijit căci nu mai avea apă. Domnilor călători ca să găsiți camere la hotele în plin război dați personalului conducător și de serviciu cel puțin dublu decât li se cuvine ca bacșiș și să nu neglijați pe nici unul dintre acei care pierd vremea pe acolo. Celor mai mari dați-le mai mult. Altfel, în plin război nu găsiți camere la hotel.

Tot grație unei astfel de metode a lui Ilie, fost odată pe lângă siguranța unui regim politic la București, am găsit în aceeași zi și o cabină la vagonul de dormit pentru București. Altfel mă amâna pentru a doua zi.

La ora 7 seara am plecat din Sofia. A doua zi dimineața la ora 9 treceam Dunărea cu Feryboatul. În București am sosit la ora 11,30.

În gara Giurgiu văd un simigiu cu renumiți covrigi ai Giurgiului. Neavând bani românești, propun covrigarului să-i plătesc în leva bulgare.

Aci nu ești în Bulgaria domnule, du-te îndărăt de unde ai venit dacă n'ai bani românești.

Păi acolo nu găsesc covrigi albi și buni ca aici.

— Te mulțumești cu ce găsești, că-i țara dumitale.

Iată-mă dar bănuir că aș fi bulgar.

De altfel călătoriile în plin război sunt periculoase mai mult prin asemenea bănueli decât prin alte riscuri. De aceea se cere multă prudență, multe legături cu legațiile țării din care vii și toată atenția față de autoritățile respective din localitate.

Această întâmplare mi-a adus aminte pe cea din vara trecută când am trecut din Germania pe vapor ca să

merg la Copenhaga și când chelnerul depe vapor, ca și covrigarul dela Giurgiu, mi-a spus cam cu acelaș dispreț: aci în Danemarca domnule, nu merg bani nemțești.

Ajuns în Gara de Nord mi se întâmplă un fel de absență dela realitate, explicată oarecum și prin bucuria sosirei mele în țară.

Neavând bani schimbați rog pe șofer să plătească el hamalul.

— Cât să-i dau domnule?

— Trei sute de lei.

— Ce? cât?

— Da! trei sute de lei. Obișnuit în Grecia să plătesc 300.000 drahme o cursă pierdusem noțiunea banului.

— Îți explic eu dumitale acasă de ce i-am dat hamalului trei sute de lei.

Ajuns acasă, șoferul foarte amabil mi-a dat jos bagajele și mi le-a adus la intrarea în casă.

Iată 1000 lei. Dau mai mult de bucurie că am sosit sănătos acasă și te văd om cumsecade.

— Mulțumesc domnule! Să fiți sănătos ca să mai călătoriți.

Nu strică o scurtă explicație

Când au luat naștere Casele Naționale pe frontul dela Onești în războiul de întregire, s'au găsit unii oameni, mai ales printre acei Invârțiți pe la etape sau printre Miticii învărtiți în treburile țării, să spună că „Țara piere de tătari și cei dela Onești au poștă de lăutari“.

După încetarea războiului cu bine, grație luptătorilor de prin toți Oneștii tranșelor întregirii, acești Invârțiți și Mitici ajunși la capul bucatelor, au dus țara unde știm și am văzut cu toții.

Eu sunt dintre cei mai în măsură — ca unul care am trăit zilele întregirii, iar de atunci până astăzi am luptat și lupt, în măsura puterilor mele, pentru întărirea țării și binele neamului nostru — să afirm că, și de astă dată se vor găsi Invârțiți și Mitici, care să spună: „nu ne arde nouă astăzi să cetim „Memoriul despre prezentul și viitorul macedo-românilor când țara piere de tătari și avem atâtea și atâtea de făcut ca să o scăpăm din drama în care se găsește“.

Mai mult încă, am impresia că numărul Invârțiților și Miticilor s'a mărit și s'a consolidat, grație noului tip creat de ritmul vremii „Plini de ei însăși“.

Ca să nu se confunde aceste trei tipuri de îndreptători de țară, cu o categorie a oamenilor de seamă izolați în sectorul lor de activitate, reamintesc o întâmplare dela Bacău în 1917.

O distinsă personalitate a țării îmi spunea atunci că, deocamdată și câțiva ani după război, să lucrăm toți numai pentru sănătatea poporului și îngrijirea copiilor, rămânând să se rezolve problemele culturale, deci și Casele Naționale, numai după aceasta.

Ce i-am răspuns nu mai reproduc aci, dar nu l-am condamnat atunci și îl stimez astăzi, căci astfel de oameni sunt stâlpii pe care se reazimă prestigiul profesional și tehnic al țării. Am ținut seamă, așa dar, de pasiunea și valoarea lui profesională, și am socotit că, este un caz de izolare profesională, sau chiar de gelozie ca să nu mai fie alt fel de activitate mai importantă ca a lui.

Problema aceasta a geniiilor de sectoare, profani însă în armonizarea activității sectoarelor cu idealul general al țării și al neamului, este cuprinsă în doctrina Caselor Naționale și în concepția Omului de nădejde, așa că am arătat-o aci numai în treacăt, ca să nu confundăm pe aceste energii creatoare cu cele trei specii de mai sus, și, mai ales, ca să deschid drumul memoriului ce urmează „Prezentul și viitorul macedo-românilor“.

AUTORUL

PREZENTUL ȘI VIITORUL MACEDO-ROMÂNILOR

Istoria Macedoniei și a Macedonenilor este premergătoare istoriei creștine în Peninsula Balcanică și este legată de istoria românilor ca pământul de soare.

Fac această afirmațiune rezemat pe cele ce spun istoricii și filologii, pe podul dela Turnul Severin, pe românii Timoceni, pe cei de pe malul Dunărean până dincolo de Rusciuk, și, pe însăși proba reală a macedonenilor de astăzi urmași autohtoni ai Macedoniei de altădată.

Așa dar, cu ei să se certe acei cari se vor supăra pe aceste afirmațiuni.

Deaceea, memoriul de față pleacă dela prezent către viitor.

Încă dela Enciclopedia lui Diaconovici și dela cercetările lui Burada, doi distinși macedoneni, a apărut pesimismul privitor la soarta macedonenilor din Peninsula Balcanică.

„Elementul Aromân, zice Diaconovici în enciclopedia sa, se apropie de pieire. Oricât le-ar cădea de greu românilor de acolo, scăpare nu există“.

„Aromânii nu sunt singuri în Europa în decadență națională. Venzii din Lausitz în Germania, Albanezii din Serbia, ba chiar și Lituanii, al căror număr trece de un milion împărtășesc aceeași soartă, ba chiar și popoarele mai mari sunt amenințate în existența lor națională.“

„La Aromâni conlucrează toate împrejurările pentru deznaționalizarea lor pe care nici o propagandă din partea Românilor nu o va putea opri.“

„Să deschidă ochii acei cari își fac iluzii despre însemnătatea politică a Aromânilor în Balcani și nădăduesc în viitorul lor. Am suprimat simpatia personală pentru acest popor atât de iubit nouă și pentru limba sa atât de valoroasă, ca să dăm adevărului locul de onoare. Și dacă prin aceasta s'ar întrista mulții noștri prieteni aromâni știm că toți vor recunoaște în inima lor că avem dreptate“.

Acestui argument și altora de acest fel — destul de justificat ca fapte răslețe le opunem însă o comparație: n'ar mai exista doctori și doctorii dacă am lăsa să moară omul neîngrijit pe motivul că, tot va muri odată.

Este timpul să înțelegem că, omul trebuie să se îngrijească să nu moară înainte de vreme, și să aibă conștiința că familia și nașiunea lui nu moare nici odată, tocmai grație tributului morții fiecăruia dintre membrii familiei și ai nașiunii respective.

Un țăran bătrân și înțelept dela Breaza — Moș Gheorghe — mi-a spus când eram tânăr: tu ești băiatul tatălui și mamei tale și toți la un loc suntem Brezeni, omul naște din om și satul naște din pământ.

M'am gândit toată viața mea la vorbele lui Moș Gheorghe și abia înțeleg astăzi, spre amurgul vieții mele că, nici familia nici nația nu moare; ele fiind realități sufletești, istorice și veșnice, nu realități materiale și muritoare ca omul sau ca toate lucrurile și realizările materiale trecătoare.

Fiecare membru al familiei trece în pământ când îi vine rândul, iar din pământul în care au intrat ei, cresc și trăesc familiile și satele care dau naștere, la rândul lor, națiunii.

Ăcest adevăr constatându-l și în Finlanda, l'am consemnat în impresiile mele de călătorie, de acolo, tipărite anul trecut prin următoarele cuvinte:

„Sufletul național al Finlandei a apărut ca aburii din pământul, pădurile, apele lacurilor și flora lor, întrupându-se în popor băștinaș din cele mai depărtate timpuri, rezemat pe credință nestrămutată în destinul lui“, (pg. 88).

Citeam odată într'o lucrare al cărui autor nu mi-l reamintesc că, trecerea dela adevăr la adevăr nu se face dela zi la zi, ci dela secol la secol. Dealtfel Titu Maiorescu a scris cândva despre greutatea pătrunderii adevărului.

Ca verificare îmi vine în minte o altă constatare citită acum câțiva ani că, a trebuit un secol și jumătate până ce un autor botanist să constate că, există la unele flori cinci pistile, putând să corecteze astfel greșeala ce se făcuse de un distins profesor cu 150 ani în urmă, afirmând că florile nu au mai mult de patru pistile.

Prin urmare, autorii botaniști cari s'au scurs timp de 150 ani au fost numai niște revânzători de marfă lucrată de alții, nu creatori și deschizători de drumuri noi.

După 32 de ani, Enciclopedia română „Minerva“ apărută în 1930 repeta aceeași părere greșită din Enciclopedia Diaconovici (1898) despre nepermanența macedo-românilor din Peninsula Balcanică prin următoarele cuvinte:

„Să nu ne facem iluzii, ci să privim ca un fapt inevitabil stingerea acestei ramuri a românismului în focmai cum s'au stins românii din Serbia atât de numeroși în Evul Mediu și cum sunt pe cale a pieri și românii din Istria“.

Este, așa dar, bine să se știe de opinia noastră românească de astăzi că, nu propaganda și bugetele statului nostru au creat conștiința macedo-românilor, ci găsind acolo candela aprinsă a conștiințelor românești, au întreținut sau au mărit această conștiință.

Care guvern și care om de nădejde din România și-ar putea lua răspunderea să stingă această candelă în loc de a înmulți numărul candelilor.

Dar argumentele din enciclopediile citate despre pericolul de dispariție al macedo-românilor din Peninsula Balcanică, sunt mai vechi cu multe secole și totuși macedo-românii n'au dispărut. Au fost anume momente grele pentru ei chiar sub domnia turcească. Chinurile de astăzi din cauza Ândarșilor nu sunt cu nimic mai ușoare decât cele de atunci.

Lăsând la o parte speranța depărtată că alt Alexandru cel Mare va renaște Macedonia, sau cine știe dacă vreun Cezar nu va veni să reafirme permanența vieții latine a macedo-românilor în această parte, suntem în drept să socotim că, politica popoarelor balcanice nu va găsi soluțiunile echitabile nici într'un secol de aci înainte. Și dacă așa va fi, cine își poate lua răspunderea să nu întrețină lumina conștiinței românești de aci ca să fie gata când va veni ceasul.

Indivizi izolați, oricât ar fi ei de cunoscători sau nu ai problemelor pot susține păreri contrarii, dar pentru statul român nu poate să existe motive de nici un fel pentru retragerea grijei morale și a cheltuelilor necesare ca să întrefină conștiința etnicității și realitatea intereselor macedo-românilor din Peninsula Balcanică. Întărirea conștiinței că, sunt de origine iliro-traco-romană, indiferent de obligațiile materiale și legale care îi fac totuși să accepte cetățenia țărilor în care ei trăesc actualmente, din cauza vitregiei politice a momentului, nu poate fi un motiv de renunțare la afirmarea autochtoniei noastre în Macedonia.

În ce mă privește ca român, mă întreb adesea de ce admitem că, macedo-românii vor dispărea neavând țara unde să se desvolte liberi, când avem în față exemplul altor popoare care n'au dispărut deși nu au țara lor proprie de peste două mii de ani și alții care au țara lor destul de mare, dar care din motive materiale trăesc în aceste țări.

Deosebit, situația noastră de țară liberă ne pune în situațiunea de tratament sub raportul reciprocității conaționalilor noștri de acolo și ai conaționalilor țărilor respective aflați aci la noi.

Chiar exemplul de astăzi al guvernului italian și german, cari se interesează de conaționalii lor răspândiți pe tot pământul, stă împotriva politicii de ignorare a existenței macedo-românilor din Peninsula Balcanică.

Afară de aceasta, calitățile sociale, morale, intelectuale, dinamice, economice și de creațiune ale macedo-românilor, fiind cu mult superioare celorlalte popoare de acolo, prevederile pentru viitor și conștiința națională nu ne iartă să ignorăm isvorul românismului din Peninsula Balcanică.

Nu pot arăta aci amănunțele discuțiilor avute cu diferite personalități din țară și a lucrărilor consultate, înainte de plecare cu privire la prezentul și viitorul macedo-românilor.

Dar plecând dela faptul că există două păreri opuse, una care propune aducerea lor în țară și alta care susține desvoltarea lor acolo în Macedonia, înlesnind numai selecțiunea naturală a celor care doresc a veni în țară, dau aci numai câteva din aceste două feluri de propuneri.

D-1 Batzaria fost ministru în Turcia sub junii Turci, spune că, statul român să nu cruțe nici o jertfă ca să întrefină în condițiuni maxime populațiunea macedo-română din Peninsula Balcanică, atât în interesul afirmației lor istorice pe acele meleaguri cât și pentru împropătarea calităților fizice, morale și creatoare ale românilor de aci, înlesnind selecțiunea naturală a elementelor macedo-române de acolo care vor dori să vină aci în țară.

D-1 Costică Angelescu, fost ministru în România și cunoscător al acestor probleme prin practica sa politică, în special Cadrilaterul Dobrogean, susține aceiași teză. Domnia-sa adaogă și următorul argument: „nu interesează că, astăzi macedo-românii sunt împărțiți sub stăpânirea Greacă, Bulgară, Jugoslavă și Albană, sau că, interesul lor, material și politic dictează să trimită copii la școlile statelor respective, nici că, prin aceasta, sunt amenințați de desnaționalizare, cât interesează puternica lor conștiință etnică, care trebuie întrefinută cu orice sacrificii materiale de statul român, rezemat în special pe dreptul de reciprocitate față de conaționalii statelor respective, aflați în țară la noi“.

D-1 Vaidomir scrie: „Respectul pentru adevăr cere

ca, istoria Iliro-Traco-Romană a Macedonenilor să fie încadrată, cu tot patrimoniul ei, în istoria generală a românismului, ca parte integrantă a ramurei macedonene a națiunii române, opunând astfel o rezistență la acțiunea dușmănoasă și interesată, care ne impune mutilarea propriei noastre istorii, și renunțare la cele mai strălucite pagini din istoria strămoșilor ce locuiau Macedonia“.

„Soarta acestor frați, este legată de a noastră. Nimic durabil nu se poate înfăptui fără sprijinul nostru“.

„Macedo-românii cred în dreptatea lor, pentrucă cred în destinele românismului“.

In fine, dau aci cuvântul autorizat al d-lui Capidan, scris de d-sa ca încheiere la lucrarea „Macedo-românii“.

„Acest rest reprezintă azi sute de mii de macedoneni cu așezări în mase mai compacte, după cum am văzut, în Epir, Tesalia, Albania și Macedonia. Ei nu cer în locurile în care se găsesc decât respectarea drepturilor la viața națională, cu biserica și școala românească, acest drept li se cuvine atât pe baza vechimei și numărului lor în Peninsula cât, mai ales, pe temeiul contribuției lor binefăcătoare la prosperitatea economică și culturală a Sud-Estului European“.

Dar păreri contrarii nu au macedo-românii cu care ași vorbit în țară sau i-ași întâlnit în această călătorie, mă întreba cineva?

— Da! constați imediat în contactul cu ei existența părerilor contrarii, uneori foarte acute.

— Cum credeți dar într'o solidaritate sufletească a tuturor oazelor macedo-române din Peninsula Balcanică, dacă există atitudini contrarii și acute între ei.

— Bătrânește vorbind ași spune: cred în această

unitate sufletească fiindcă toată viața mea am asistat și asist la atitudini contrarii între membrii aceleiași familii, între familiile aceluiși sat, între satele aceleiași regiuni și între regiunile aceleiași țări, fără ca, prin aceasta, să dispară afectivitatea de familie în cercurile mici, și solidaritatea etnică în cele mai mari.

Atitudinea de interese materiale și chiar cele de ordin psihologic și fiziologic, dar trecătoare cu timpul, nu întunecă cu nimic pe cele permanente de ordin etnic, așa cum cearta câinilor pentru ciolan nu-i împiedică să lupte cu toți solidari contra lupilor ce vin să-i atace. Iată și două păreri contrarii:

D-l profesor Anastasie N. Hâciu, spune în importanta sa lucrare „Aromânii“ următoarele:

„Programul de realizări viitoare ale oamenilor politici români le incumbă marea datorie ca să nu cruțe nici o jertfă pentru aducerea rămășițelor acestui popor în țara ale cărei hotare și târguri comerciale trebuiesc cu orice preț cucerite și naționalizate“.

Autorul este un distins profesor secundar din țară, de origină macedo-român, profund cunoscător al acestei probleme, pe care a analizat-o în cartea sa atât ca origină, industrie, comerț, artă, expansiune și civilizație, cât și cu toată competența și pasiunea pentru cauză.

Iată ce spune d-l profesor Mehedinți, în prefața scrisă la cartea d-lui Hâciu.

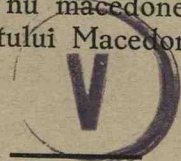
„Din nenorocire, nici un bărbat politic n'a înțeles deplin marele sprijin pe care l'am fi putut dobândi din partea fraților noștri risipiți prin țările balcanice. Târziu-târziu de tot am început a ne interesa de ei, ne-am interesat nu se poate mai stângaci. (De pildă în loc să le ajutăm dialectul lor, i-am pus pe copii Aromânilor, să citească aceleași cărți, ca și în Bucu-

rești...). Iar azi, când tratatele ce au urmat războiului mondial au deslegat problema emigranților etnici în Balcani, chemând pe fiecare în țara lui, Aromânii au rămas ca niște copii ai nimănui. Numai pe ei nu-i cheamă nimeni. Și când au voit singuri să vină la vatra fraților dela Dunăre și din Carpați, s'ar fi cuvenit să înțelegem măcar de nevoe cece nu înțelesesem de bună voe că, singurul chip de a-i mântui de dușmănia altora și a ne folosi de sprijinul lor, este să-i colonizăm printre noi“.

Am pus față în față părerile deosebite ale câtorva din cunoscătorii problemei macedo-române, atât pentru ca să se vadă motivele pentru care eu înclin către prima soluție cât și pentru a contribui la buna orientare a cetitorilor.

Dar în afară de aceste două grupe de păreri deosebite, și de părerea mea personală, rezemată pe aceea a domnilor Batzaria și Angelescu, eu le-am verificat pe toate la fața locului, atât cât mi-a fost posibil acum în plin război, și rog pe cetitori să urmărească rezultatele acestor cercetări la fața locului în cărțile poștale din impresiile de călătorie prin Turcia, Bulgaria, Grecia, în curs de tipărire, ca să înțeleagă mai bine importanța macedo-românilor aflați în Macedonia.

Ca încheiere reproduc cece am auzit în călătoriile din Balcani: soluția dislocării totale a macedo-românilor este o soluție de triburi care convine popoarelor invadatoare rămase în trecerea lor pe aci sau prin orice alte țări, nu macedonenilor care sunt fii autochtoni ai pământului Macedonean din Peninsula Balcanică.

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Impresiile de călătorie în Turcia, Bulgaria, Grecia și la Macedo-români, redată în optzeci și nouă de cărți poștale	5—219
Nu strică o scurtă explicație	221—222
Prezentul și viitorul Macedo-Românilor	223—231
Fotografii	241

SCRIERILE TIPARITE ALE GENERALULUI ION
MANOLESCU PREȘEDINTELE FONDATOR AL
CASELOR NAȚIONALE

Armata în fața noului curent de cultură (1909) de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Cauza cauzelor, Studiu critic asupra nestatorniciei legilor militare (1909) de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Curenți contra trebuințelor militare (1910) de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Noțiuni de psihologie și pedagogie cu aplicațiuni la educațiunea în armată (1911) de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Bunul patriot (1912) de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Războiul Ruso-Japonez din 1904 cu planșe de Căpitan <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Metodele vechi, metodele nouă și armata (1913) de Maior <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Armata și revizuirea constituției (1914) de Maior <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Tablou grafic al Istoriei Neamului românesc de Maior <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Războiul Austro-German din 1870, cu planșe de Lt. Colonel <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Războiul Ruso-Ronâno-Turc din 1877, cu planșe de Colonel <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Războiul cel mare din 1914—1916. Trei volume de Colonel <i>I. Manolescu</i> în colaborare cu General <i>C. Găvănescu</i>	Epuizat
Războaiele principale în legătură cu istoria Universală din antichitate până la 1866 inclusiv. Trei volume cu planșe speciale de Colonel <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Napoleon, Clausewitz, Foch de Colonel <i>I. Manolescu</i>	Epuizat
Războiul din 1914—1918 pe toate fronturile. Două volume cu atlas special de General <i>I. Manolescu</i> și General <i>C. Găvănescu</i>	Epuizat

Școala și Armata de General I. Manolescu	Epuizat
Cultura și Apărarea Națională de General I. Manolescu	Epuizat
Cultura Poporului și Spiritul Democratic de General I. Manolescu	Epuizat
Școala și Armata de General I. Manolescu ediția II-a	Epuizat
Politica, Dictatura, Armata de General I. Manolescu	Epuizat
Omul de Nădejde ediția I, 1936, a fost semnată pe scurt „Glim“	Epuizat
Omul de Nădejde ediția II, 1937	Epuizat
Prin alte țări, 1937	Epuizat
Omul și Eul în succesiunea generațiilor, 1939	Epuizat
Omul de Nădejde ediția III, revăzută, 1940	Epuizat
Pe urmele războiului (Transnistria Ucraina de Sud) 1943	Lei 300
In plin războiu prin alte țări, 1943	Lei 350

IN CURS DE TIPĂRIRE

Omul de Nădejde ediția IV, Editura Casei Școalelor
Filozofia Războiului și Evoluția lui

DIN PUBLICAȚIILE CASELOR NAȚIONALE

<i>Noul dor</i> , versuri populare, aranjate de I. U. Soricu,	Epuizat
<i>Noul dor și amor</i> , de V. Drăgușanu 1917	Epuizat
<i>Istoricul și activitatea instituției în anul 1918</i>	Epuizat
<i>Tabloul colorat, cu legile morale călăuzitoare pentru prietenii instituției</i> (format mare)	Epuizat
<i>Idem</i> (format mic)	Epuizat
<i>Calendarul pe anul 1920</i>	Epuizat
<i>Darea de seamă a adunării generale pe anul 1919</i>	Epuizat
<i>Cărți postale ilustrate cu vederile Caselor Naționale</i> , colecția 20 bucăți	Epuizat
<i>Noul dor de neam</i> , versuri populare, de I. U. Soricu și V. Drăgușanu 1918	Epuizat
<i>Albume cu vederi dela marile serbări culturale dela Pașcani-Suceava</i> , din vara anului 1919	Epuizat
<i>Cântece românești</i> , cu muzică și cuvinte, culese de Gh. Dumitrescu-Bistrița, învățător din comuna Bistrița, jud. Mehendița	Epuizat
<i>Povestea lui Alexandru Gheorghe Roată, veteran</i> , Doină culeasă din gura unui lăutar de V. Militaru	Epuizat
<i>Deschiderea primului Parlament al României-intregite</i> , fotografii, format mare	Epuizat
<i>Sistemul și folosul Caselor Naționale</i> (conferință ținută la festivalul Caselor Naționale în ziua de 3 Noiembrie 1919 de N. Iorga)	Epuizat
<i>Doi ani de muncă 1920</i>	Epuizat
<i>O latură din Doctrina Centralei Caselor Naționale</i>	Epuizat
<i>Sumarul ședințelor preliminare p. formularea legii III-a</i>	Epuizat
<i>Zece ani de experiență culturală</i>	Epuizat
<i>Muncă și creație în America de Nord</i> (Conferință ținută de Dr. Andronescu)	Epuizat
<i>Muncă și creație în Olanda</i> (Conferință ținută de d-l D. Mociornița)	Epuizat
<i>Doctrină și Realizări la împlinirea primului pătrar de veac</i> . Volum întocmit de Mihail Șerban, după arhivele C. C. N.	
<i>Omagiu Caselor Naționale la împlinirea unui sfert de veac de activitate</i> . Impresii scrise de prietenii C. C. N.	
<i>Cugetarea în serviciul Patriei</i> (din ciclul conferințelor Centralei Caselor Naționale la intrarea în al doilea pătrar de veac).	
<i>Cursurile de vară ale Seminarului Umanist Român la Breaza 1942</i> .	
<i>Activitatea economică a Caselor Naționale</i> .	
<i>Cugetarea în serviciul Patriei. — Educația tineretului. — Naționalism și Umanism</i> . Conferințe 1941— 1943.	
<i>Un fruntaș contemporan</i> — Caracterizări — Amintiri — Reflecții.	

SUB TIPAR

Sărbătorirea a 25 ani de activitate a Centralei Caselor Naționale. Masa tradițională a Caselor Naționale 1 Aprilie 1943.

A N E X E

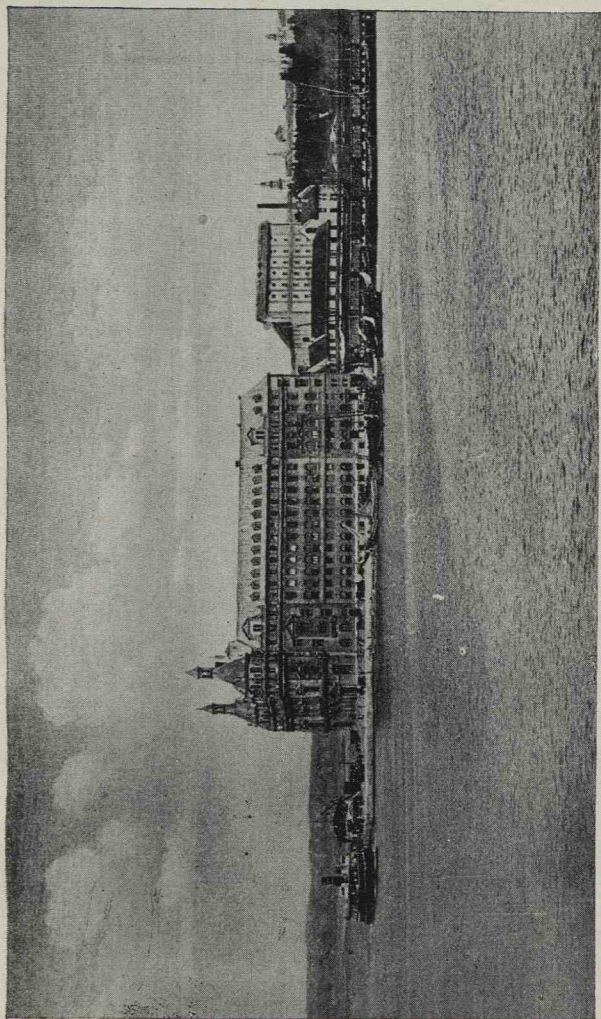

Piața Taxim din Istambul
 Lucrare nouă sub Atatürk
 Istanbulul mai are încă 5—6 asemenea
 lucrări mari pentru contemporaneizarea
 acestui oraș.

Sfânta Sofia. (Înțelepciune)
 Bolta Sfintei Sofii și a Sfântului Petru dela
 Roma sunt între cele mai mari din lume.

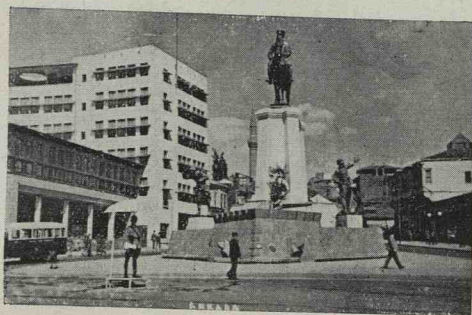

Gară Haidar Paşa pe malul Asiei, de unde porneşte trenul pentru Ankara.

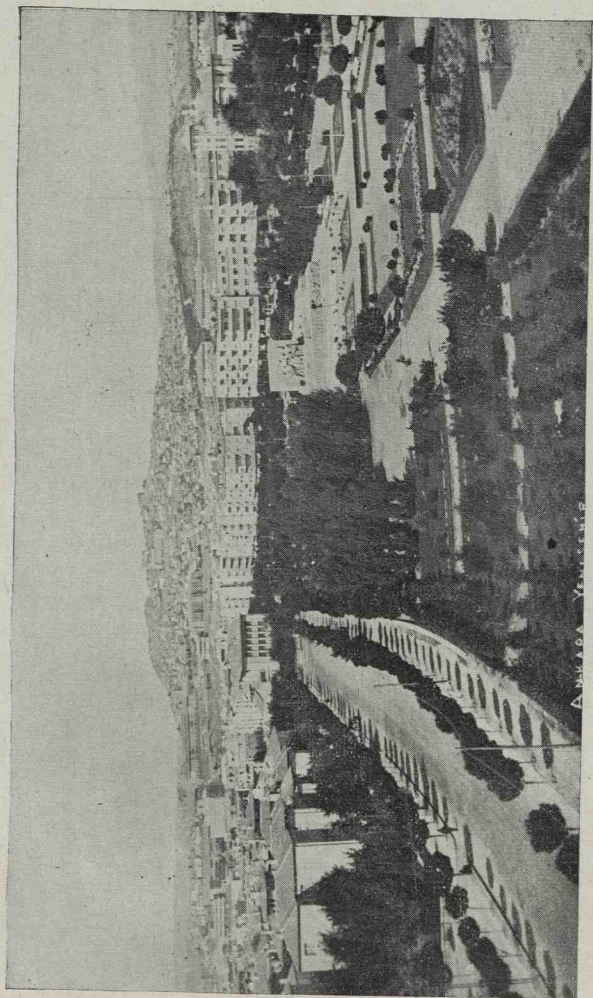

Piața principală din Ankara.

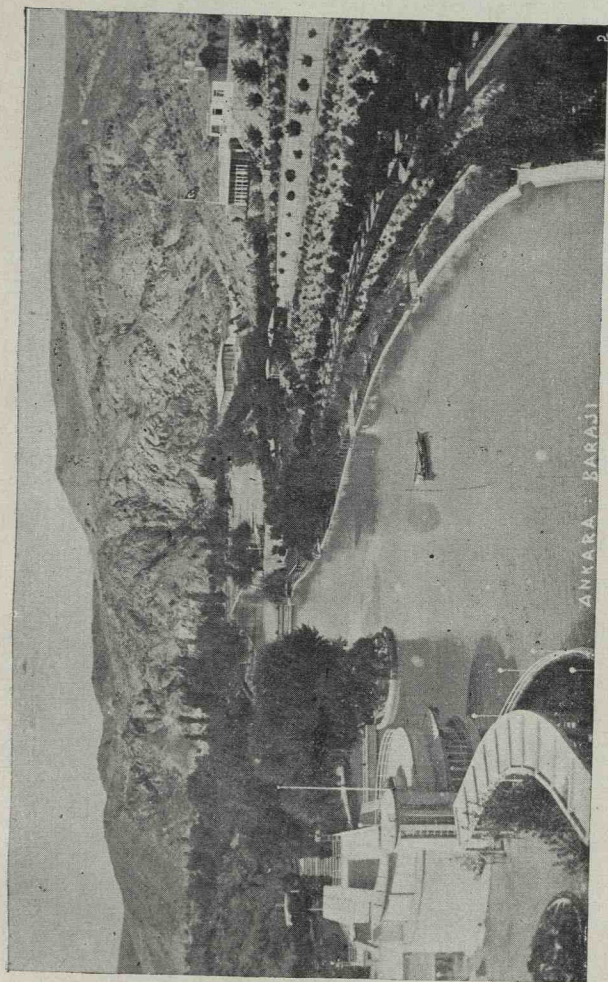
Piața principală din Ankara:
Statuia lui Atatürk călare.

Vedere generală din Ankara.
Pe înălțimi se zărește Ankara Veche. Sunt aci și ruine romane.
Vezi descrierea pag. 39, cartea poștală Nr. 18 și altele.

Barajul pentru captarea apei.
Vezi descrierea dela pag. 55, cartea poştală Nr. 24 și 25.

Cercetașe și cercetași Turci la Ankara.
Vezi cărțile poștale 30 și 31, pag. 60—67.

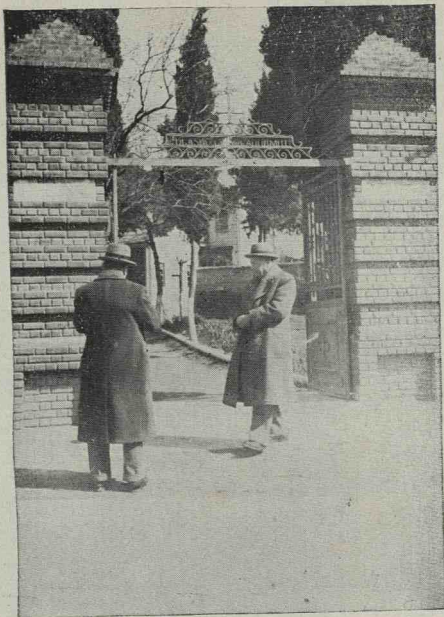
Cercetașe la Ankara.
Vezi cărțile poștale 30 și 31.

Al doilea din dreapta d-l Vildau Asir Savasir Directorul
Educației Fizice în Turcia și comandant al cercetașilor.
Vezi pag. 68, cartea poștală Nr. 30.

Intrarea în cimitirul românesc din Salonic.

Parastasul la mormântul mult regretatului Foni Capsali fost revizor școlar.
Vezi cartea poștală Nr. 53, pag. 114.

Souvenir de Salonique.

Bande de brigandus româniîn

O carte poștală fals intitulată, după cum s'a arătat în cartea poștală Nr. 60. Sunt numai patrioți români și cetățeni buni ai Turciei, cum sunt și azi cetățeni buni ai Greciei. Pentru orientarea cetitorilor dau aici nota explicativă scrisă de domnul Haği Gogu:

Grupa de apărători-voluntari compusă din N. Nicea, T. Mocanu, M. Darlaiani și G. Cutova, eșită la munte în 1906 ca să apere pe Macedo-românii din Veria și Vodena de antariți (comitağii) cari le incendiau comunele și-i omorau la drumul mare.

La 8 Iulie 1908, cu ocazia sărbătoririi libertății dela proclamarea constituției, grupa a fost invitată la Salonice de autorități. Enver Pașa, protagonistul mișcării pentru libertate, fost și dânsul în fruntea unei grupări de revoluționari, a felicitat grupa macedo-română pentru sacrificiul ce l'a făcut tarolându-se voluntar în defensivă. Cu această ocazie, grupa se fotografiază înconjurață de macedo-români recunoscători. Propaganda ostilă conștinței românești de acolo, profită și utilizează această carte poștală sub un titlu jignitor.

Corpul profesoral român din Salonic.

Vezi cartea poștală Nr. 55, pag. 120.

CELLAR. A. E.
ΚΡΙΕΖΩΤΟΥ 14

ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ

№ 9402

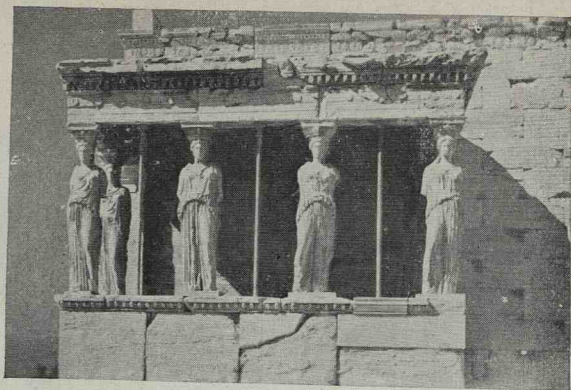
ΠΕΛΑΤΗΣ		ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
General I. Manolescu		Κωνσταντίνου 145
ΠΟΣΟΤΗΣ	ΝΕΙΔΟΣ	
2	1/2 litr. Cognac 1931	11000.000
1	6 Κονακ 3.500 Καρα	1600000
200	1/2 litr. Cognac	1200.000
3	9 litr. Cognac 12/1	300.000
	Φ. Κ. Π.	60.000
		<u>4160000</u>

Κάτ κοσά λα Ατενα ο στυλά δε κογνακ, δοά δε βιν, ο λυτρά δε πεσμετί πεντυ βιν σι κάεβα Σαλευρι. (Βεζι κάρτε λα ποστάλε Νρ. 79—83).

Δυπά κείαυλ οφερίτ δε γενεράλ Μανολεσκυ
δυστίνγυλ οφεσσυορ πένσυοναρη δυν Σαλονικ.

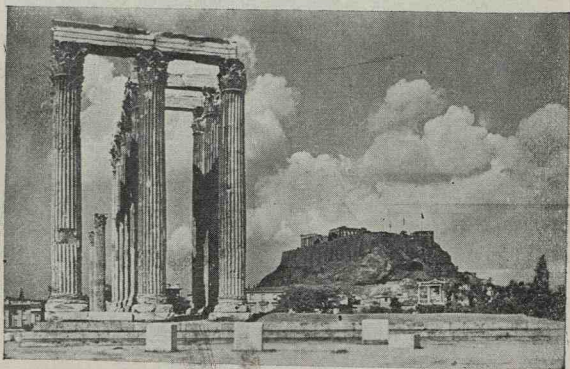
Βεζι κάρτε λα ποστάλε Νρ. 50, περ. 190

Templul Cariatidelor depe Akropole.

Vedere generală dela Akropole.

Fostul Tempŭ Adrian din Atena, în apropiere de Akropole.

Propileele pe Akropole.

Theseos, (Vezi cartea poștală Nr. 71).

La revedere Akropole!

Dela stânga la dreapta: domnișoara Tolmide, general Manolescu, domnul Radu Arion, domnișoara Hârsu. Planul al doilea în picioare domnul Cuza Hotta.

Vezi cartea poștală Nr. 71 și 88.

Int. 35548 (800)

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007